

סִינַי

על מסכת ברכות

סיכום קצר ומסודר של מסכת ברכות,
על פי השיעורים ב'סינאי'.

ניתן להוריד את החוברת,
וכן לשמוע ולצפות בשיעורים
הקצרים על הדף יומי
בכתובת: www.sinai.org.il
וכן בטלפון: 0732951883

תוכן עניינים

6	דף ב
6	זמן ק"ש של ערבית
6	ב. שאלות סגנוניות
6	ג. זמנים שונים לתחילת הזמן
7	דף ג
7	משמרות הלילה ונושאים נספחים
9	דף ד
9	א. חסידותו של דוד
10	ב. דעת רבנן עד חצות
10	ג. סמיכת גאולה לתפילה בערבית
11	דף ה
11	חלק א - קריאת שמע על המיטה
12	דף ו
14	דף ז
14	חלק א - דרשות של ר"ח-ר"ס
15	חלק ב - דרשות של ר"ח-רשב"י
16	דף ח
16	תפילת רבים ובית כנסת
17	חלק ב - תורה בציבור (מניח ספר תורה, שניים מקרא ואחד תרגום)
18	דף ט
18	חלק א - סוף זמן ק"ש של ערבית
18	חלק ב - הדוגמאות של ר"ג (הקטר חלבים, כל הנאכלים)
19	חלק ג - דרשות על שליחות משה ויציאת מצרים ברכוש גדול
19	דף י
19	חלק א - זמן ק"ש של שחרית + סמיכת גאולה לתפילה
20	חלק ב - דרשות (על תהלים)
23	דף יא
23	א. תנוחת הגוף בקריאת שמע
25	חלק ב - ברכות קריאת שמע וברכות התורה
25	דף יב
25	א. סדר קריאת שמע במקדש
26	ב. שינוי בכונה בפתיחת הברכה
26	ג. הברכה שאחרי קריאת שמע
28	דף יג
28	חלק א - מזכירין יציאת מצרים בלילות
28	א. כוונה בק"ש
31	דף יד
31	א. הפסקות בק"ש וברכותיה
34	דף טו
34	הקורא ולא השמיע לאוזנו

35.....	דף טז
35.....	א. קרא ולא דקדק באותיותיה.....
35.....	ב. הקורא למפרע לא יצא.....
35.....	ג. קרא וטעה – יחזור למקום שטעה.....
36.....	חלק ב – כוונה בק"ש (משנה).....
37.....	דף יז
37.....	חלק א – אגדתא.....
38.....	חלק ב – האם כל חתן רשאי לקרות?.....
38.....	דף יח
38.....	א. פטורים שונים שקשורים למת.....
41.....	דף יט
41.....	ב. "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה כנגד ה'".
42.....	דף כ
42.....	פטור נשים עבדים וקטנים מקריאת שמע ותפילין.....
43.....	דף כא
43.....	פטור בעל קרי.....
45.....	דף כב
45.....	המשך טבילת בעל קרי.....
46.....	ב. סוג הטבילה (40 סאה או 9 קבין).....
48.....	דף כג
48.....	תפילה ועניינים הקשורים לצואה ומי רגלים.....
50.....	דף כד
50.....	חלק א - שמירת התפילין וכבודם.....
51.....	חלק ב – קריאת שמע כשערום.....
52.....	חלק ג – התנהגויות שונות בתפילה.....
52.....	חלק ד – ק"ש במהלך במקומות מטונפים.....
53.....	דף כו
53.....	א. זמן תפילת השחר.....
54.....	דף כז
55.....	דף כח
55.....	א. תפילת הערב אין לה קבע.....
56.....	ב. זמן מוסף –.....
56.....	ג. משנה – תפילת ר' נחניא בן הקנה בבית המדרש.....
56.....	דף כט
56.....	תפילת עמידה / שמונה עשרה.....
57.....	ב. במשנה – היקף התפילה (18 או מעין 18).....
58.....	ג. ר"א – העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים.....
58.....	ד. תפילה קצרה.....
59.....	דף ל
59.....	חלק ראשון – תפילת הדרך, תפילה בדרך ולפני הדרך.....
59.....	א. תפילת הדרך.....
59.....	ב. הכיוון בתפילה.....

60	חלק שלישי – חיוב מוסף.....
60	דף לא.....
60	פרק אין עומדים.....
62	דף לב.....
62	א. דרשות על משה.....
63	ב. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת.....
64	דף לג.....
64	תוספות בתפילה.....
64	א. הסבר מיקום התוספות -.....
64	ב. המחלוקת לגבי מיקום הבדלה -.....
65	דף לד.....
65	א. תוספות ואמירות לא רצויות.....
66	ב. מתפלל/חזן שטעה (פספס ברכה) -.....
67	ג. הטועה – סימן רע.....
67	דף לה - פרק כיצד מברכים.....
67	א. המקור לברכות הנהנין.....
68	ב. ואספת דגנך.....
69	דף לו.....
69	א. ברכת היין.....
71	דף לז.....
71	ב. תערובת של דגנים עם שהכל.....
72	ד. "חביצא" – פרוזי לחם שנתבשל/טוגנו (רש"י. כמו קרטונים שלנו).....
73	דף לח.....
73	א. פירות וירקות סחוטים ומרוסקים.....
74	ד. ירקות אפויים (שלקות) -.....
74	דף לט.....
74	ירקות חתוכים, מרק.....
75	ד. פרוסה מול שלימה.....
77	דף מ.....
77	חלק א - ברכה בציעת הפת.....
77	חלק ב - שיטת ר"י לברך במדויק.....
77	חלק ג - שינוי בברכות + ברכת שהכל.....
78	(מ: במשנה).....
78	ה. על מה מברכים שהכל לכתחילה.....
79	דף מא.....
79	חלק א - קידמות בברכות.....
80	חלק שני - ברכה על אוכל במהלך סעודת פת.....
81	דף מב.....
81	א. המשך ברכה על מאכלים במהלך הסעודה.....
82	ב. פת הבאה בכיסנין.....
82	דף מג.....
82	א. מתי אחד מברך לכולם.....
83	ב. ברכה על המוגמר.....

83	(מג. שליש תחתון)
83	ג. ברכה על רית
85	דף מד
85	חלק א - מברך על העיקר ופוסט את הטפל
85	חלק ב - ברכה אחרונה (ומים)
87	דף מה – פרק שלושה שאכלו
89	דף מו
89	המשך ענייני זימון
91	דף מז
93	דף מח
93	המשך דיני זימון
93	א. כמה מתוך העשרה צריכים לאכול לחם?
93	ב. תוקף ונוסח ברכת המזון
95	דף מט
95	חלק א - נוסח הברכות בברכת המזון
96	חלק ג - על איזה כמות מזמנין ומברכים?
97	דף נ
97	חלק א - נוסח הזימון
98	חלק ב - חלוקת הקבוצה בזימון
98	חלק ג - יין מזוג ומאיסת הפת
99	דף נא
99	א. שכח לברך
100	דף נב
100	א. קידוש והבדלה
103	דף נג
103	חלק א - נר הבדלה
104	חלק ב - בשמים
105	חלק ג - שכח לברך - האם חוזר ועד מתי?
105	חלק ד - "אמן"
106	דף נד
106	חלק א - שבח במקום שנעשה בו נס
107	דף נה
109	דף נו
109	המשך ענייני החלומות
112	דף נז
114	דף נח
114	חזרה לברכות הראייה
115	דף נט
115	חלק א - שכוחו וגבורתו מלא עולם
116	חלק ב - עושה מעשה בראשית
117	חלק ג - הטוב והמטיב

117	דף ס
117	א. בנה בית חדש או קנה כלים חדשים - שהחיינו.
118	ב. על הרעה מעין על הטובה ועל הטובה מעין על הרעה.
118	ג. תפילת שווא.
118	ד. תפילת הנכנס והיוצא מהכרך.
119	ה. לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה.
119	דף סא
119	א. בשני יצריך.
120	דף סב
121	חלק א - מורא מקדש.
121	חלק ב - דיני שירותים.
125	דף סג
125	חלק א - המשך מורא מקדש.
126	חלק ב - שאילת שלום בשם ה'.
126	חלק ג - עת לעשות לה' + מדרשים שונים.
127	חלק ד - נכנסו רבותינו ליבנה פתחו בכבוד אכסניה.
128	דף סד
128	עוד מימרות על תורה ותלמידי חכמים.

דף ב

(ב. – ג. שורה 4)

זמן ק"ש של ערבית

א. משנה -

ממתי – אכילת הכהנים (צה"כ).

עד מתי – ר"א – אשמורה ראשונה, חכמים – חצות, ר"ג – עלות השחר.

[הוספות]

1. ר"ג – גם לפי חכמים מן הדין זה כל הלילה, אלא שגזרו כדי להרחיק. וכן במעשה שר"ג אמר לבניו לקרוא ק"ש.

2. יש עוד מצוות שמצוותן בלילה וחלות כל הלילה – הקטר חלבים, אכילת בשר הקרבן, וגם בבשר הקרבן גזרו עד חצות.

ב. שאלות סגנוניות:

A. למה התנא – 1. התחיל באמצע נושא? 2. פתח בערבית?

תשובות:

1. תשובה לשתייה:

סמך על הפסוק "בשכר ובקומך".

2. תשובה לשנייה -

"ויהיה ערב ויהי בוקר".

אם כן, למה בברכות ק"ש פתח בשחרית?"

כיון שדיבר על שחרית מסיים עניינו וחוזר לערבית.

B. למה לא כתב צאת הכוכבים?

מלמד בדרך אגב שהכהן טהור לאכילת תרומה כבר מהערב השמש, אפילו שעדיין מחוסר כפרה.

הבנת הפסוק – "ובא השמש וטהר, ואחר יאכל מן הקודשים"

שתי אפשרויות:

1. בא השמש – שקיעה, טהר – נגמר היום – מספיק הערב שמש.

2. בא השמש – זריחה, טהר – שהביא קרבנותיו – צריך כפרה.

שני דיונים מקבילים בלימוד הפסוק:

1. ברייתא מביאה את אפשרות הערב שמש, הגמרא שואלת אולי הכוונה לאפשרות כפרה,

ודוחה רבה בר"ש – אם הכוונה לאיש צריך לכתוב "ויטהר".

2. במערבא – התלבטו בשתי האפשרויות, והכריעו כאפשרות הראשונה ממשנתנו (שיש ברייתא

שמבארת שזה מצה"כ).

ג. זמנים שונים לתחילת הזמן

כאמור במשנה – משהכהן אוכל (צה"כ).

קשה מברייטא א –

משהעני נכנס לאכול.

תשובה - עני=כהן.

קושיות על "עני=כהן":

1. ברייתא ב –

חכמים – משהכהן אוכל (צה"כ).
ר"מ – משבני אדם אוכלים בע"ש.
אם עני=בני אדם, אזי עני אינו ככהן.
תשובה – עני=כהן,
בני אדם לא כעני.

2. ברייתא ג –

ר"א – משקדש היום בערב שבת (שקיעה),
ר"מ – כהנים טובלים,
ר' יהושע – כהנים אוכלים,
ר' חנינא – עני אוכל
ר' אחאי – שרוב בני אדם נכנסים להסב.

8. הערות על הברייתות

בתוך ברייתא ב –

ראיה לחכמים שמצה"כ –
"ואנחנו עושים במלאכה... מעלות השחר ועד צאת הכוכבים".
זוה מוגדר כיום – "והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה".

על ברייתא ג

1. מה מאוחר – עני או כהן?
עני מאוחר (כי לפני צה"כ יש רק שקיעה, ור"א כבר אמר שקיעה).
2. דעת ר"מ – כשהכהנים טובלים.
בברייתא שואל ר' יהודה – והרי זה מבעוד יום? (אינו זמן שכיבה)
תשובת הגמרא – לדעתו הם טובלים סמוך לצה"כ.
[לפי כולם הם טובלים לפני בין השמשות.
לר"י ביה"ש מתחיל בשקיעה.
לר"מ, כר"ס – מתחיל רגע לפני צה"כ.]

סתירות

1. בדעת ר"מ – תרי תנאי אליבא דר"מ.
2. בדעת ר"א (במשנתנו לכאורה מסכים עם ת"ק) – 1. תרי תנאי. 2. לא מסכים עם ת"ק.

דף ג

(ג. שורה 4 – ד. באמצע)

משמרות הלילה ונושאים נספחים

חלק א - שאלה סגנונית על ר"א – למה לא פשוט אמר עד כמה שעות? (4 או 3).

תשובה – דתניא ר"א

- א. יש 3 משמרות, ועל כל משמר ה' שואג.
- ב. יש סימן גם כאן בארץ – חמור נוער, כלבים נובחים, תינוק יונק.

איך זה עונה -
רש"י - רצה להראות שיש היכר מציאותי לזמן ק"ש.
אפשר להציע - רצה להראות שסוף הזמן תלוי במשהו אלוהי.

דיונים על ר"א:

A. למה צריך 3 סימנים?

1. יש סימן בתחילת אמצע וסוף המשמר האמצעי.
2. כל הסימנים לסוף המשמר, וצריך את האחרון למי שישן בבית אפל.

B. מה שואג הקב"ה בכל משמר (מתחת לאמצע ג.)

רב יצחק בר שמואל - "אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות".

C. אגב הזכרת שאגת ה' על החורבן - סיפור על ר' יוסי ששמע בת קול דומה בחורבה, ואמר לו אליהו שכך שואג ה' שלוש פעמים ביום (-במשמרות?).

D. איסור כניסה לחורבה (ד. 2-)

אליהו אמר לר' יוסי שהיה לו להתפלל תפילה קצרה ולא להיכנס לחורבה.
למה אסור? ת"ר -

1. חשד - ביחיד או שניים פרוצים
2. מפולת - רק בחורבה ישנה
3. מזיקין - רק ביחיד [והרי ביחיד גם יש חשד? 1. בשניים, במקומם של המזיקים.
2. בשדה (שאינן נשים)].

חלק ב - מספר המשמרות (ד. 9+)

א. המחלוקת

כמה יש?	מקור	תגובת הצד השני	תגובה נגדית
רבי - 4	לגבי דוד "חצות לילה..." , "קדמו עיני אשמורות" (זריקא בר אמי - ריב"ל)	מלכים קמים בתחילת שעה 3, כלומר הלילה הוא 14 שעות, כך כשקם בחצות נשארו לו עוד 8 שעות (2 אשמורות).	
ר' נתן - 3	לגבי גדעון "האשמורת התיכונה"	אחת מהתיכונות	כתוב תיכונה

ב. דיונים אגביים (ד. באמצע)

A. עוד מימרא של ר' זריקא בר אמי-ריב"ל -
אין אומרים בפני המת אלא דבריו של המת.
הגבלת ר' אבא בר כהנא (2 גרסאות) -

1. דווקא בד"ת, אך בדברי חול מותר.
2. אפילו בדברי תורה, וכ"ש בדברי חול - אסור.

B. קימת דוד בחצות

a. והרי קם כבר בערב?

("קידמתי בנשף ואשועה", "בנשף בערב יום")

תשובות:

1. רב אושעיא - רבי אחא - לא עבר עלי חצות ללא שינה.

2. ר' זירא – עד חצות נמנע, אח"כ התגבר כארי.

3. רב אשי – עד חצות ד"ת, אח"כ שירות.

[האם נשף הוא ערב? והרי "ויכם דוד מהנשף ועד הערב", לכאורה הכוונה מבוקר ועד ערב?]

1. הכוונה מערב עד ערב (24 ש').

דחייה – שיהיה כתוב מערב עד ערב או מנשף עד נשף.

2. שם הכוונה בוקר.

אלא ש"נשף" יכול להיות או ערב או בוקר הכוונה לזמן המעבר.

b. איך דוד ידע מתי חצות? (ג: רבע תחתון)

והרי אפילו משה לא ידע "כחצות הלילה"?

1. לדוד היה סימן – ר"ש חסידא - רוח צפונית נשבה בכינור.

(ד. +6) רב יצחק בר אדא – "עורה הנבל וכינור אעירה שחר".

[המשך דברי ר"ש חסידא -

בעמוד השחר באו חכמי ישראל והתלוננו על הפרנסה. ענה להם: 1.

להתפרנס זה מזה. 2. לכבוש שטחים.

מתאר את קבלת ההחלטה: **אחיתופל, סנהדרין** (בניהו בן יהוידע, שהיה

קודם לכרתי ופלתי), **אורים ותומים** (אביתר), ואח"כ **המלחמה** שהיתה

בהנהגת יואב שר הצבא].

2. ר' זירא – גם משה ידע.

a. למה לדוד כינור? להעירו.

b. למה "כחצות"? 1. בגלל איצטגניני פרעה. 2. רב אשי – הכוונה היא "עוד

24 שעות".

דף ד

(ג. באמצע – ד: 2 שורות מלמטה)

(כיוון שהזכרנו את דוד שהיה קם מוקדם)

א. חסידותו של דוד

A. "שמרה נפשי כי חסיד אני" - מח' לוי ור' יצחק -

1. שקם מוקדם.

2. שמתעסק ב**טומאה וטהרת** נשים (דם שפיר ושליה) + שאינו מתבייש **להתייעץ** במפיבושת רבו.

[דרשת שמות:

מפיבושת – איש בושת, שהיה מבייש פני דוד בהלכה.

כלאב – דניאל, שהיה מכלים את רבו בהלכה].

B. כיצד קרא לעצמו חסיד?

והרי אמר "לולא האמנתי לראות בטוב ה'" – שלא היה בטוח בחלקו בעוה"ב?

חשש שיחטא ויגרום החטא לאיבוד חלקו [וכר' יערב בר אידי שגם יעקב חשש מכך, וכי שאכן קרה

לעמ"י בעליית עזרא שלא עלו לארץ ביד רמה כבימי יהושע].

(ד. -2)

ב. דעת רבנן עד חצות

מה סברת חכמים?

הרי אם לפי זמן שכיבה – כ"א, אם לפי "לילה"/זמן ששוכבים – כ"ג!

הסבר – כ"ג, אלא שגזרו עד חצות כדי להרחיק מהעבירה.

ברייטא שממחישה זאת – שלא יבוא עייף וירדם, תיקנו שילך לבית כנסת ויקרא ויתפלל ורק אח"כ יאכל.

[וכל העובר על זה חייב מיתה!]

למה החמירו כ"ג? 1. כי אונס שינה דבר מצוי וקשה. 2. שלא יאמרו תפילת ערבית רשות (כפי שנראה בכז:).

(ד: שליש עליון)

ג. סמיכת גאולה לתפילה בערבית

A. המחלוקת

בשחרית ודאי צריך לסמוך (סדר + הצמדה) (ט:).
בברייטא הנ"ל יוצא שגם בערבית צריך לסמוך (ק"ש – תפילה).
אך זאת מחלוקת אמוראים:
רי"ח – צריך, ריב"ל – לא צריך.

B. מקור המחלוקת:

1. **סברא** – האם גאולת הלילה מספיק חשובה כדי שנסמוך לה.
2. **היקש** מ"בשכבך ובקומך", שהלילה כמו היום:
רי"ח – שבשניהם סומכים, ריב"ל – שבשניהם ק"ש צמודה לשינה.

C. קושיא לרי"ח – הרי "השכיבנו" יוצר הפסק?
תשובה – השכיבנו חלק מברכת גאולה (כמו ה' שפתי תפתח).

(ד: רבע תחתון)

ד. תהילה לדוד ("אשרי")

(אולי מובא כיוון שדיברנו על אמירות לפני התפילה (השכיבנו, ה' שפתי).

A. ר"א-ר' אבינא - 3 פעמים ביום – זוכה לעוה"ב.
מה מעלת המזמור? 1. **א"ב**. 2. **פותר** את ידך.

B. למה אין את האות נו"ן?

כי זה מפלת ישראל – "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל".

- ר"נ ברי"צ - המזמור רומז לזה – סומך ה' לכל הנופלים.
- במערבא קראו את הפסוק אחרת: נפלה לא תוסיף (ליפול), קום בתולת ישראל.

C. עוד מימרא של ר"א ב"א

מיכאל > גבריאל.

מיכאל – ויעף, גבריאל – מועף ביעף.

[ואליהו בארבע, מלאך המוות בשמונה (ובמגיה – באחת)].

דף ה

(ד: 2 שורות מלמטה – ו. שורה 4)

חלק א - קריאת שמע על המיטה

A. ריב"ל – למרות שקרא ק"ש, צריך שוב על מיטתו (רגזו ואל תחטאו...).

אגב הפסוק הנ"ל:

ר' לוי ב"ח-ר"ל – לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, ואם צריך – תורה, ק"ש, יום המיטה.

ועוד דרשה שלו – על 10 הדברות, תורה, מנשה, נביאים וכתובים וגמרא – שכולם מסיני.

B. ת"ח: ר"נ – אינו צריך (כי לומד על מיטתו), אב"י – לפחות פסוק רחמים אחד.

C. ר' יצחק – שתי דרשות על ק"ש שמצילה ממזיקים:

1. "ירננו על משכבותם... וחרב פיפיות בידם".

2. "ובני רשף (מזיקין) יגביהו (על ידי) עוף (תורה – ק"ש).

חלק ב – ייסורים

א. תורה מגינה מהייסורים -

ר"ל - "ובני רשף (ייסורים) יגביהו (על ידי) עוף (תורה).

ר"ח – "ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה'... כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך".

ב. גישות שונות במהות הייסורים והיחס לתורה ומצוות

1. בעקבות חטא (ביטול תורה ועוד)

ר"ח - "...החשתי מטוב (תורה), וכאבי נעכר...".

רבא/רב חסדא – ייסורים באים כתוצאה מעבירות ("נחפשה דרכינו"), ביטול תורה ("אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו", או ייסורים של אהבה.

2. ייסורים של אהבה

רבא/רב חסדא הנ"ל – כי את אשר יאהב ה' יוכיח.

רבא-רב סחורה-רב הונא – וה' חפץ דכאו החולי,

הגבלות:

1. רבא הנ"ל - בתנאי שקיבלם **מדעתו**, כמו קרבן אשם. קיבלם – יאריך ימים ותלמודו מתקיים).

2. מה נחשב ייסורים של אהבה (מחלוקת ר' יעקב ב"א ור' אחא ב"ח -

שלא גורמים לביטול תורה/תפילה.

ר"ח – גם אם מבטלים תורה/תפילה יכולים להיות של אהבה, ומ"ומתורך תלמדנו" – לומד שהייסורים ממרקים (קל וחומר משן ועין שמוציאים עבד לחרות)

(בהמשך נראה גם שר"ח אומר **שנגעים ובנים** אינם ייסורים של אהבה)

3. ייסורים ממרקים (אולי ביאור לייסורים של אהבה)

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בוואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

0732951883 - ובטל" - www.sinai.org.il

- a. רי"ח הנ"ל,
- b. ר"ל – גז"ש למלח (ברית),
- c. רשב"י - תנאי 3 המתנות – תורה, א"י ועוה"ב.
- d. תני תנא קמי דרי"ח – כל הקובר את בניו מוחלים לו על כל עוונותיו (בחסד (גמ"ח) ואמת (תורה) יכופר עוון (עוון זה גם קובר בניו (גז"ש מ"ומשלם עוון אבות אל חיק בניהם)).

(ה: +10)

ג. עוד הגבלות על ייסורים של אהבה.
A. רי"ח – נגעים ובנים אינם ייסורים של אהבה.

קשה –

1. נגעים - והרי נגעים הם מזבח כפרה?
תשובות:
a. מכפרים, אך אינן ייסורים של אהבה.
b. תלוי:
1. בישראל – אינן אהבה, בחו"ל כן.
2. בפרהסיא אינן אהבה, בצנעא כן.
2. בנים – והרי לרי"ח מתו 10 בנים?
הכוונה שלא היו לו.

אגב מות בניו של רי"ח -

- B. ריפוי הייסורים כשאינו רוצה בהם -
לר' חייא ב"א/רי"ח כשאמרו לר' יוחנן/ר' חנינא שייסורים אינם חביבים עליהם.
כנ"ל רי"ח ריפא את ר' אלעזר (ומסופר על ר"א שבכה על שיופיו של רי"ח יבלה בעפר).
C. סיפור על רב הונא, רב הונא – אין דבר כזה ייסורים של אהבה!

חלק ג - 4 ברייתות של אבא בנימין

1. הקפיד שתהיה תפילתו סמוכה לקימתו מהמיטה, ושתהא מיטתו בין צפון לדרום.
2. לא להשאיר חבר לבד בבית הכנסת (שנמצא מחוץ לעיר).
את השאר נראה בדף הבא.

דף ו

(ו. שורה 4 – ו: שורה אחרונה)

א. המשך הברייתות של אבא בנימין

A. שדים

(גם קשור לק"ש על המיטה, שמגינה מפני המזיקין)

אבא בנימין - לו יכולנו לראות את המזיקין, לא היינו עומדים בזה.

עוד אמירות על השדים:

כמות –

1. **אביי** – יותר מאיתנו, וכחפירה סביב העץ
 2. רב הונא – אלף משמאל ורובה מימין.
 3. רבא – הדוחק בדרשה – בגללם.
- (וכן הברכיים והרגליים הכושלות, והבגדים המתבלים).

לראות אותם -

1. **את עקבותיהם** – באפר על המיטה.
2. **אותם** – ישים על עינו אפר של שליית חתולה בכורה ושחורה בת בכורה ושחורה.

B. בית כנסת

אבא בנימין – אין תפילה של אדם נשמעת אל בבית הכנסת.

עוד מימרות על בית הכנסת:

1. **רבין בר רב אדא-רב יצחק** – השם נמצא בבית הכנסת, וכן בעוסקים בתורה (10, 3 בדיון, 2, 1).

(החידוש בכל מספר: 2 נכתבים דבריהם בספר הזכרונות, 3 – דין נחשב לימוד תורה, 10 – השכינה מקדימה עוד לפני שכולם מגיעים).

אגב זה, עוד מימרא שלו – השם מניח תפילין.

מקור – התפילין נקראים עוז, והשם נשבע "בזרוע עוז".
מה כתוב בהם – 6 פסוקי שבח לעם ישראל (כפי שאנו מייחדים את ה'כך הוא מייחדנו "וה' האמירך היום"). בתפילין של יד הם באותו בית, בשל ראש מחולקים כך:

1. ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.
אשריך ישראל
2. כי מי גוי גדול.
ומי גוי גדול.
3. או הניסה
4. ולתתך עליון
2. **רבין בר רב אדא-רב יצחק (+2)** הרגיל לבוא לבי"כ ולא בא, השם שואל עליו ובודק אם הלך לדבר מצווה או רשות.
3. **רי"ח – ה'** כועס כשלא מוצא מניין בבי"כ (מדוע באתי ואין איש...).
4. **ר' חלבו-רב הונא – כל הקובע מקום לתפילתו** הוא מתלמידיו של אברהם, "וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד (-התפלל) שם".
5. **ר' חלבו-רב הונא – לא יצא בפסיעה גסה מבית הכנסת**
אביי – אך מצווה לרוץ אל ביה"כ.
ואגב, ר' זירא תחילה ביקר את הרצים בשבת לתפילה אך אחרי ששמע את ריב"ל הצטרף אליהם.
עד כדי כך שאמר ר' זירא – אגרא דפרקא – הריצה. (ועוד רשימה של שכר מפתיע).
6. **רב הונא – המתפלל אחורי בית כנסת נקרא רשע.**
מקור – "**סביב רשעים** יתהלכון, כרום זולות לבני אדם" (תהלים יב).
אביי – אא"כ מכוון פניו לבית הכנסת.
סיפור על אחד שהתפלל מאחורה ולא כיוון לביה"כ, ואליהו הרגו.
אגב, דרשות על "כרם זלות":
1. דברים העומדים ברומם של עולם (תפילה), אנשים מזלזלים בהם.

2. מי שנצרך לבריות (זולות) נעשים פניו ככרום (דג שצבעו משתנה).
[ועוד על זה – ר' אמי ור' אסי – כאילו נידון באש ומים].

ב. עוד דרשות של ר' חלבו – רב הונא

A. לעולם יהא זהיר בתפילת מנחה (שבה נענע אליהו).
ור"ח מוסיף את ערבית ורנב"צ את שחרית.

B. הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמישה קולות (קול ששון...).
ואם משמחו זוכה ב:

ריב"ל – זוכה לתורה (שכתוב בנתינתה 5 קולות).
ר' אבהו – כאילו הקריב תודה (המשך הפסוק של קול ששון כתוב "מביאים תודה בית ה").
ר' יוחנן – כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים (המשך הפסוק "כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה").

C. ירא שמים דבריו נשמעים (סוף קהלת "הכל נשמע אתהאלקים ירא").

]"כי זה כל האדם" -

ר"א – כל העולם נברא בשבילו,

ר' אבא בר כהנא – שהוא קול כנגד כל העולם,

ר' שמעון בן עזאי/זומא – שכל העולם נברא לצוות לזה].

D. להקדים שלום לחבר שרגיל לומר לו שלום.

ואם לא משיב על שלום נקרא גזלן.

דף ז

(ז. שורה 1 – ז: 3 שורות מלמטה)

(בהקשר לנאמר בדף הקודם שהקב"ה מניח תפילין ומגיע לבית כנסת).

חלק א – דרשות של רי"ח-רי"ס

א. הקב"ה מתפלל

שיכבשו רחמיו את כעסו וכו',

וכן ברכו רי"ש בן אלישע כשנכנס להקטיר קטורת.

ב. מניין שאין מרצין לאדם בשעת כעסו – "פני ילכו והניחותי לך".

כעסו של הקב"ה -

דתניא – "אלוקים שופט צדיק, וא-ל זועם בכל יום" (תהלים ז).

כמה? רגע.

כמה זה רגע? בברייתא- 1/58888 של שעה (0.06 של שנייה), ר' אלעזר – כמימריה.
ורק בלעם ידע לכוון אותו רגע (יודע דעת עליון), וה' עשה צדקה עם ישראל שבאותם ימים
לא כעס גם באותו רגע.

מקור: 1. כי רגע באפו חיים ברצונו. 2. חבי כמעט רגע עד יעבור זעם.

מתי זה? אביי – 3 שעות, כשכרבות התרנגול לבנה לגמרי (ורב"ל ניסה להשתמש בזה
נגד צדוקי). ר' מאיר – בזריחה כשהמלכים משתחוים לחמה.

ג. טובה מרדות שאדם נותן לעצמו יותר מלקות חיצונית. מקור:

1. רי"ח - את מאביה ולא תשיג אותם... ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון.
2. ר"ל - תחת גערה במבין, מהכות כסיל מאה.

ד. שלושה דברים ביקש משה מהקב"ה (שמות לג - יב והלאה).

1. שתשרה שכינה על ישראל. 2. שלא תשרה על הגויים. 3. שה' יודיעו דרכיו (צדיק ורע לו, רשע וטוב לו).

שתי הבקשות הראשונות ניתנו לו. לגבי השלישית:

רי"ח - ה' ביאר לו:

1. צדיק ורע לו - צדיק בן רשע, רשע וטוב לו - רשע בן צדיק.
דחייה - והרי במקום אחר למדנו שה' מענשים הבנים רק באוחזין מעשי אבותיהם בידיהם (נלמד מהסתירה לכאורה בין "פוקד עון אבות על בנים" ל "ובנים לא יומתו על אבות").
 2. צדיק ורע לו - צדיק לא גמור. רדע וטוב לו - רשע לא גמור.
- ר"מ - לא ניתן לו (וחנותי את אשר אחון - אע"פ שאינו הגון).

[אגב, עוד דרשות על הפרשייה:

1. "לא תוכל לראות את פני" ר' יהושע בן קרחה - אמירה שלילית (כתגובה ל"ויסתר משה פניו"). ר' שמואל בר נחמני - הסתרת הפנים היתה נכונה ובשכרה קיבל "קלסתר פנים" "ויראו מגשת אליו", ותמונת ה' יביט".
2. "והסירותי את כפי וראית את אחורי" בשם ר"ש חסידא - הראה קשר תפילין.

ה. ה' לא חוזר מדיבור טוב, אפילו שהיה על תנאי

ממשה - "הרף ממני ואשמידם ואעשה אותך לגוי עצום", ולמרות שלא השמידם, עשה את משה לגוי עצום - "ובני רחביה בן אליעזר בן משה רבו למעלה..." - למעלה מ60 ריבוא.

חלק ב - דרשות של רי"ח-רשב"י

- א. אברהם הראשון שקרא לקב"ה אדון.
- ב. אין מרצין לאדם בשעת כעסו (מדברי ה' למשה).
- ג. לאה הראשונה שהודתה לקב"ה (יהודה).
- ד. ילד שיוצא לתרבות רעה קשה מגוג ומגוג.
- ה. הסבר "מזמור לדוד בבורחו מפני אבשלום".
- ה. מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה - מקור - "עוזבי תורה יהללו רשע, ושומרי תורה יתגרו בהם" (משלי). וכן בברייתא.

קושיות:

1. הברייתא - "אל תתחר במרעים"? ועונה - הכוונה "אל תתחר במרעים - להיות כמרעים".

2. ר' יצחק – אם ראית רשע שהשעה משחקת לו, אל תתגרה בו ("יחילו (=יצליחו") דרכיו בכל עת").

תשובות:

- a. האיסור בצדיק שאינו גמור, אך לצדיק גמור מותר ללא חשש.
 - b. האיסור דווקא ברשע שהשעה משחקת לו.
- (בגרסתנו תשובה זו כתובה גם בהתחלה אך רש"ל לא גורס).

ו. כל הקובע מקום לתפילתו, אויביו נופלים לפניו.

ז. גדולה שימושה יותר מלימודה.

דף ח

(ז: 3 שורות מלמטה – ח: רבע תחתון)

(בהקשר לבית כנסת וקביעות מקום לתפילה מהדפים האחרונים) –

תפילת רבים ובית כנסת

א. ר' יצחק לרב נחמן – למה לא: 1. באת לבי"כ. 2. כניסת מניין. 3. התפללת בשעה שמתפללים.

[שלושה מקורות: 1. ואני תפילתי לך ה' עת רצון. 2. בעת רצון עיניתיך. 3. פדה בשלום נפשי... כי רבים היו עמדי" – וכן ברייתא שלומדת על כוחה של תפילת רבים.

ב. ר"ל – מי שלא נכנס לבי"כ נקרא שכן רע וגורם לגלות לו ולבניו.

ג. תפילת רבים (הקדמה והחשכה בבית הכנסת) מאריכה ימים:

מי אמר: 1. ר"ח – לכן יש זקנים בבבל. 2. ריב"ל לבניו כעצה טובה.
מקור: ר' אחא בר' חנינא – לשקוד על דלתותי... כי מוצאי מצא חיים.

ד. רב חסדא – יכנס שיעור שני פתחים לבית הכנסת.

[ה. אגב הלימוד מ"כ מוצאי מצא חיים" –

"על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא" –

1. ר' חנינא – אשה (מצא אישה מצא טוב).

[במערבא שאלו – מצא או מוצא...].

2. ר' נתן – תורה (כי מוצאי מצא חיים).

3. רנב"צ – מיתה יפה (למוות תוצאות).

[וכן בברייתא לומדים משם שיש 930 מיתות, הקשה – אסכרא, יפה – נשיקה].

4. ר"ח – קבורה (ישישו כי ימצאו קבר, וכן היה פתגם שצריך להתפלל את ערימת העפר האחרונה).

5. מר זוטרא – בית הכסא (במערבא אהבו דרשה זו).

ה. רב חסדא – בית מדרש < בית כנסת!

פסוק – "אוהב ה' שערי ציון (המצוינים בהלכה) מכל משכנות יעקב (בתי כנסיות)".

וכן ר' חייא בר אמי-עולא – מיום שחרב הבית אין לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה.

וכן אביי עבר מלהתפלל בבית הכנסת למקום שבו למד (בבית!), וכן ר' אמי ור' אסי התפללו בבית המדרש ולא ב13 בתי הכנסת בטבריה.

(ח. 8-)

[דרשות נוספות של ר' חייא בר אמי-עולא]

1. הנהנה מיגיע כפיו (אשריך וטוב לך) < ירא שמים (אשרי).
2. ידור במקום רבו (ובריתא – לא ידור, כשאינו כפוף לרבו).

חלק ב - תורה בציבור (מניח ספר תורה, שניים מקרא ואחד תרגום)

א. דרשות רב הונא בר יהודה – ר' אמי -

A. ועוזבי ה' יכלו – המניח ספר תורה ויוצא.

סייגים:

1. ר' אבהו יצא בין גברא לגברא (רב פפא שאל לגבי בין הפסוקים, תיקו).
 2. רב ששת החזיר פניו ולמד תוך כדי.
- B. לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שניים מקרא ואחד תרגום.

רב ביבי בר אביו רצה:

1. לסיים הכל בערב יו"כ.
- דחייה – צריך לאכול בערב יו"כ.
2. להקדים הכל לשבת או שתיים.
- דחייה – ברייתא – ובלבד שלא יקדים ולא יאחר.

ב. המלצות אמוראים לבניהם

A. ריב"ל לבניו:

1. [הקדימו והחשיכו לבית הכנסת – ראינו לעיל].
2. השלימו פרשיותיכם עם הציבור.
3. לחתוך את הורידים בשחיטה כדי שיצא כל הדם (דווקא בעוף).
4. לכבד זקן ששכח תלמודו (=שבר לוחות).

B. עצות רבא לבניו:

1. אל תחתכו בשר על גב היד (1. סכנה. 2. מאוס).
 2. אל תשבו על מטת ארמית:
 - i. לא לישון בלי ק"ש על מיטה,
 - ii. לא לשאת גיורת,
 - iii. כפשוטו (כסיפור של רב פפא שגויה רצתה שישב כדי להעליל עליו שהרג תינוק).
 3. לא לעבור מאחורי בית כנסת בזמן התפילה, וכן ריב"ל.
(דומה לרב הונא (ו):) – לא להתפלל מאחורי בי"כ).
- אביו – אם יש סיבה לחשוב שאינו סתם לא נכנס מותר (1. יש עוד פתח/בית כנסת. 2. נושא משא. 3. מניח תפילין).

[אגב העצה לא לחתוך על גב היד -

a. ר"ע אוהב המדיים ב: 1. חותכים על השולחן. 2. נושקים על גב היד. 3. יועצים בשדה.

b. ר"ג אוהב הפרסיים בכך שצנועים באכילתם, בבית הכסא ובתשמיש.

(רב יוסף – ואעפ"כ מזומנים לגיהנום...)].

דף ט

(ח: רבע תחתון – ט: במשנה)

חלק א - סוף זמן ק"ש של ערבית

א. ר"ג – ק"ש עד שיעלה עמוד השחר.
ר"י-שמואל – הלכה כר"ג.

ב. דעה מקלה יותר –

שתי דעות לגבי הזמן בין עלות השחר לנץ החמה:

1. רשב"י - זה לילה.
ונתן לקרוא בו ק"ש של בוקר, כי יש שכבר קמים.
2. רשב"י-ר"ע - זה יום.
ונתן עדיין לקרוא ק"ש של לילה, כי יש שעדיין ישנים
(ר' זירא – אך לא יאמר השכיבנו).

פסיקה -

על אחת הדעות אמר רב אחא ב"ח-ריב"ל שהלכה כמותו.

[לא אמר בפירוש, אלא שכך פסק ריב"ל שכדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק].

(ט. רבע עליון)

ג. המעשה בבניו של ר"ג

- A. כיצד בניו לא ידעו את דעת ר"ג?
תשובה – שאלה האם רבנן חולקים עליו או שרק גוזרים, וענה להם שגוזרים.
- B. למה הביא דוגמא שאינו מסכים איתה?
הדוגמא רק לדעת רבנן (לר"ג לא גוזרים).

(ט. באמצע)

חלק ב – הדוגמאות של ר"ג (הקטר חלבים, כל הנאכלים)

למה לא הזכיר אכילת פסח? שגם היא עד עה"ש.
רב יוסף - סובר כר"א ב"ע שזה עד חצות מן הדין.

הדעות	ר"ע – עה"ש	ר"א ב"ע - חצות
הלימודים: ואכלו את הבשר בלילה הזה	1. בלילה – שאינו נאכל ביום שלפני (בניגוד לשאר קודשים). 2. הזה – שנאכל רק לילה אחד (ולא לילה-יום-לילה).	בלילה הזה – בלילה הזה ילמד מ"לא תותירו עד בוקר" – והכוונה לבוקר הראשון.

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

0732951883 ובטל - www.sinai.org.il

כל הזכויות שמורות לאורי בריליאנט ואתר סיני. מותר ומצווה להפיץ, כל עוד משאירים גם את שורות אלו בתחתית העמוד.

ואכלתם אותו בחיפזון	בחיפזון – עד שעת חיפזון (של ישראל – היציאה)	ר' אבא (בהמשך הגמרא) – עד שעת החיפזון של מצרים (חצות) (וכן ברייתא שהגאולה התחילה כבר בערב בחצות).
---------------------	---	---

[מחלוקת ר"ע ור"א ב"ע –

מחלוקת מקבילה – ר' יהושע ור"א:		
הדעות הלימודים:	ר' יהושע – עה"ש	ר"א – חצות
שם תזבח את הפסח בערב	יום י"ד	יום י"ד
כבוא השמש	אוכל בלילה	אוכל בלילה עד חצות
מועד צאתך מארץ מצרים	עד מועד צאתך	שורף בבוקר את מה שנשאר

חלק ג – דרשות על שליחות משה ויציאת מצרים ברכוש גדול

א. יציאה ברכוש גדול

A. "דבר נא... וישאלו... כלי כסף..." – בבקשה, כדי שלא יאמר אברהם שה' קיים רק את העבדות ולא את היציאה ברכוש גדול.

B. תגובת בנ"י – עזוב כסף, רק שנצא כבר.

C. "וישאלום" – ר' אמי – בעל כרחם (1. של מצרים. 2. של ישראל).

D. "וינצלו את מצרים" – עשאוה 1. כמצודה ללא דגן. 2. כמצולה ללא דגים.

ב. אהיה אשר אהיה

ה' – אהיה עמכם עכשיו וגם בשיעבודים הבאים.

משה – דיה לצרה בשעתה (וה' הסכים ואכן אמר אהיה-שלחני אליכם).

ג. נספח לדף ו: -

ראינו שאלוהו נענה במנחה,

ושם פירשנו את התפילה הכפולה: "ענני ה' ענני" –

ענני – שתד אש, ענני – שלא יאמרו מעשה כשפים. עכשיו מבארים יותר – שה' יסיח דעתם מלחשוב שזה מעשה כשפים.

דף י

(ט: במשנה - י: במשנה)

חלק א – זמן ק"ש של שחרית + סמיכת גאולה לתפילה

א. זמן ק"ש של שחרית

A. ממת?י

במשנה - משיכיר בין: ת"ק – תכלת ללבן, ר"א – תכלת לכרתי.

גמרא – הכוונה בתוך אותה חתיכת צמר.

זמנים נוספים בברייתא – ר"מ – זאב לכלב, ר"ע – חמור לערוד, אחרים – יכיר חברו מ4 אמות

הלכה:

רב הונא – הלכה כאחרים.

אביי – לתפילין כאחרים, אך לק"ש עדיף כותיקין.

ר' יוחנן – ותיקין היו גומרין אותה **עם הנץ החמה** (ולא לפני), כדי שיסמוך גאולה לתפילה.

[זמן נוסף – דף ט חלק א,ב – **מעלות השחר**, אך הפוסקים מצינים שזה רק בדיעבד].

ב. ותיקין + סמיכת גאולה לתפילה

מנהג הותיקין -

יש כאן שני יתרונות (ולא ברור איזה מהם הוא החידוש)

1. **שתפילה היא בנץ** (ונמצא מתפלל ביום, "יראוך עם שמש").

2. שמצמידים את ק"ש לפני הנץ כדי לסמוך גאולה לתפילה.

A. מעלת סמיכת גאולה לתפילה

1. הקהל הקדוש בירושלים – כל הסומך אינו ניזוק באותו יום

ר' זירא – והרי ניזוקתי? (שנאלץ להביא הדסים למלך). תשובה – זה לא נזק.

2. רב ברונא (אח ר' אלעא) – סמך ולא הפסיק לחייך כל היום.

B. איך אפשר לסמוך לרי"ח, והרי לרי"ח אומרים "ה' שפתי תפתח"?

1. **ר' אלעזר – לא אומרים ה' שפתי תפתח.**

[מתי כן אומרים -

אולי רק בערבית אומרים ה' שפתי.

דחייה – הרי לרי"ח גם בערבית צריך לסמוך.

אז רק במנחה.

2. **רב אשי – ה' שפתי "כתפילה אריכתא"** (וכן לגבי השכיבנו – כגאולה אריכתא).

(י: 6-)

חלק ב – דרשות (על תהלים)

A. יהיו לרצון אמרי פי

למה אומרים בסוף ולא בהתחלה? כי דוד אמרו בתהלים בסוף 18 מזמורים.

והרי זה בסוף י"ט?

תשובה – שני המזמורים הראשונים **נחשבים מזמור אחד** (אשרי האיש + למה רגשו גוים).

[חיזוקים:

1. רואים את זה גם בדרשת ר"י בן רשב"פ, שאמר שדוד אמר הללויה (ק"ה) רק אחרי

שראה במפלתם של רשעים **(יתמו חטאים מן הארץ – ק"ד)**. והרי ר"י קורא לזה

ק"ג.

2. רי"ח – פרשיות חביבות פותחות באשרי (אשרי האיש) ומסתיימות באשרי (אשרי כל חוסי בו).

ב. שתי דרשות על "יתמו חטאים מן הארץ"

A. a.

ואכן התפלל עליהם ועשו תשובה.

b. עוד סיפורי ברוריא:

צדוקי לברוריא – "רני עקרה לא ילדה".
ברוריא – תקרא את ההמשך – "כי רבים בני שוממה" (יהיו לה בנים),
ואז הקניטה אותו – ששמחה שלא ילדה בנים כמותכם.

c. עוד ויכוח עם צדוקי

צדוקי לר' אבהו – למה "בברחו מפני אבשלום" קודם ל"בברחו מפני שאול"?
תשובה – דורשים סמוכים ורצו להצמיד את הבריחה מאבשלום (ג) לגוג ומגוג (ב).

B. דרשות על 5 ה"ברכי נפשי"

1. רי"ח-רשב"י – כנגד חמישה מצבים בהם היה דוד ואמר שירה –

1. במעי אמו, 2. יצא לאויר, 3. ינק (של שהדדים במקום בינה 1. שלא יסתכל במקום ערוה.
2. שלא ינק ממקום הטינופת), 4. ראה במפתחם של רשעים (יתמו חטאים מן הארץ), 5.
נסתכל ביום המיתה ("תוסף רוחם יגועון").

2. ר"ש בן פזי – כנגד חמישה דברים המשותפים לקב"ה ולנשמה –

1. מלאים כל העולם/גוף. 2. רואים ואינם נראים. 3. זנים את כל העולם/הגוף. 4. טהורים. 5.
יושבים בחדרי חדרים.

[אגב, ריב"ל הבין ששואל על "וכל קרבי", ופירש שמשבח את הקב"ה שצר צורה
ומכניס אח"כ בתוכה רוח, נשמה, קרביים ובני מעיים].

(י. רבע תחתון)

ג. דרשה על סמיכת גאולה לתפילה – חזקיהו וישעיהו

[מבוא: (מלכים ב, פרק יח והלאה. חזקיהו מולך, מסלק את כל הע"ז ומורד באשור. אשור (שלמנסאר) עולים על ישראל ומגלים אותם, שבע שנים אח"כ הם (סנחריב) עולים על יהודה. חזקיהו מנסה לשחד אותם שיעזבו (ובין השאר מקצץ את דלתות הזהב של ההיכל), הם מקבלים אך מתחרטים ובכ"ז צרים על ירושלים, רבשקה נותן שני נאומים ארוכים בהם הוא טוען שה' איתם ולא עם חזקיהו וישעיהו, ומנסה לפתות את יושבי ירושלים לצאת ולבוא לאשור ולא לסמוך על חזקיהו, ישעיהו מנבא שאשור יברחו, ובמקביל חזקיהו מתפלל לה' ותפילתו מתקבלת ("למעני ולמען דוד עבדי") ולפתע בבוקר כל צבא אשור פגרים מתים]

בפרק הבא חזקיהו חלה, ישעיהו אומר לו שימות אך חזקיהו מתפלל וה' מוסיף לו 15 שנה ושוב מבטיח לו הצלה מאשור "למעני ולמען דוד עבדי".

1. התווכחו מי יבוא למי (מצד אחד אליהו בא לאחאב, מצד שני יהורם הלך לאלישע). הקב"ה פתר את העניין בכך שחזקיהו חלה ואמר לישעיהו לבוא לבקרו.

2. נבואת ישעיהו – ניבא לו שימות על שלא נשא אישה. חזקיהו מסביר שידע שיצא ממנו מנשה, אך ישעיה – אסור לך להתערב בשיקולים של ה' אלא לעשות המוטל עליך.

3. תשובת חזקיהו – חזקיהו מציע להשתדך עם בת ישעיהו אך ישעיהו אומר שזה לא יעזור, כבר נגזרה גזירה.

חזקיהו – אפילו חרב חדה מונחת אל צוארו של אדם על ימנע עצמו מן הרחמים (וכן רי"ח, ר"א ורב חנן).

4. תפילת חזקיהו – "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'" – 1. ר"ל – מקירות ליבו. 2. ר' לוי – על עסקי הקיר (קל וחומר מהשונמית שבנתה קיר וזכתה שבנה יחיה, ואילו אני – סבי שלמה בנה את המקדש כולו).

5. "והטוב בעיניך עשיתי" – 1. ר"י-רב – **שסמך גאולה לתפילה**. 2. ר' לוי – שגנז ספר רפואות.

ד. אגב, דרשות שקשורות לתפילת חזקיהו

A. ת"ר – ששת מעשיו של חזקיהו

הודו לו:

1. גנז ספר רפואות.
2. כיתת נחש הנחושת (כדי שיתפללו. בפשט זה גם כי הקטירו לו).
3. הולך את עצמות אביו (אחז הרשע) על ידי חבלים. מי זה?

לא הודו לו:

1. סתם מי הגיחון שלא ישתמשו אשור במים (כשסנחריב צר על ירושלים).
2. שלח דלתות ההיכל למלך אשור (כדי לשלם לסנחריב שיעזוב את העיר).
3. עיבר את אדר בל אדר (גם לו היה ברור שבניסן אסור, שמואל מרחיב שגם ב"ראוי" להיות ניסן אסור, וחזקיהו לא סבר כך. הוא עשה את זה כדי שיהיה זמן לכולם להיטהר לפני פסח).

B. תלה בזכות עצמו בתפילתו

רי"ח-ר' יוסי בן זמרא:

משה תלה בזכות אחרים (אברהם יצחק ויעקב) תלו לו בזכות עצמו (לולי משה בחירם), חזקיהו תלה בזכותו (זכור נא את אשר התהלכתי לפניך – כשהתפלל על רפואתו ותלו לו בזכות אחרים (למען דוד עבדי). באיזה ארוע? למחוק (יש שמחליפים הגרסה לתפילה השנייה של ירושלים שהיא על רפואתו של חזקיהו).

C. דרשות על השונמית (אגב הקל וחומר ממנה לחזקיהו)

- a. "עליית קיר":
1. קירוי (גג) מעל עליית גג פתוחה.
 2. בנו קיר באמצע חדר, והיתה מעולה **שבבתי**.
- b. אבי"ר' יצחק – הנאה מאחרים
- הרוצה להנות – יהנה כאלישע (קיבל מטה, שולחן כסא ומנורה) ושלא רוצה – כשמואל (שבכל מקום הלך עם ביתו).
- c. הנה נא ידעתי כי איש אלוקים קדוש הוא – האשה מכרת יותר האורחים.
- d. קדוש הוא – 1. לא עבר זבוב על שולחנו. 2. לא ראתה קרי בסדינו.
- e. קדוש הוא – אך גיחזי אינו קדוש ("להדפה" – אחזה בהוד יופיה).
- f. עובר עלינו תמיד – רי"ס בר"ח-ראב"י: אירוח ת"ח נחשב כהקרבת תמיד.

עוד דרשות שלו (על תפילה):

1. "ממעמקים קראתיך" – שיתפלל במקום נמוך (ולא על כיסא וכד' שזה גבהות לפני המקום).
 2. "ורגליהם רגל ישרה" – יכוון רגליו יחד.
 3. "לא תאכלו על הדם" – לא לאכול לפני התפילה (על דמכם).
- ואם עושה כך – "ואותי השלכת אחרי גויך", אחרי שהתגאה מתפלל...

סוף י'

חלק ג – סוף זמן ק"ש של שחרית

- א. במשנה – ת"ק – נץ, ר' יהושע – ג שעות (כבני מלכים).**
 ר"י-שמואל - הלכה כר' יהושע (ג' שעות).
- ב. במשנה - מכאן ואילך, לא הפסיד כאדם הקורא בתורה.**
A. האם אומר ברכות ק"ש?
 בברייטא – אומר.
 רב חסדא – 2 גרסאות (1. לא אומר, והקשו מהברייטא. 2. אומר, וחיזקו מהברייטא).
- B. ר' מני – מכאן שק"ש בעונתה<ת"ת.**

דף יא

(י: במשנה – יא: שליש תחתון)

א. תנוחת הגוף בקריאת שמע

A. המחלוקת והמקורות

המחלוקת	ב"ש – בבוקר בעמידה, בערב - בשכיבה	ב"ה – איך שרוצה
המקור	בשכבך ובקומך	ובלכתך בדרך
מה עושה הלימוד של השני	ובלכתך בדרך – שעוסק במצווה פטור מן המצווה	זמן שכיבה וקימה
מה עושה עם הדין של השני	התורה יכולה לכתוב בערב ובבוקר	לומדים ממילא

B. עוסק במצווה פטור מן המצווה

a. שני שלבים בלימוד –

בשבתך בביתך – פרט לעוסק במצווה
 ובלכתך בדרך – פרט לחתן (טרדה, גם ללא עיסוק).

b. פטור חתן – טרוד + מצווה.

ולכן -

כונס אלמנה חייב (אינו **טרוד**),
טבעה ספינתו חייב וכן (רב) אבל חייב בתפילין (אינה טרדה של מצווה).

C. פסיקת ההלכה – האם ניתן לנהוג כב"ש?

1. מעשה ברי"ש ור"א ב"ע

שר"א ב"ע הטה כב"ש, ורי"ש דווקא נעמד,
אמר לו ר"א – למה דווקא להקל כב"ה ("יהיה כנגד המשחיתים"),
ענה רי"ש – כיוון שראו שהיטת, שלא יפסקו הלכה כב"ש.

2. דעת רב יוסף

תני רב יחזקאל – עשה כדברי ב"ש – עשה.
רב יוסף – לא עשה כלום.

הראיה – במחלוקת ב"ש וב"ה לגבי ראשו ורובו בסוכב ושולחנו בבית, לפי ב"ש, מי שעשה
כב"ה לא עשה כלום (אפילו **שזו רק גזירה**), לכן גם כאן מי שעושה בדווקא כב"ש, ב"ה יגזרו
שלא עשה כלום.

3. רנבי"צ – עשה כב"ש חייב מיתה!

הראיה – ממשנתנו – שאמרו לר"ט כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה.

חלק ב - ברכות קריאת שמע וברכות התורה

א. משנה - סקירת הברכות

לפניה - 2, אחריה - בבוקר 1 בערב 2.
אסור לשנות ממטבע הברכה - ארוכה/קצרה, עם חתימה/בלי חתימה.

ב. נוסח הברכות לפני

1. ברכת יוצא אור -

ניסוח תחילת הברכה - "יוצר אור ובורא חושך, עושה שלום ובורא את הכל".
זה מבוסס על ישעיהו מה - יוצר אור ובורא חושך, עושה שלום ובורא רע; אני ה' עושה כל-אלה".
את הסוף שינו (רע-כל) בגלל "לישנא מעליא", אז למה לא שינו את ההתחלה (ובורא נוגה - האור שיש בחושך)?

תשובה - כדי להזכיר מדת לילה ביום (ויום בלילה - גולל אור מפני חושך).

2. ברכת אהבה -

ניסוח תחילת הברכה -
אהבה רבה - ר"י-שמואל, ר' אלעזר, ברייתא
אהבת עולם - רבנן ("ואהבת עולם אהבתיך").

ב. ברכות התורה

A. ר"י-שמואל - ברכת אהבה היא תחילת לברכות התורה (ללמוד וללמד לשמור ולעשות וכו').

B. על איזה לימוד צריך לברך?

רב הונא - רק מקרא,
ר' אלעזר - גם מדרש (מכילתא, ספרי, ספרא),
ר"ח - גם משנה
רבא - גם תלמוד
(סיפור על רב שלמד לפני לימוד הספרא).

C. ניסוח ברכות התורה

1. ר"י-שמואל - אשר קדשנו...
2. ר"ח - הוסיף גם - הערב נא...
3. רב המנונא - אשר בחר בנו (וזו היא מעולה שבברכות).
רב פפא - נאמר את כולם.

דף יב

(יא: שליש תחתון - יב: במשנה)

א. סדר קריאת שמע במקדש

הברייתא -

ברכה אחת, 10 הדברות,
3 פרשיות ק"ש,

אמת ויציב, עבודה וברכת כהנים,
ובשבת ברכה של המשמר היוצא.

A. לפניו אמרו רק ברכה אחת

ר"י-שמואל – אהבה רבה
ר' זריקא-ר' אמי-ר"ל – יוצר אור.

ר"צ בר יוסף – הבינו זאת מזה שר"ל אמר "זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו".
שם הכוונה ליוצר אור, מובן – כי ויתרו על אהבה רבה.
אך אם הכוונה לאהבה רבה, אולי פשוט לא אמרו יוצר אור כי עדיין מוקדם (ואמרו אח"כ), ואי אפשר ללמוד שאין מעכבות.

והוא דוחה – הכוונה לאהבה רבה, והכוונה שסדר הברכות אינו מעכב

B. אחרי הברכה האחת אמרו 10 הדיברות.

ר"י-שמואל, ור' נתן בביריתא – גם בגבולים רצו אך ביטלו מפני המינים.
[ומסופר על אמוראים שונים שרצו לקבוע אמירת 10 הדיברות ודחו אותם שכבר ביטלו כנ"ל].

C. בשבת הוסיפו ברכה שאומר המשמר היוצא

למשמר הנכנס – "מי ששיכן את שמו בבית הזה, הוא ישכין ביניכם אהבה ואחווה שלום ורעות".

ב. שינוי בכוונה בפתיחת הברכה

הקדמה –

בברכה שני חלקים – הפתיחה והתוכן עצמו.
בתוכן – הכוונה לא משנה. בפתיחה אין תוכן מסוים, והשאלה היא:

האם כוונה לא טובה בפתיחה יכולה לקלקל?
למשל – מחזיק שכן, וכיוון בפתיחה ליין.

תא שמע:

a. לגבי הברכה הראשונה לפני ק"ש – יצא.
(בשחרית, כיוון בפתיחה ללילה, אך חתם טוב. בערבית להפך).

דחייה –

1. שם התוכן חזק יותר (כי יש בו ברכה).
דחייה – זה טוב לרב, אך לר"ח בלי מלכות זה לא חשוב).
2. שם גם הפתיחה טובה (כיון שבבוקר ובליילה מזכירים גם לילה ובוקר).
- b. בסיום הבריייתא – "כללו של דבר, הכל הולך אחר החיתום" – לכאורה בא ללמד את הנ"ל.
דחייה – ללמד על לחם ותמרים, שאם אוכל תמרים וכיוון ללחם יצא, כיון שבדיעבד יכול לברך המוציא על תמרים, כיוון שזנים.

(יב. 8-)

ג. הברכה שאחרי קריאת שמע

נוסח הברכה – רבה בר חיננא סבא-רב – אמת ויציב בבוקר ואמת ואמונה בערב.

[עוד מימרות שלו:]

1. קורע בברוך וזוקף בשם (שמואל - ה' זוקף כפופים. וכן בהמשך שמואל עצמו בשם רב).

- קושיא – "מפני שמי ניחת הוא". תשובה – מפני שמי ולא בשמי.
2. שינויים בתפילת בעשרת ימי תשובה –
 רבה בר חיננא-רב - אומר המלך הקדוש והמלך המשפט (וכן רבה והלכתא),
 ר"א – גם בהא-ל הקודש- יצא,
 רב יוסף – לא משנים כלל.
3. מי שלא מתפלל על חברו נקרא חוטא.
 רבא – אם הנצרך לתפילה ת"ח, צריך שיחלה עצמו עליו
 מקור –
- a. שאול לעבדיו - "ואין חולה מכם עלי". דחייה – זה דווקא במלך.
 b. "ואני בחלותם (דואג ואחיתופל), לבושי שק, עיניתי בצום נפשי..." (תהילים לה).
4. כל החוטא ומתבייש, נמחלים לו כל עוונותיו.
 מקור –
1. מפני כלימתך בכפרי לך..."
 דחייה – אולי זה דווקא בכל עמ"י.
2. שאול שהתבייש בהריגת אנשי נוב ונמחל לו (1). יהיה במחיצתו של שמואל. 2. נקרא בחיר ה'.

ד. המשך סדר קריאת שמע

א. רצו לקבוע גם פרשת בלק למה כן –

1. יציאת מצרים.
 דחייה – גם בפרשת משקולות יש.
2. "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו" (שהקב"ה שומר עלינו בשכבנו ובקומנו).

למה לא – טורח.

אז שיאמרו רק פסוק זה?
 לא קוטעים פרשייה באמצע.

ב. למה פרשת ציצית?

כי יש בה ששה דברים:

1. עול מצוות – וזכרתם את כל מצוות ה'.
2. ציצית.
3. יציאת מצרים – אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים....
4. כנגד מחשבת מינות – ולא תתורו אחרי לבבכם
5. הרהור עבירה – ואחרי עיניכם
6. הרהור ע"ז – אשר אתם זונים אחריהם.

דף יג

(יב: במשנה – יג: 3 שורות מלמטה)

חלק א - מזכירין יציאת מצרים בלילות

א. המחלוקת והמקור – "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך"

ר"א ב"ע ובן זומא – מזכירים בלילות ("כל"),
חכמים – לא ("כל" – להביא לימות המשיח)

ב. קושית בן זומא על חכמים – "ולא יאמרו.. אשר העלה מארץ מצרים, כי אם... אשר מארץ צפונה".

תשובה – אכן העיקר יהיה הגאולה משעבוד מלכויות, וזה ישכיח קצת את יצא"מ, אבל לא לגמרי.

[חיזוקים לתשובה:]

1. לא יקרא שמך יעקב כי אם ישראל.
2. אל תזכרו ראשונות (מלכויות) וקדמוניות אל תתבוננו (יצא"מ), הנני עושה חדשה – גוג ומגוג.
3. וההגיון – צרות אחרונות משכיחות את הראשונות (אבל לא לגמרי) – זאב-ארי-נחש].

[ג. כיון שהזכרנו את שינוי שם יעקב, הגמרא דנה באברהם (ובסוף גם ביעקב):

"וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמִי, אֲבֹרָם; וְהָיָה שְׁמִי אֲבֹרָה, כִּי אֲבֹרָה מוֹנֵן גּוֹיִם בְּתִתִּיךְ".

A. הסבר השינויים -

אברם – אב לארם, אברהם – אב המון גוים,
שרי – לאומתה, שרה – לכל העולם,

B. מי שקורא לאברם אברהם -

בר קפרא – עשה, ר' אליעזר – גם לאו.

1. מה עם אחרים?
שרה? שם הצווי רק לאברהם.
יעקב? ה' עצמו קורא לו יעקב.
 2. בנחמיה כתוב "בחרת באברם"? שם מתוארת ההסטוריה.
- (אגב, בדף הבא (יד:) נעסוק עוד ב"ויאמר" בלילה).

חלק ב – דיני ק"ש

א. כוונה בק"ש

הקדמה:

1. רמות של כוונה – כוונה לפעולה, כוונה לצאת ידי חובה, כוונה במילים.
2. לגבי כוונה לצאת, יש מחלוקת האם מצוות צריכות כוונה.
3. כוונה להבנת המילים.

א. במשנה – היה קורא בתורה בפרשת שמע, אם כיוון לבו – יצא.

בהו"א – צריך כוונה לצאת,
דחיה – הכוונה שצריך כוונה לפעולה (מדובר בקורא להגיה).

ב. כוונת המילים

(מדלגים משורה 2 בגמרא עד 2-)

A. עד איפה?

1. "על לבבך" – כוונה,

עד איפה?

ר"א – עד "האלה"

ר"ע – כל הפרשה (אשר אנוכי מצוך היום על לבבך) – רבה בב"ח-ר"ח – הלכה.

(יג: +4)

2. רב אחא-ר"י – מספיק בפרק ראשון. רבה בב"ח-ר"ח – הלכה.

ת"ק – צריך לכוון ליבו (משמע שגם פרק שני)

3. על לבבך -

ר' זוטרא ור' יאשיה -

לשניהם הפרשייה הראשונה צריכה קריאה + כוונה (על לבבך + ודברת במ).

הפרשייה השנייה -

רב זוטרא – רק קריאה (ודורש את "על לבבכם" לגבי מיקום התפילין),

ר' יאשיה – רק כוונה (ודורש את "לדבר במ" – לדברי תורה).

(יג: באמצע)

4. ר"מ – פסוק ראשון צריך כוונת הלב. וכן פסק רבא.

(יג: 3 בבינוניות)

B. השלכות נוספות לכוונה

1. הארכה באחד

רש"י – לצורך הכוונה.

סומכוס – מאריכין ימיו,

הגבלות:

רב אחא ב"י – בדל"ת,

רב אשי – שלא יקצר את החי"ת.

ר' חייא ב"א לרב ירמיה – לא להאריך מדי (כיון שכיוונת להמלכת ה', אפשר לעצור)

2. עמידה

רש"י – גם לב"ה (י: שאפשר ללכת, כשצריך כוונה לא יזוז ממקומו. ממילא:

רב נתן במ"ע- רב יהודה – עד על לבבך.

ר"ח – כל הפרשה הראשונה.

3. להוסיף - בדף טז. נראה עוד השלכות (ק"ש על עץ, חתן וכו').

ג. משמעות המשפט הראשון

לעיל רבא פסק שרק בו צריך כוונה,

עכשיו נראה שמספיק לומר רק את זה:

1. רבי – לכתחילה

- a. ת"ר – זו ק"ש של רבי.
b. ר' חייא לרב – בשיעור רבי שמעביר ידיו על עיניו ואומר פסוק ראשון.

האם אח"כ משלים?

בר קפרא – לא (ולכן הזכיר בשיעור את יצא"מ)
ר"ש ברבי – כן, אחרי הזמן (והזכיר את יצא"מ גדי להזכירה בזמנה).

2. אמוראים – בדיעבד –

- a. בשם רב – אמר פסוק ראשון ונאנס בשינה – יצא.
b. ר"נ – ביקש מעבדו להעירו רק לפסוק ראשון,
c. וכן רבה (לפי רב יוסף בנו).

ד. פרקדן

רב יוסף – פרקדן לא יקרא.

והרי ריב"ל קילל גם את מי שסתם שוכב פרקדן?

תשובה – מוטה – סתם מותר, ק"ש אסור (ור"ח שקרא כך, כי היה בעל בשר).

(הקטע שדילגנו בעמוד א)

ה. דינים נוספים – עברית, השמעה, למפרע

A. ת"ר -

המחלוקות

רבי	שפה	השמעה לאוזניים	למפרע?
רבי	עברית (והיו - בהוייתן)	צריך (שמע - השמע לאזנך)	אסור (והיו הדברים)
רבנן	בכל לשון (שמע - בכל לשון שאתה שומע)	לא צריך	אסור (והיו - בהוייתן) (ולא דורשים הדברים)

הלימודים

רבי	שמע	והיו - בהוייתן	הדברים
רבי	השמע לאזנך	עברית	לא למפרע
רבנן	בכל לשון	לא למפרע	

B. "כל לשון" בשאר התורה?

מכך שרבנן ורבי צריכים לימוד לק"ש,

מכאן שבשאר התורה (מקרא ביכורים, וידוי מעשרות, עמלק) זה להפך (רבנן – עברית, רבי – כל לשון)?

דחיה – צריך לימוד לאפוקי מהצד השני.

דף יד

(יג: 7 מלמטה – טו. במשנה)

חלק א - הפסקות

א. הפסקות בק"ש וברכותיה

A. הקדמה

מיקום וסוג ההפסקה - מהחמור לקל:

אמצע, פרקים

שואל, משיב

כל אדם, כבוד, יראה.

B. הדעות

שואל	משיב
באמצע	יראה
	ר"י - כבוד
	ר"מ -
	"ומשיב"
בפרקים	כבוד
	ר"י - כל אדם
	ר"מ -
	"ומשיב".

C. למה התכוון ר"י ב"ומשיב":

אם לדרגה מתחת – זה כר"י,

אם לאותה דרגה – זה ברור! **תשובה** – לאותה דרגה, ונוסיף "ואין צריך לומר...".

ב. הפסקות בהלל ומגילה

שאלו את ר' חייא האם פוסק. ההתלבטות:

כן – **קל וחומר מק"ש** שהיא דאורייתא ("פוסק ואין בכך כלום")

לא – **פרסומי ניסא** עדיף

ר' חייא – פוסק (כמו ק"ש),

רבה (לפי הרמ"א) – בימים שגומרים הלל – כמו ק"ש, כשאין גומרים – אמצע=פרקים.

וזה שרבינא לא פסק באמצע בשביל לומר שלום לרב בר שבא, זה כי יחסית אליו אינו חשוב.

אגב:

(סוגיא דומה במבנה לסוגיא הקודמת) –

שאלו את ר' אמי אם בתענית יחיד מותר לטעום. ההתלבטות:

כן – לא קיבל עליו טעימה,

לא – כן קיבל עליו **הנאה**.

ר' אמי – **טועם** ואין בכך כלום, וכן בברייתא (ר' אמי ור' אסי – עד רביעית).

ג. רב – אסור להקדים שלום לחברו לפני התפילה

A. **מקור** – "חידלו לכם מן האדם... כי בְּמָה נחשב הוא" (רב – מלשון במה, שמואל – במה

חשבבתו לזה ולא לאלוה-ה).

B. קושיא ממשנתנו – הרי אצלנו שואל שלום לפני שהתפלל?

תשובת ר' אבא – האיסור דוקא במשכים לפתח חברו.

C. עוד באותו הקשר – רב אידי בר אבין – בכלל אסור לעשות חפציו לפני התפילה, וקודם יתפלל ואז יצא לדרך ("צדק לפניו יהלך, וישם לדרך פעמיו").

D. (אגב הזכרת ר' יונה-ר' זירא (בגירסא שלנו ר' יונה הראשון בסוגריים)) –
"ושבע ילין בל יפקד רע" –

ר' יונה-ר' זירא – אם לן 7 ימים **ללא חלום** – רע,
ר' חייא-ר"ח – אם לן **שבע מדברי תורה**, לא יקבל בשורה רעה.

D. אלו הן בין הפרקים

A. בין ויאמר לאמת ויציב –

ת"ק – נחשב "בפרקים", ר"י – לא יפסיק.

ר' אבהו-ר"ח –

1. הלכה כר"י.

2. טעמו – וה' אלוקים אמת.

3. חוזר ואומר אמת, רבה – לא חוזר.

כיון שהזכרנו ויאמר-אמת –

B. אמירת ויאמר בלילה

ראינו ב"ב: מחלוקת האם מזכירין יציאת מצרים בלילות, כאן מניחים שיוכל להזכיר את מצרים בברכת אמת ואמונה.

1. במשנה – ר' יהושע בן קרחה – ויאמר נוהג ביום בלבד.

2. רב – לא יתחיל, ואם התחיל – גומר.

3. במערבא – אמרו רק את ההתחלה והסוף, ורב יוסף שיבחם.

מקשה אב"י – והרי רב אמר שאם התחיל גומר?

תשובת רב פפא – זה לא נחשב התחלה.

ואילו רב – כיוון שהגיעו ל"ואמרת אליהם" זה נחשב התחלה, ולכן אנו כיוון שהתחלנו – מסיימים.

4. חייא בר רב – רק אם אמר את ויאמר, אומר את ברכת אמת.

קשה – מה עם יציאת מצרים?

תשובה – אומר ניסוח אחר להודות על יציאת מצרים.

חלק ב – סדר הפרשיות

A. שני הסברים

ר' יהושע ב"ק –

שמע – עומ"ש, והיה – עול מצוות, ויאמר – רק ביום.

רשב"י ("חדא ועוד קאמר") –

שמע – ללמוד ללמד ולעשות, והיה – ללמד ולעשות, ויאמר – לעשות.

B. השלכה (בהוה אמינא) – סדר תפילין וק"ש

מסופר על רב שהקדים ק"ש לתפילין –

קשה (בגמרא הסדר הפוך):

a. רב חייא בר אשי העיד שהקדים תפילין לק"ש!

תשובה - אולי זה לפני זמן ק"ש (וחדוש של רב חייא היה שבירך ברכת התורה גם ללימוד משנה).

b. בברייתא – קודם תפילין ואז ק"ש,

תשובות:

1. רב כר' יהושע ב"ק שקודם יקבל עומ"ש ואז מצוות.
2. **אכן רב לא סובר כך**, ובאותו מקרה השליח אחר להביא לו את התפילין.

ואכן – מי שקורא ק"ש ללא תפילין -

עולא – עדות שקר,

רי"ח – כמו עולה ללא מנחה, זבח ונסכים.

ג. אגב, נטילת ידיים לפני ק"ש ותפילה

A. החשיבות -

כאמור, רב נטל ידיו,

ור"ח – זוהי קבלת עומ"ש שלימה, וכאילו הקריב קרבנות.

B. אם אין לו מים

רבא: לק"ש – כל מידי דמנקי (וכן רב חסדא קילל את מי שמחפש מים על חשבון זמן ק"ש).

לתפילה – בדרך – פרסה, מחוץ לדרך – מיל.

דף טו

(טו. במשנה – טו: שליש תחתון)

הקורא ולא השמיע לאוזנו

(ראינו ביג. לרבי צריך (שמע) לרבנן לא. כאן המחלוקת המקורית).

א. הדעות והמקור-

ר' יוסי – לא יצא ("שמע")

ת"ק (ר"י) – יצא (שמע – בכל לשון. ור"ס לומד את שני הדינים משמע).

ב. השוואה לתחומים אחרים:

A. שמע

ר"ס – לא יצא

ר"י – יצא

שתי הבנות בר"י:

1. לכתחילה ("הקורא" – להודיע כוחו דר' יוסי)

2. רק בדיעבד (הקורא).

B. a. משנה – תרומת חרש (הברכה דרבנן) - רק בדיעבד

שתי אפשרויות:

1. ר"ס – בשמע זה דאורייתא לכן לא יצא, כאן זה דרבנן ולכן בדיעבד יצא

2. ר"י – בשמע דיעבד, וגם פה דיעבד.

b. (משנה) מגילה על ידי חרש שו"ק – לא יקראו (ור"י מכשיר קטן).

שתי אפשרויות:

3. ר"ס – ולא יקראו גם בדיעבד.

4. ר"י – ולא יקראו לכתחילה, אל בדיעבד כשר.

C. ברכת המזון בלבד (דאורייתא) - רק בדיעבד

אפשרויות:

כר"ס לא יתכן, כי בדאורייתא לא יצא.

אלא ר"י – אם סובר שבשמע זה בדיעבד.

D. ר"י בן ר"ש ב"פ – חרש תורם לכתחילה

רק ר"י – בהנחה שהוא מתיר לכתחילה.

E. ר"י בשם ר"א ב"ע – בשמע צריך להשמיע (אך בדיעבד יצא).

ר"מ – לכתחילה לא צריך.

יוצא ש D-IC לא מסתדרים.

תשובות:

1. ר"י מתיר לכתחילה (D), ו-C זה ר"י בשם ר"א בן עזריה (E) שדורש שלכתחילה ישמיע ("צריך").

2. ר"י כרבו – רק בדיעבד (C), ו-D זה ר"מ שמתיר לכתחילה (E).

בגמרא הסוגיא מובאת בשני מהלכים מקבילים:

מהלך ראשון – מתייחס לB1.

מהלך שני – (טו. 3-) מתייחס ל2B.

לגבי 2B יש דיון ביניים, שמקשים על ההבנה שזה ר"י:

1. קטן גם לא בדיעבד (תשובה – הא כדאיתא והא כדאיתא).
2. ר"י מוזכר בסיפא (תשובה – חסורי מחסרא).

ג. רב חסדא -

הלכה כר"י בשם ר"א ב"ע והלכה כר"י – שלכתחילה צריך להשמיע ובדיעבד לא.
(וכן ר' טבי-ר' יאשיה – הלכה להקל).

ד. גישה שונה – רב יוסף – אין השוואה בין קריאת שמע לשאר מחלוקת ר"ס ור"י רק בקריאת שמע, אבל בשאר לפי שניהם:

1. לא יצא.
2. קשה: ברכה מ"ז יצא בדיעבד (וכן ראינו במגילה ותרומה).
2. יצא.

דף טז

(טו: שליש תחתון – טז: שליש תחתון)

חלק א – המשך המשנה

א. קרא ולא דקדק באותיותיה

A. ר' יוסי – יצא, ר"י – לא יצא.
ר' טבי ר' יאשיה – הלכה להקל.

[אגב, עוד מימרות שלו:]

1. הקש בין שאול לרחם, שגם השאול מוציא, ובקולי קולות.
2. ר' יאשיה – וכתבתם – כולל הציווי עצמו.

מקשה רבא – למה צריך לזה פסוק?

הרי גם ר"י בסוטה, לא למד שלא כותב את הציווי מזה שלא תכוב שם "וכתבתם", אלא מהמיעוט "וכתב את האלות האלה", ואצלנו אין מיעוט.

תשובה – כי היה מקום ללמוד משם לק"ש, לכן צריך לימוד אצלנו.

B. תני רב עובדיה – ולמדתם – שיתן רווח בין הדבקים (רבא – בכל לבבך).

C. רבי חמא בר' חנינא – המדקדק – מצננים לו גיהנום.

[ואגב, עוד מימרא שלו – היקש בין נחלים (שמטהרי) לאהלים (של תורה, שמעלין לכף זכות)].

ב. הקורא למפרע לא יצא

ג. קרא וטעה – יחזור למקום שטעה

תנא לפני ר"ח – אם אינו יודע להיכן טעה – יחזור לראש (ראש הפרק, פרק ראשון, וכתבתם ראשון).

ר"ח – אם המשיך "למען ירבו" – ימשיך.

חלק ב – כוונה בק"ש (משנה)

ראינו ביג: שיש צורך בכוונה המילים בק"ש (וכאן נלמד שגם בתפילה). כעת נלמד על השלכות מעשיות לכך).

א. על העץ

A. משנה וברייתא:

בתפילה – לבעה"ב אסור בכל מקרה,

לאומנים (פחות מפחדים + על חשבון בעה"ב) – רק בזית ותאנה.

בק"ש לאומנים מותר (ולבעה"ב?).

מקשה מרי בן בת שמואל – והרי ק"ש צריכה כוונה?

תשובה על פי רב ששת – הכוונה **שמפסיקים לעבוד**.

(והרי ב"ה – עוסקין במלאכתן וקורין? תשובה – הכוונה לחלק בו לא צריך לכוון (תלוי בדעות בדף יג:)).

B. אגב, **הדאגה לזמנו של בעה"ב**

1. **תפילה – ברייתא א – שמונה עשרה, ברייתא ב – מעין 18 (הבינו)?**

תשובות:

a. הברייתא השנייה **כר' יהושע** (כח:): שתמיד מותר מעין 18.

דחיה – אז למה מדובר בפועלים?

b. בעושים **בשכר** – מעין 18, בעושים **בסעודתן** – 18 (וכן בברייתא).

2. **ברכות על האכילה**

ברייתא א – הכל כרגיל,

ברייתא ב – בעושין בסעודתן או שבעה"ב אוכל איתם – כרגיל,

בעושין **בשכר** – לפני לא, אחרי – משלבים את ברכות 2-3 ביחד.

ב. **חתן פטור מק"ש עד מוצ"ש**

A. **מקור הפטור** (כמו לעיל יא.) –

בשבתך בביתך – בשבת שלך, פרט **לעוסק** במצווה

ובלכתך בדרך – בלכת שלך, פרט לחתן (**טרדה**, גם ללא עיסוק).

B. **פטור חתן – טרוד + מצווה.**

ולכן –

כונס אלמנה חייב (**אינו טרוד**),

טבעה ספינתו חייב וכן (רב) אבל חייב בתפילין (**אינה טרדה של מצווה**).

C. ר"ג בכל זאת קרא – "איני שומע לכם לבטל הימני מלכות שמים אפילו שעה אחת".

[במשנה בעמוד ב – האם **אחרים מותרים לקרוא?**

רבנן – כן, **רשב"ג** – לא כל הרוצה ליטול את השם יטול].

אגב זה – עוד דברים בהם **שינה ר"ג (משנה עמוד ב)**

a. רחץ לילה ראשון שמתה אשתו, כי היה אסטניס.

הסבר – יש מחלוקת בזבחים אם **אנינות הלילה שאחרי המיתה דאורייתא או**

דרבנן, והוא סבר **שדרבנן**, ולא גזרו במקום **צער**.

b. קיבל תנחומין, כי היה עבד כשר.

הרחבה –

ברייתא א – אין: עומדים בשורה, ברכת אבלים, קבלת תנחומין (ומסופר על ר"א

שהתחמק מהמנחים, והסביר שזה כמו שמת שורו).
ברייטא ב – אין מספידין אותם. רי"ס – אם כשר אומרים "הוי איש טוב ונאמן ונהנה מיגיעו" (אמרו לו – אם כן מה השארת ליהודים כשרים?).
ברייטא ג – אין קורין לעבדים אבא אימא.
 (בתחילת הברייטא – רק עד יעקב ונשיו נקראים אבות ואמהות, משום חשיבותם).

דף יז

(טז: שליש תחתון – יז: סוף פרק שני)

חלק א – אגדתא

אולי כסיום לפרק – מימרות המראות את חשיבות ק"ש ותפילה, ועוד דברים אגביים:

- A. ר' אלעזר – מי שקורא ק"ש ומתפלל נוחל שני עולמים.
 - B. תפילות אמוראים שונים בסיום התפילה:
 1. ר' אלעזר – שלום ושפע רוחני.
 2. רי"ח – רחמים.
 3. ר' זירא – שלא נחטא.
 4. ר' חייא – תורה ושמחה ואל יחשכו עינינו.
 5. רב – שפי רוחני וגשמי (תפילת ברכת החודש שלנו).
 6. רבי – הצלה מגורמים רעים (תפילת רבי שאחרי ברכות השחר).
 7. רב ספרא – שלום למעלה ולמטה.
 8. ר' אלכסנדר/רב המנונא – קרן אורה ואל יחשכו עינינו.
 9. ר' אלכסנדר – הצלה משאור שבעיסה (יצה"ר) ושעבוד מלכויות.
 10. רבא – עד שלא נוצרתי איני כדאי (סיום תפילות יום כיפור).
 11. מר בריה דרבינא – לשה"ר, כעפר (סיום 18 שלנו) הצלה מגורמים רעים.
 12. רב ששת (בסיום תפילת תענית) שהתענית תחשב כהקרבת חלב ודם.
- אגב, רי"ח בסיום איוב – סוף אדם למות... אשרי מי שעושה נחת רוח ליוצרו ונפטר בשם טוב.

C. מרגלא בפומיה:

1. ר"מ – גמור בלבבך לדעת את ה', תורה ויראת שמיים והישמרות מעון.
2. רבנן דיבנה – אני בריה וחברי בריה... אחד המרבה ואחד הממעיט...
3. אב"י – ערום ביראה ומרבה שלום.
4. רבא – מטרת הלימוד (לשמה) להביא לתשובה ומעשים טובים.
5. רב – עולם הבא צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה (ושכר הנשים גדול משל הגברים, ששולחות ילדיהם ובעליהם ללמוד).

D. מילות פרידה

1. רבנן מר' אמי/ר' חנינא – תזכה בעוה"ז ובעוה"ב, תורה.
2. רבנן מבית רב חסדא/ר' שמואל ב"נ – היו דורשים את הפסוק¹ "אלופינו (מהיגינו) מסובלים (מח' רב ושמואל או רי"ח ור"א – מסובלים במצוות/יסורים, אין פרץ – שלא יצא ממנו כאחיתופל, ואין יוצאת – שלא יצא ממנו כדואג האדומי, ואין צוחה ברחובותינו – שלא יצא ממנו כגיחזי (שצווח שהוא טמא (מצורע))."

¹ פשט – אלופינו נסבלים, ואין פרצה, שמועה רעה או צווחה.

[אגב, עוד מחלוקת רב ושמאל או ר"ח ור"א – "שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה" - רב ושמאל או ר"ח ור"א – הכוונה לצדיקים שרחוקים מצדקה ה' כי (1. כי מקבלים בזכות. 2. אינם מקבלים) כמו שאומרת הבת קול על חנינא).
רב יהודה ורב אשי – הכוונה לגויים במקום שאף אחד מהם לא התגייר.

חלק ב – האם כל חתן רשאי לקרות?

במשנה – לרבנן – כן, רשב"ג – לא (חושש ליוהרא).

קשה: והרי לגבי עבודה בתשעה באב:

האם סתם אדם יכול להיבטל ממלאכה ב9 באב במקום שנהגו לעבוד?

רבנן – לא התייחסו, רשב"ג – כן (עדיף!).

תשובות:

1. רי"ח – להחליף השיטות.
2. רב שישא בריה דרב אידי – כולם חוששים ליוהרא, אלא שיש מצבים שלא ישימו לב: רבנן בחתן – כי כולם קוראים.
רשב"ג ב9 באב – יחשבו שסתם אין לו עבודה.

דף יח

(יז: רבע תחתון – יט. רבע תחתון)

תחילת פרק מי שמתו –

פטורים שונים מקריאת שמע – עוסקים במצוות המת, נשים עו"ק, בעל קרי זב

הקדמה

על אנינות ואבילות

אונן – מיד במיתה, ולאחר יום, מהתורה (מע"ש). מחלוקת לגבי הלילה (טז:).

אבלות – מהקבורה. שאר הימים – דרבנן. יום הקבורה – מחלוקת ראשונים.

על עוסק במצווה -

בטז: ראינו שני סוגי פטור – 1. עוסק במצווה. 2. טרוד במצווה (חתן). היום נפגוש את שניהם.

א. פטורים שונים שקשורים למת

A. (טז:) – אבל – פטור רק מתפילין (פאר)

B. אונן – "מי שמתו מוטל לפניו" - פטור מק"ש, תפילה ותפילין.

מת שאינו לפניו -

במשנה – "מוטל לפניו", בברייתא – משמע גם בבית אחר.

תשובות:

1. רב פפא - חייב (והברייתא שפטרה זה רק באותו בית).
2. רב אשי - פטור (וגם כשהוא בבית אחר, נחשב "מוטל לפניו").

מחלוקת בירושלמי – כשאינו אמור לקבור -

דעה 1 - חייב (כי אינו טרוד במצווה),

דעה 2 – פטור (מצד כבוד המת שלא יסיח דעתו ממנו).

C. עוד פטורים במשנה של מי שאינו אבל - שתלויים בעיסוק מעשי במצווה -

1. נושאי המיטה (תוס') - מי שהולך להחזיק - פטור מק"ש, מי שלא - רק מתפילה.
2. בהליכה לשורות - אם יספיקו - יאמרו (בגמרא - אפילו פסוק אחד),
3. בשורות - רק הפנימיים פטורים.

D. עוד פטורים בברייתות בגמרא (והגמרא מבהירה שהמשנה לא חולקת) -

1. משמר את המת אפילו שאינו מתו.

אם היו שניים, עושים תורות והשני קורא.

ובספינה - ת"ק - תורות, בן עזאי - אין חשש ויכולים שניהם ללכת לקרוא.

2. מהלך בבית הקברות - לא ילך עם תפילין ציצית ק"ש (לעג לרש) - דווקא תוך ד"א (ובמשנתנו גם חוץ לד"א).

E. פטור נוסף - בחפירת הקבר (לעיל יד: למצוא) החופר פטור, אם יש שניים עושים תורות מי קורא].

(יח. רבע תחתון)

ב. נושאים אגביים

A. כבוד המת:

1. מצוות שמירת המת שראינו לעיל.
2. מוליך עצמות לא ירכב עליהם אא"כ מתיירא מלסטים (וכן בספר תורה).
3. לעג לרש - 1. (לעיל) הליכה עם ציצית וכו'. 2. (לעיל) לא לאכול לידם. 3. מי שלא מלווה את המת.

B. האם המתים יודעים?

לעיל - לעג לרש - יודעים.

1. סיפור -

ר' יונתן הלך בבית הקברות עם ציצית גלויה וטען שאינם יודעים ("המתים אינם יודעים מאומה"),

ר' חייא - כן יודעים, וזו דרשה על הרשעים (מתים בחייהם) שמתנהגים כאינם יודעים שימותו.

2. ויכוח בין בני ר' חייא האם אביהם יודע את צערם ששכחו תלמודם -

לא יודע - "יכבדו בניו ולא ידע, ויצערו ולא יבין למו" (איוב יד, כא)

יודע - "אך בשרו עליו יכאב", ור' יצחק - הרימה כואבת למת.

דחייה - יודע רק את צערו.

3. יודע - סיפור החסיד -

ששמע שיחתן של שתי רוחות ופעל על פיהן, ובהמשך הקניטה אישתו את אם הרוח המתה, והרוח ידעה מזה.

דחייה - אולי מישהו חי שמע ואז נפטר וסיפר לה.

4. יודעים - זעירי שאל מתה איפה הכסף, וביקשה שישלחו לה משהו עם אישה שתמות מחר -

ידעה על אישה אחת שתמות מחר.

דחייה - אולי מכריזים בשמיים מי ימות.

5. יודעים - אביו של שמואל ידע ששמואל עוד מעט ימות (תוס'),

דחייה - אולי הכריזו על שמואל כי הוא חשוב.

6. יודעים - ר' יונתן חזר בו (שהרי ה' מבקש שילך לאבות ויספר להם שה' קיים שבועותיו להביאם לארץ).

7. ר' יצחק - המספר על המת כמו על האבן -

או - לא יודעים,

או - לא אכפת להם.

קשה – אחד סיפר רע על שמואל ומת,
תשובה – ה' נפרע מהפוגע.

(יט. 1/5)

וכן ריב"ל – המספר אחר מיתתם של ת"ח נופל בגיהנום.

ועוד אמר שיש **3 משניות בהם נידו על כבוד ת"ח** (באמת אמר שיש 24, כי יש עוד 21 דומים שהיה ראוי לנדות בהם):

1. **מספר אחר מיתתם של ת"ח** (עדויות) – שמעיה ואבטליון השקו גיורת, **ועקביא בן מהללאל** סבר שלא משקים, ושהם השקו כי גם הם צאצאי סנחריב, **ונידוהו** ומת בנידויו.
2. **מזלזל בנטילת ידיים** (שם) – אלעזר בן חנוך פקפק בנט"י.
3. **המגיס דעתו כלפי מעלה** (תענית) – שמעון בן שטח לחוני המעגל – אלמלא חוני אתה גוזרני עליך נידוי.

והרי יש עוד נידויים:

1. **על כבוד חכמים** – שגזרו לא לצלות גדיים בערב פסח כקרבן פסח כי נראה כקודשים בחוץ, ותודוס הנהיג לעשות זאת זכר לפסח, ואמר לו שמעון בן שטח לתודוס איש רומי – אלמלא תודוס אתה גוזרני עליך נידוי.
דחייה – זה **ברייטא** ולא משנה.
2. **על כבוד חכמים** – שנידו את ר"א בסיפור **תנורו של עכנאי** (משנה בערכין).
דחייה – הנידוי עצמו **לא כתוב במשנה**.

דף יט

(יט. רבע תחתון – כ. במשנה למטה)

א. המשך הפטורים מק"ש בהקשר למת

A. במשנה (בשילוב ביאורי הגמרא)

נושאי המיטה (תוס') – מי שהולך להחזיק – פטור מק"ש, מי שלא – רק מתפילה.

בהליכה לשורות – מה שיכולים לומר יאמרו (בגמרא (סוף העמוד) – אפילו פסוק אחד).

בשורות –

במשנה – רק הפנימיים פטורים.

בברייתא – גם החיצוניים, אם רואים פנימה – פטורים.

ר"י – מי שבא לנחם – פטור, בא לראות – חייב.

עוד הערות:

B. ת"ר – (כדי למנוע את הפטור) לא מוציאים את המת סמוך לק"ש (אך אדם חשוב כרוב יוסף שונה).

C. המספידים לא פטורים –

כשהמת שם – נשמטים אחד אחד לקרוא,

כשהמת לא שם – קוראים ביחד שם (והאבל בינתיים מצדיק עליו את הדין שחטא וכו').

(יט: +4)

ב. "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה כנגד ה"

ר"י-רב – פושט מעליו בגד כלאיים אפילו בשוק

(אין חכמה וכו', וכל מקום שיש חילול ה' (חטא) אין חולקים כבוד לרב).

קושיות וראיות:

1. **(ההקשר לסוגייתנו)** אם האבל הולך בדרך טמאה באים איתו **משום כבודו**.

תשובה – מדובר בבית הפרס (שדה שנחרש בו קבר) והחשש רק **מדרבנן**.

(מה הבעיה בזה שבכלל ייטמאו? 1. ריטב"א – יש איתם כהן. 2. יש דעות שגם לישראל יש עניין לא להיטמא)

2. **ר"א ב"צ** (כהן) – רצנו על הארונות כדי לקבל פני המלך כדי **לכבדו**.

תשובה – ברוב הארונות יש **טפח** בין הגולל לבין המת, ויש רק **גזירה דרבנן** על הרוב מפני המיעוט.

3. **גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה!**

תשובת רב שבא (עם הסבר רב כהנא) – הכוונה בדיני **דרבנן** ("לא תעשה" = "לא תסור").

4. **"והתעלמת מהם"** – זקן ואינה לפי כבודו פטור מלהשיב האבידה.

תשובה – שם יש **לימוד** מפורש.

(ולא לומדים משם, כי לא לומדים **איסור מממון**).

5. **באדם שהולך לשחוט פסחו לומדים מ"...** ולאחותו לא יטמא" – שנטמא למת מצווה על חשבון הפסח (משום **כבוד המת**).

תשובה – שם יש **לימוד** מפורש **שייטמא**.

(ולא לומדים משם, כי שם זה שב ואל תעשה, אך אולי לבטל בידיים את הדין – נחמיר).

(כ: +4)

סיפור להדגמה –

רב פפא שאל את אב"י **למה לדורות הראשונים התרחשו ניסים** הרי בימינו לומדים תורה יותר טוב!

תשובה – כי מסרו נפשם על התורה, כפי שארבו אדא בר אבהו ראה אישה עם בגד אדום ותלשו ממנה (אין תבונה ואין עצה כנגד ה') (בסוף התברר שהיא בכלל גויה ונאלץ לשלם לה קנס 400 זוז). עוד דוגמא לאמוראים שלא חששו מיצר הרע, וישבו על פתח מקווה הנשים -

מי	למה ישב	למה לא חשש:
רב	ללמדם איך לטבול	דומות בעיניו לאווזים לבנים
גידל		
רי"ח	שיהיו להם ילדים יפים	לזרע יוסף אין עין הרע: 1. בן פורת עלי עין – עולי עין. 2. וידגו לרוב – כמו הדגים שהמים מכסים. 3. סברא – עין שלא רצתה מה שלא שלה, א שולטת בו עין הרע.

דף כ

(כ. במשנה – כ: במשנה)

פטור נשים עבדים וקטנים מקריאת שמע ותפילין

א. פטורות (שתי מצוות עשה שהזמן גרמן)

1. ק"ש - החידוש – אפילו שזה קבלת עומ"ש.
2. תפילין - החידוש – אפילו שהוקשו למזוזה (צמודים בפסוקים).

ב. חייבות

1. תפילה

החידוש – שאין פטור של מ"ע שהז"ג (אפילו שכתוב "ערב ובוקר וצהרים אשיחה..."), שהרי התפילה היא בקשת רחמים (כמו בדף כו. שכיון שזה רחמי ניתן להשלים גם שלא באותו יום).
[שתי אפשרויות: או שבגלל שזה רחמי זה גובר על זה שהזמן גרמא, או שזה מראה שזה לא זמן גרמא. בכל מקרה לרוב"ר כיון שתפילה היא דרבנן, ממילא אין פטור של ז"ג, כך שזה לא ממש הוה אמינא לפטור].

2. מזוזה

החידוש – שלא עושים היקש לתלמוד תורה, (רש"י - כי גם נשים שייכות ב"למען ירבו ימיכם...").

3. ברכת המזון

A. החידוש:

1. שלא נחשב מ"ע שהז"ג (אפילו שבמן נאמר שירד בערב ובבוקר).
2. רש"י בהמשך – אפילו שהארץ לא התחלקה לנקבות.
- B. [דילוג מהשליש לאמצע] האם החיוב מדאורייתא או דרבנן? (נפק"מ – אם יכולות להוציא גבר) ת"ש – בן ואישה מברכים לאיש – דאורייתא.
- דחייה – מדובר שאיש אכל פחות משיעור – ואז גם הוא חייב רק מדרבנן.
- [אגב, ה' מסביר למלאכי השרת שנושא פנים לישראל כי הם מדקדקים על עצמם לברך גם על פחות משיעור שביעה].

4. רב אדא ב"א – קידוש היום בשבת

למה?

1. אבי – הכוונה מדרבנן. (דחייה – 1. אמר מהתורה! 2. שיתחייבו בכל מצוות עשה שהז"ג מדרבנן).
2. רבא – היקש בין זכור (עשה) לשמור (לאוים).

דף כא

(כ: במשנה למטה – כב. באמצע)

פטור בעל קרי

א. המשנה

עזרא תיקון טבילה **לבעל קרי** לפני לימוד תורה (על בסיס "אל תגשו אל אישה" בהר סיני (להלן סעיף ד)).
הברייתא בכב. מגבילה את זה **דווקא לבעל קרי** (ופולטת) אך לא לשאר הטומאות).
ולכן:

- **ברכות ק"ש, ברכה שלפני המזון – לא אומרים כלל** (ר"י – אומר לפני המזון),
וכן במשנה (כב:) לגבי **תפילה** (שלא יתחיל, ואם התחיל ונזכר – יקצר).
- **ק"ש וברכה מ"ז מהרהר.**

מה ההבדל?

1. בפשטות – **דאורייתא מהרהר ודרבנן לא**,
2. לר"י שק"ש מדרבנן, מהרהר כי יש בה **עומ"ש**.

ב. משמעות ההרהור

מצד אחד – מהרהר, מצד שני – לא אומר בפה?
רבינא – הרהור **כדיבור**, אך רק לקולא (יוצא ידי חובה, אך לא נאסר כי בסיני היה דיבור).
רב חסדא – **לאו כדיבור** (ורק מהרהר כדי **לא להיות שונה כולם**).

ולמה בתפילה לא מהרהר?
לרבינא זה מובן, כי יש משמעות להרהור, אז מהרהר רק כשזה חשוב כנ"ל,
אך לרב חסדא – תמיד טוב שלא יהיה שונה מכולם!
תשובה – גם לרב חסדא – הצורך לא להיות שונה הוא רק
בדאורייתא/עומ"ש.
לכאורה לרב חסדא מותר לו להרהר אם רוצה.

ג. **רמת החיוב של האמירות השונות – דאורייתא או דרבנן** (דעות ומקורות)
נפק"מ – 1. האם **בע"ק** מהרהר או לא. 2. אם **מסופק** אם אמר – האם חוזר.

A. **ברכה מ"ז דאורייתא – מקור: ואכלת ושבעת וברכת.**

B. **ברכות התורה – מקורות:**

לפני – כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו,

אחרי – רי"ח - **קל וחומר מברכה מ"ז**,

שבמזון אין לפני ויש אחרי, קל וחומר לתורה שיש לפני – שיהיה אחרי.
דחייה – מה למזון שכן **נהנה**.

[רי"ח גם עשה קל וחומר הפוך –

שהברכה שלפני המזון מהתורה, קל וחומר מברכת התורה.

דחייה – 1. מה לתורה שכן **חיי עוה"ב**. 2. זה נגד ת"ק במשנה (**שלא**

מהרהר). (3. עוד תמיהה – איך אפשר לעשות שני קל וחומר הפוכים זה מזה).

C. קריאת שמע -

ר' אלעזר (וכן בפשטות לפי הנ"ל) – מדאורייתא (לכן מהרהר, ואם מסופק אם אמר – חוזר ואומר).
רב יהודה – דרבנן (ובכל זאת מהרהר כי זה עומ"ש, ואם מסופק אינו חוזר).
קשה - רב יוסף - ובשכבך ובקומך.
תשובת אביי – זה בדברי תורה.

D. אמת ויציב

רב יהודה – דאורייתא (יציאת מצרים), ובספק – חוזר.
קשה ממשנתנו – שבעל קרי לא מהרהר?
תשובה – אם אמר ציצית אז כבר יצא בהזכרת מצרים, ואמת ויציב דרבנן.
(ומה שר"י אמר שחוזר, זה כשמסופק לגבי ציצית + אמת, וחוזר ואומר את שניהם (תוס' 2)).

E. תפילה - דרבנן

בעל קרי – (בתחילת העמוד) – לא יתחיל, ואם התחיל ונזכר שהוא בע"ק – מקצר.
בספק אם התפלל – ר"א – לא יחזור, רי"ח – יחזור (אפילו שזה דרבנן, ולואי יתפלל כל היום).

(כא. 8-)

ד. אגב, מצבים שיש חידוש שאינו מתפלל שוב:

A. מתפלל ותוך כדי נזכר שכבר התפלל – ר"י-שמואל – יפסיק באמצע.
חידוש – אפילו שכבר התחיל.

ולמה כשאמר ברכה של חול בשבת מסיים הברכה?

כי שם עקרונית חייב אלא שרבנן לא הטריחוהו לומר גם של חול.

B. התפלל לבד ואח"כ הגיע לתפילה בציבור – ר"י-שמואל – לא יתפלל שוב,
אא"כ יכול לחדש בה דבר.

חידוש – אפילו שהתפלל רק ביחיד.

C. אגב, אמירות עם הציבור והפסקה לאמירות -

a. הקדמות:

1. הפסקה בתפילה-

לקדושה ומודים - ברור לגמרא שלא מפסיקים,

ליהא שמיה רבה – תלמידי רי"ח – מפסיקים, הלכתא – לא מפסיקים.

2. האם יחיד אומר קדושה –

ריב"ל – לא נלמד מ"ונקדשתי בתוך בני ישראל" – "היבדלו מתוך העדה הזאת",
רב הונא – כן.

b. ממילא, איחר לתפילה, לא יתחיל בעצמו אם לא יספיק להיות עם

הציבור ב:

1. מודים (שלא כולם ישתחוו והוא לא).

2. ריב"ל – גם קדושה (כי יחיד לא אומר קדושה)

רב הונא – לא צריך (כי יחיד יכול לומר קדושה ביחיד).

[למעשה – תוס' אומרים שהמנהג הוא ששותק ומקשיב וכך שומע כעונה, אך לא לכתחילה].

ה. המקור לאיסור + שיטת ר"י

A. המקור (ריב"ל) -

בהר סיני – "אל תגשו אל אישה",

ויש הקש ("סמוכים") בין תורה להר סיני –

דברים ד – "והודעתם לבניך (תורה)... יום אשר עמדת לפני ה' אלוֹקֶיךָ בחורב (סיני)".

8. שיטת ר"י – (שמברך לפני המזון).

והרי אסור כנ"ל?

1. ר"י חולק על כל האיסור

ומה עושה עם הלימוד?

a. ר"י לא דורש סמוכים.

דחייה – אמנם בכל התורה אינו דורש, אך במשנה תורה דורש.

[בכל התורה אינו דורש – שלא לומד שמכשפה בקילה מהסמיכות לשוכב עם בהמה אלא ממקור אחר.

במשנה תורה דורש – שלומד שאדם אסור באנוסת אביו מסמיכות].

b. הלימוד תפוס ללימוד אחר – שהמלמד בנו תורה כאילו קיבלה בסיני.

דחייה – במשנה בכו. ר"י פוטר רק מי שיש לו עוד טומאה (כמו זיבה), משמע שעל קרי עצמו מצריך טבילה.

אפשרות דחייה – אולי בכל מקרה פוטר, ורק דיבר על בע"ק שראה זיבה לחדש שאפילו בזה רבנו מחייבים טבילה.

דחיית הדחייה – באותה משנה בדברי רבנו שמחייבים יש את שני הכיוונים:

גם שקודם היתה עוד טומאה ואז טומאת הקרי (זב-קרי, נדה-פולטת),

וגם (פחות מחודש לרבנו) – קודם קרי (=משמשת) ואז עוד טומאה (=נידה).

למה צריך את הסיפא? הרי לרבנו ברור שחייבם טבילה, **אלא לחדש שגם ר"י פוטר, ואם ר"י פוטר גם בבעל קרי עצמו, אין כאן שום חידוש, אלא שבעל קרי חייב.**

2. הכוונה שמהרהר את הברכה.

דחייה – ברייתא מפורשת שאומר בפה.

(ועוד קשה, למה דווקא את זה מהרהר, הרי לעיל (ב) ראינו שמהרהר רק כשזה מהתורה/עול מלכות שמיים).

3. ר"נ בי"צ - ברכה אינה תורה אלא "הלכות דרך ארץ".

[יש ברייתא עם דעות שונות מה בכל זאת מותר לבעל קרי ללמוד -

רי"ס = רגליות (לשנן מה שרגיל בו)

ר' יונתן בן יוסף – יכול גם להציע (לתת טעמים) את המשנה (אך לא גמרא)

ר' נתן בן אבישלום – מציע גם את הגמרא (אך לא יזכיר פסוקים),

ר' יוחנן הסנדלר – לא יכנס למדרש (לא יציע כלום) – אך יכול להקשיב לאחרים,

גירסה שנייה - לבית המדרש (הכי מחמיר).

ר"י – שונה בהלכות דרך ארץ (אמרות מוסריות וכד', וכן **ברכות נחשב כדרך ארץ**) (ומסופר שכלפי עצמו ר"י החמיר לטבול גם לזה).

דף כב

(כב. באמצע – כב: 5 שורות מלמטה)

המשך טבילת בעל קרי

עד כה היה ברור שבעל קרי צריך לטבול (ורק נחלקו לאיזה סוג של לימוד). עכשיו נראה בקיעים –

א. שיטת ר"י בן בתירא – אין דברי תורה מקבלים טומאה

(אמר לתלמיד לקרוא ולא לגמגם + הביא מקור: "הלא כה דברי כאש").

1. **ר"י בן גמליאל** משום ר' חנינא ב"ג לפי הגרסא השנייה – מותר בהצעת משנה וגמרא – כר"י בן בתירא.
[אגב זה, עוד דעות כדעות שראינו אתמול – ר' יונתן בן יוסף – מציע את המשנה אך לא גמרא, וכן ר' אלעאי ור' מאיר. ר' יוחנן הסנדלר – לא יכנס למדרש כלל, וכן ר' יהודה בן גמליאל בשם חנינא בן גמליאל לגירסא הראשונה].
2. רב נחמן בר יצחק – **נהגו העולם** כר"י ב"ב.
3. כשבא זעירי – לגירסה אחת – "ביטלו לטבילותא" – כר"י ב"ב.
(גירסא שנייה – ביטלו לנטילותא, כרב חסדא שלא יטול על חשבון זמן התפילה).

(כב. רבע תחתון)

עד כאן שיטת ר"י ב"ב שכלל לא צריך טבילה. כעת נחזור לשיטה שצריך, ונראה איזה סוג טבילה צריך.

ב. סוג הטבילה (40 סאה או 9 קבין)

שלב ראשון – אוסף דעות מה עושים בפועל –

נלקט את הדעות השונות (לא תמיד לפי הסדר)

A. דעות שמספיק **נתינת 9 קבים**

1. ת"ר – 9 קבין – טהור.
נחום איש גז – **לחש** לבן עזאי – **לחש** לר"ע – לימד לתלמידיו בשוק.
[שתי דעות בר"ע:
לחשה בשוק – כדי שלא יהיו אצל נשותיהם כתרנגולים,
שנאה **בקול** – 1. משום ביטול תורה. 2. משום ביטול פרייה ורבייה].
2. ר' ינאי – שמעתי שיש שמקלים ב9 קבין ויש שמחמירים (ומאריכים לו ימיו ושנותיו).
3. ריב"ל – למה מחמירים לטבול ב40 סאה אם אפשר 9 בנתינה?
4. ר' זירא ביקש מהשמש נתינת 9 קבין (ואפילו שיש בתוך מים, ב9 קבין צריך **דווקא נתינה** ולא טבילה).
5. רב נחמן הכין כלי של 9 קבין (בשלב ב' ניכנס יותר לפרטים לגביו).

B. דעות שצריך 40 סאה;

דעות שמין הדין 9 קבין, אך מחמירים –

1. ר' ינאי (כאמור) – שמעתי שיש מחמירים בה (ומאריכים ימיו)
 2. ר' חנינא (לריב"ל) – גדרו גדר להצריך 40 סאה כדי שיחשבו פעמיים לפני שיחטאו.
- C. **דעה שחייבים 40** – רב חסדא אמר לרב הונא שצריך 40 לא שאובים, וכן סובר רב אדא בר אהבה.
- D. דעה שצריך **40**, אך אפשר **שאובים** –

רב הונא – למה אתם מזלזלים ואינכם טובלים, הרי אפשר **בחמין!**
(ורב חסדא אמר שאי אפשר, וכן סובר רב אדא בר אהבה).

(כב. 3-)

שלב שני – תלוי באיזה סוג בעל קרי מדובר

[הקריטריונים שנבחרו:]

בריא מול חולה,
מרגיל מול אונס,
לאחרים מול לעצמו].

A. דעות האמוראים בחולה

רב נחמן תיקן כלי של 9 קבין.

חולה המרגיל	חולה לאונסו	
40	9	רב דימי (חולה=בריא)
9	0	רבין

שאלת הגמרא – בוא נבדוק פשוט לאיזה סוג בע"ק עזרא תיקן? (האפור בטבלה זה עזרא).

ועונים שעזרא תיקן **לבריא**,

[**המרגיל – 40**, לאונסו – 9.

אב"י – שניהם תקנת עזרא, רבא – לאונסו זה תקנת דרבן אחרי עזרא]

והאמוראים נחלקו **בחולה**, עד כמה הוא כמו בריא -

רב דימי – חולה=בריא.

רבין – חולה יורד בדרגה.

ולהלכה רבא משלב -

חולה המרגיל	חולה לאונסו	
40	9	רב דימי (חולה=בריא)
9	0	רבין
40	0	רבא

(כב: באמצע)

B. לעצמו – אחרים (ברייטא + אמוראים)

1. ת"ק – לעצמו – 9, לאחרים – 40.

2. ר"י – אפשר להקל ב-40 ("מכל מקום")

מחלוקת אמוראים במה מדובר (ר"ח, ריב"ל, ר"א, ר"ס בר"ח):

1. על ת"ק, לגבי לאחרים (40) -

דעה אחת – תמיד 40,

דעה שנייה – **בחולה לאונסו – 9**.

2. על ר"י, לאיזה **קולא** התכוון?

דעה אחת – מקל שאפשר **מכלי**,

דעה שנייה – לא מקל בכלי (חייב **קרקע**).

אלא מקל שמתיר **שאובין**.

(שורה בינונית ראשונה)

שלב שלישי – סיכומים

A. סיפור לסיום –

ישבו ואכלו יחד, וכל אחד אמר שהוא צריך לברך –

רב פפא – כי נתן עליו 9 קבין.

רבא בר שמואל – עליו כי טבל ב40 (שהרי לאחרים צריך 40),

רב הונא בר' דר' יהושע – כי כלל לא נטמא.

B. להלכה –

רב חמא טבל ב40 כדי להוציא אחרים,

אך הגמרא – אין ההלכה כך (או – גם לאחרים מספיק 9, או – לא צריך טבילה כלל (כר"י ב"ב)).

דף כג

(כב: במשנה – כג: שליש תחתון)

תפילה ועניינים הקשורים לצואה ומי רגלים

משנה –

1. מתפלל שנזכר שהוא בעל קרי – יקצר.

ת"ר - קורא בתורה – ת"ק – מגמגם (ממהר), ר"מ – 3 פסוקים ומפסיק

2. טובל שרואה שמגיע סוף זמן ק"ש (הנץ) – אם לא יספיק – יתכסה ויקרא.

3. לא יקרא ק"ש ליד מים רעים, מי משרה, צואה.

א. ליד צואה

1. במשנה – יתרחק ד' אמות.

2. ראה צואה כנגדו – בברייתות – יתרחק שתהיה מאחוריו ד"א, ואם לא יכול – לצדדין.

3. מצא צואה במקומו – רבה ורבא – חטא. [האם צריך להתפלל שוב? רבה – לא, רבא – כן ("זבח רשעים תועבה")]. מה ההבדל בין זה לקודם? תוס' – כאן מדובר במקום שהצואה מצויה, לכן היה צריך לבדוק.

ב. מתפלל ומים שותתים על ברכיו – מפסיק ואז חוזר ומתפלל

מחלוקת רב חסדא ורב המנונא אם להתחלה או להפסקה.

נקודת המחלוקת:

1. מדובר ששהה כדי לגמור את כולה,

ומחלוקת בשהה כדי לגמור את כולה אם חוזר לראש.

2. רב אשי – לא שהה,

וכאן הרי התברר שמראש לא יכל להתפלל בלי שיצאו המי רגליים באמצע,

וברור שלכתחילה לא יתפלל, אך בדיעבד –

המחלוקת האם הוא דחוי מלהתפלל כבר מראש.

וכן מצינו בברייתא שהוא דחוי (הדעה שאמרה שאינו דחוי תפרש זאת רק לצרכים גדולים) –

הנצרך לנקביו אל יתפלל, ואם התפלל תפילתו תועבה.

רב זביד – א"כ יכול להתאפק פרסה (72 דקות).

(מקור – ר' שמואל בר נחמני – הכון לקראת אלוֹקֵיךְ ישראל.

אגב, עוד דרשה שלו על "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלוקים, ורב אשי דורש על זה שישמור נקביו בזמן התפילה (רש"י – מלהפיח)).

(כג. באמצע)

ג. תפילין לנכנס לבית הכסא

הנחות:

1. אין בעיה במי רגליים עם תפילין.
2. אין בעיה בתפילין עצמן כשהן קרובות לבית הכסא.
3. כל הבעיה היא כשהוא לבוש בתפילין, ורק לנכנס לצואה + בית הכסא.

A. לצרכים גדולים -

1. ת"ר – חולץ במרחק ד"א.
- רב ששת – רק בבית הכסא קבוע (שכבר נעשה בו שימוש).
2. איפה מניח אותם?

ברייטא -

ב"ש – בחלון הסמוך לרה"ר.
ב"ה – בידו.
ר"ע – בידו ובגדו.
וממשיך ר"ע – (אם לא יכול להחזיק) - מניחם בחורים הפנימיים ולא בחורים הסמוכים לרה"ר (שמה יקחו לו, ומעשה בתלמיד שזונה לקחתם והעלילה עליו והתאבד).

הרחבה לגבי מקום ההנחה – (ברייטא ב)

בראשונה שמו בחורים הפנימיים – אך באו עכברים,
אח"כ שמו בחלונות בחוץ – אך גנבום גויים,
לכן התקינו שיקחם בידו.

הרחבה לגבי ההחזקה ביד -

1. רבי מיאשא – גוללן, ואוחזן בידו כנגד ליבו.
2. רב יוסף – שהרצועה לא תיראה טפח.
3. מסופר על ר"ח ורבא – שהחזקה ביד מותרת אפילו לכתחילה - שאפילו שיכלו למסור לתלמידים להחזיק להם – נכנסו עם התפילין בידם, כדי שישמרו התפילין עליהם.
4. ר' זירא – אם כשיצא מהשירותים ממילא כבר יגיע הערב (יעבור זמן תפילין) - מכסה אותם בכיס טפח.

אגב, איך מאחסנים את התפילין בלילה -
ר"ח – כיס טפח ומניח על הקרקע (אבי" – דווקא בכלי המיועד, אחרת – גם פחות מטפח).

B. מי רגלים

1. (כג. באמצע) – אבעיא להו – האם יכול להיכנס לבוש בתפילין להשתין?
רבינא – מותר,
רב אדא בר מתנא – אסור,
רבא – אסור אך רק שמא יפנה/יפיח.
2. (כג: +5) ברייתא - לא ישתין עם תפילין בידו (ועוד דינים בהתנהגות עם תפילין).
(לשים לב שבדיון הבא כשכתוב בית כסא קבוע/עראי, הכוונה לצרכים גדולים/קטנים (רש"י)).

ברייתא זו ודאי טובה לב"ש, שאסרו לצרכים גדולים בידו.

מה הדין לב"ה, שבצרכים גדולים התיירו?

רבא-רב ששת – מותר (קל וחומר מגדולים שמותר).

קשה – "דברים שהתירי לך כאן אסרתי לך כאן" (וההמשך – וזה נוגד קל וחומר),
לכאורה הכוונה שהתיר ביד לגדולים ואסר לקטנים.

תשובה – הכוונה לכמה מגלה את גופו כשמתפנה לגדולים -

באיש **מלפנים ומאחור**, באישה רק **מאחור**.

דחייה – זה לא נוגד שום קל וחומר!

אלא באמת אסור גם לב"ה.

וזה אכן נוגד לכאורה קל וחומר.

ומה באמת הסברא? כי במי רגלים יש **ניצוצות**.

אז למה זה נוגד קל וחומר?

זה לא נוגד, אלא הכוונה היא – אל תסכל על זה

בצורה של קל וחומר, אלא לך לפי הטעם.

דף כד

(כג: שליש תחתון – כה. +8)

חלק א - שמירת התפילין וכבודם

א. הנכנס לסעודת קבע -

קשור לתפילין ומי רגליים –

1. יגרום לעצמו להתפנות (ע"י הליכה של 10X4 אמות) ויכנס.

2. יסיר את התפילין עד זמן הברכה (איפה: ר' יצחק – לפני שנכנס, ר' חייא – על שולחן האוכל).

ב. נרתיק התפילין

אסור לשים בנרתיק התפילין דברים אחרים (כסף). מתי זה מוגדר כך:

רב חסדא: הזמנה + שימוש.

אב"י: הזמנה.

(יש סתירה בין שתי ברייתות האם מותר לשים מטבעות בנרתיק, ומתרצים שכאן מדובר שהזמין וכאן לא).

ג. שינה על התפילין

תחת רגליו – אסור (**ביזיון**).

תחת ראשו (מהקל לחמור) –

1. **שמואל** – מותר, ואפילו שאשתו עמו (וכן פוסק **רבא**).

תנאים:

• צריך **עוד כיסוי** (למשל בין כר לכסת).

• רב ירמיה – **לא ממש מתחת לראש**, אלא הבליטה בצד (וכך מפרשים גם את

תני ר' חייא).

2. **ברייתא** – מותר, **אא"כ אשתו עמו** (או על מדף מוגבה או נמוך בג' טפחים).

הברייטא הבאה קשה על שמואל, אך **רבא** בכ"ז פוסק כמותו (**שמירת התפילין**), וכך גם מסופר ששלח את רב המונא להביא לו תפילין שיראה שכך עשה.

3. **אסור** - בר קפרא שם בכילה (עם התפילין כלפי חוץ), רב שישא ברד"א - על שרפרף (+כיסוי).

(דילוג כד. 13 עד 6-)

ד. **תולה את התפילין** (כד. 13-1)

והברייטא – התולה תפילין ייתלו חייו
ובכ"ז (ר' חנינא ראה ש) רבי תלה:

1. כשהקציצה על היתד (הברייטא אזרה כשהצועה על היתד והקציצה תלויה כלפי מטה).
2. תלה את תיק התפילין (והחידוש – שלא צריך הנחה כס"ת).

(כד. רבע עליון)

חלק ב – קריאת שמע כשערום

(מובא אגב דברי שמואל שקורא ק"ש ואפילו אשתו עמו).

א. **כשהוא ערום לבד** (מתוך כד: שליש תחתון)

איפה צריך לשים את השמיכה:
ת"ק – בין הראש לשאר,
וי"א – בין הלב לשאר (לדעה זו אזור שלבו יראה את הערוה).

ב. כששניהם ערומים במטה ונוגעים זה בזה –

תוס' – בסוגייתנו מדובר שראשו או לבו מחוץ לשמיכה, לפי הדעות של הסעיף הקודם.

פנים אל פנים – אסור (הרהור).

אחור אל אחור –

באשתו – מותר (שמואל בסעיף הקודם לגבי תפילין).

באדם אחר –

רב יהודה (ע"פ שמואל) – **כל שכן שמותר** (בגבר אין הרהור).
רב יוסף – אסור (באשתו יש פחות הרהור כי היא כגופו).

מיתיבי -

ברייטא 1 – מותר ("זה מחזיר פניו וקורא וכו').
ברייטא 2 – אסור (עם בניו ובני ביתו).

עונה הגמרא – זוהי מחלוקת תנאים, **ושניהם כברייטא 1**.

(לרב יוסף – בהתחלה ניסו לומר שאין מחלוקת תנאים, וברייטא 1 באשתו וברייטא 2 באחר, אך דוחים שהרי "בני ביתו" כברייטא 2 זה אשתו).

לסיכום:

ברייטא 1 – מתירה באופן כללי.

באמוראים – באשתו מותר (כשמואל),
באחר – רב יהודה מתיר, רב יוסף אסור.

ברייטא 2 – גם באשתו וגם באחר אסור.

(כד. באמצע)

דיון על ברייתא 1 -

הברייתא מסייעת לרב הונא, שעגבות איננה ערוה.
[עוד משנה (חלה) שלכאורה מסייעת לרב הונא – האשה יושבת ערומה ומברכת על הפרשת חלה העוורה מכוסה אך הצד האחורי לא. דחייה – מדובר שגם הצד האחורי מכוסה בקרקע].

דיון על ברייתא 2 -

בברייתא 2 התירה בבנים קטנים.
רב חסדא - הגדרת קטנה וקטן:
או - 3, 9
או - 11, 12

דיון כללי - כמי ההלכה:

רב כהנא – האם גם כאן רבא פסק כשמואל?
רב אשי – אם לא אמר אז לא.

ג. אגב, מקומות מכוסים באישה (גם לעניין קריאת שמע)

(רב ששת – כל המסתכל באצבע קטנה של אשה אחרת, כאילו מסתכל במקום הטורף)

1. ר' יצחק – טפח באשה ערוה (באשתו לקריאת שמע)

2. רב חסדא – שוק,

3. שמואל – קול

4. רב ששת - שיער

(רש"י – גם לאשת איש וגם לאשתו לק"ש).

(כד. 1 - - שליש תחתון)

חלק ג – התנהגויות שונות בתפילה

(אגב חלק א, ד, מובא כעוד דבר שר' חנינא ראה אצל רבי)

רבי – גיהק ופיהק, התעטש, ירק והוציא כינים מבגדיו באמצע התפילה.

מיתיבי -

1. מגהק ומפהק גס רוח. תשובה – הכוונה לרצונו.

2. מתעטש סימן רע או מכוער. תשובה – מלמעלה מותר, מלמטה אסור.

3. יורק כאילו יורק בפני המלך. תשובה - לקרקע אסור, לטלית/סודר מותר (כרב יהודה. רב אשי שהיה אבין דעת ירק לקרקע).

דיונים אגביים:

A. באותה ברייתא: משמיע קולו -

אם עוזר לו לכוונה – מותר (אך לא בציבור),
אחרת – מקטני אמונה].

B. (כה: אמצע) -

לגבי מתעטש מלמטה בתפילה, תנא לפני רב יהודה (2 גרסאות) -

1. התעטש (מלמטה) ימתין עד שיכלה הריח.

2. צריך להתעטש, ילך לאחור 4 אמות, יצעטש, ימתין לריח ויחזור (בזמן ההמתנה אומר תפילה בעניין חרפת הגוף).

(כד: שליש תחתון)

חלק ד – ק"ש במהלך במקומות מטונפים

(אגב ק"ש כשערום ועיטוש מלמטה בתפילה).

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בוואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

רב הונא-רי"ח/רבב"ח-ריב"ל – מניח ידו על פיו וקורא.

רב חסדא – אסור! (וכן ר' אבהו בהמשך)

דיונים:

1. **קושיות על רב הונא ורי"ח שמתירים**, שהרי **שניהם אסרו להרהר** בד"ת במקומות מטונפים/בית המרחץ!
תשובה - עומד אסור, מהלך מותר.
[עדיין קשה – שהרי ר' אבהו עצר את ק"ש במקום מטונף, ורי"ח הורה לו לאן לחזור. **תשובה** – הורה לפי שיטתו שלו, אך לרי"ח עצמו לא היה צריך לעצור].
2. **חיזוקים מברייתות לשתי הדעות**.
+ לדעה שאוסרת, **פסוקים על מי שלא עוצר והשכר למי שעוצר**.

[אגב לסיום, רב הונא –

1. טלית חגורה על מתניו – לק"ש זה מספיק (כדעיל חלק ב, א) (לכאורה כדעה שאסור שלבו יראה), אך לתפילה צריך שגופו יהיה מכוסה (ברייתא).
2. נכנס בשוגג עם תפילין לבית הכיסא, יכסה בידו, יגמור עמוד ראשון ויצא].

דף כו

(כו. תחילת הפרק – כו: 3 שורות מלמטה)

א. זמן תפילת השחר

במשנה – ת"ק עד חצות, ר"י – 4 שעות.

קושיות:

1. **לחומרא** – בנץ כדי שיסמוך גאולה לתפילה.
תשובה – זה **לזיתקין**.
2. **לקולא** – הרי אפשר להשלים גם אחרי (רי"ח – טעה ולא התפלל שחרית, מתפלל מנחה שתיים).
תשובה – מקבל שכר תפילה, אך **לא שכר תפילה בזמנה**.

ב. תפילת תשלומין

A. מנחה

איבעיא להו – האם אפשר להשלים את **מנחה בערבית?**

צדדי הספק –

- לא – התפילה במקום **קרבן**, ועבר יומו בטל **קרבנו**,
כן – התפילה היא **רחמים** ולא תלויה ביום.
- תשובה** בשם רי"ח – יכול להשלים (וכן ברייתא בתחילת ע"ב).

B. **קשה** – מעוות **לא יוכל לתקון** – שביטל תפילה.

תשובה – שם ביטל **במיד**.

רב אשי – דייקא: "ביטל".

C. הבדלה בהשלמה

ת"ר -

כשמשלים מנחת שבת במוצ"ש, **מבדיל בראשונה**.
הבדיל בשנייה – הראשונה לא נחשבת, **ויתפלל שוב**.

קשה – שכח הבדלה **אינו חוזר**. קשיא (לא דחייה סופית).

[תשובה אפשרית (רב האי גאון) – אכן תפילה בלי הבדלה נחשבת. רק כאן שהוא מתפלל שתיים, כיוון שהבדיל בשנייה הוא החשיבה כראשונה].

(הזכרנו לעיל שתפילות כנגד הקרבנות. אגב זה:)

ג. הבסיס לתפילות

A. הדעות באמוראים ובברייטות

ר"ס בר' חנינא – **אבות** תיקנום (ותניא כמותו)
ר' יהושע בן לוי – כנגד **תמידין** (ותניא כמותו, שהמחלוקת לגבי הזמנים היא מחלוקת **בזמני הקרבנות**).

B. קושיא ממשנתנו על ר"ס בר"ח
שיטת ר"י – מנחה עד פלג המנחה

[בירור כוונתו: האם התכוון -
עד החצי של מנחה גדולה (9 1/4)
או של מנחה קטנה (10 3/4)? מכריעים כך **מברייטא**.]
ממילא קשה על שיטת ר"י קשה על ר"ס בר' חנינא!
תשובה – גם לשיטתו, **אסמיכיהו רבנן על הקרבנות**.

דף כז

(כו: 4 שורות מלמטה - כז: שליש תחתון)

חלק א – בירור שיטת ר"י – עד ועד בכלל או לא?

במשנה יש בעיה -

מנחה – לא כולל (אחרת זה יוצא בערב כרבנן),
במוסף – כולל (כי אחרת אין חפיפה בין מנחה למוסף).

תשובה – זה כולל, ובמנחה הכוונה לחצי הראשון של פלג המנחה, ועד בכלל.

חיזוק ממשנה בעדויות – שתמיד של שחר קרב **בשעה הרביעית**.
קושיא מברייטא ש"ב **בבוקר** בבוקר" זה עד סוף השעה **השלישית**.
תשובה – **הכפלות** באה להגדיר זמן מוקדם יותר מסתם בוקר.

חלק ב – כמי ההלכה?

א. לגבי שחרית – רב כהנא - ראינו במשנה בערכין שכר"י.

ב. לגבי מנחה-ערבית:

A. הדעות:

רב חסדא – רב התפלל ערבית בערב שבת מוקדם (כ"י)
רב יצחק – רב הונא ורבנן התפללו מאוחר (כרבנן),
ולמעשה – דעביד כמר עבד ודעביד כמר עבד.

B. הנהגות שונות של אמוראים

רב (ורבי) – בסוף עמוד א (ובכמעט באמצע עמוד ב) - סיפור שהיה אצל גניבא והתפלל מוקדם בערב שבת (אגב: 1. מתפלל תלמיד (ר' ירמיה) אחורי רבו (רב, כי היה תלמיד חבר) . 2. אסור לעבור כנגד המתפלל).
ר' יאשיה – התפלל ערבית של מוצ"ש מוקדם.
וכן (כז: באמצע) רב העיד על ר"ש ברי"ס על כניסת שבת, ועולא אמר שזה ר"א ברי"ס ובצאת שבת).

C. לגבי שבת

1. איסור מלאכה - רב (בכניסת שבת) – כן.

קשה:

1. רבי התפלל מוקדם ואח"כ נכנס למרחץ? רק נכנס להזיע, זה קודם גזירת מרחץ.
 2. אב"י הרשה לרב דימי לעשן סלים? כי רב דימי קיבל בטעות.
- קשה** – הרי כשיש טעות, אז לא מתעלמים ממנה, שהרי אבידן סיפר שפעם התפללו ערבית במוצ"ש מוקדם בטעות, ואמר להם רבי **שלא יתפללו שוב**, אז גם לגבי כניסת שבת שתחשב לו הטעות ולא יתפלל שוב ויקבל שבת.
- תשובה** – שם לא רצה להטריח את הציבור.
(מה אם ציבור יקבל שבת בטעות מוקדם, האם נאמר שגם יקבל שבת? מחלוקת ראשונים).
2. **קידוש והבדלה** (אמצע עמוד ב)
אומר קידוש מוקדם והבדלה (על כוס) מוקדם.

דף כח

(כז: שליש תחתון – כח: במשנה השנייה)

א. תפילת הערב אין לה קבע

A. פירוש –

1. אין לה הגבלת זמן.
דחייה – שיכתוב – "כל הלילה".
 2. אינה חובה.
- B. הדעות – ר"ג – חובה, ר' יהושע – רשות.
- C. מעשה בר' יהושע ור"ג –
- A. שאלת התלמיד (רשב"י) והדין בבית המדרש.
הענשת ר' יהושע וסילוק ר"ג.
- B. מינוי ר"א ב"ע, כבן 70.
- C. תחת הנהגתו של ר"א ב"ע – 1. הוסיפו 400/700 ספסלים (אין תוכו כברו). 2. עדויות + בו ביום. 3. גם ר"ג הגיע – ובין השאר דנו בגר עמוני (ר' יהושע – מותר (כי סנחריב בבל האומות ועוד לא שבו), ר"ג – אסור (כי כבר שבו).
- D. הפיוס – ר"ג בא להתפייס, מזהה שהוא פחמי ומקבל ביקורת, נסיונות ההודעה לחכמים, חלוקת השבתות (1-3).

(כח. רבע תחתון)

ב. זמן מוסף –

A. הזמן - ת"ק – כל היום (רי"ח – אך נקרא פושע), ר"י – 7 שעות.

B. נובע מזה: היו לפניו 2 תפילות – מנחה ומוסף:

ר"י – מוסף (עוברת),

ת"ק – מנחה (תדירה) – וכן רי"ח, (ור' זירא שחלש ולא הגיע לביהמ"ד, שמח כששמע שזה רי"ח כי התלבט אולי זה ריב"ל).

C. המתפלל אחרי זמני ר"י – "נוג' ממועד אספתי, ממך היו משאת עליה חרפה".

ריב"ל - במוסף – שבר יבוא על ישראל על שאחרו את המועדים,

ר"א - בשחרית – תוגה (עצבות) תבוא על ישראל וכו'.

D. עוד הלכות לגבי מוסף – (כח: +1)

אביי ניסה לברר למה רב אויא לא בא לדרשת רב יוסף לפני מוסף, כי אמנם היה חלש אך יכל לאכול ולבוא.

תשובות רב אויא:

a. רב הונא - אסור לאכול לפני מוסף.

דחייה – אז תתפלל ביחידות, תאכל ותבוא.

b. רי"ח - אסור להקדים תפילתו לשל הציבור.

דחייה – זה רק במסגרת הציבור.

E. אגב, לגבי אכילה לפני התפילה,

רב הונא (כנ"ל) וריב"ל (לגבי מנחה) – אסור,

אך להלכה – מותר.

ג. משנה – תפילת ר' נחוניא בן הקנה בבית המדרש

A. נוסח התפילות.

B. צוואת רוחניות של תנאים כשחלו (קשור לתפילה)

1. ר' אליעזר – כבוד חברכם, מינעו בניכם מן ההגיון (מקרא/שיחת ילדים) והושיבום אצל ת"ח,

ודעו לפני מי אתם עומדים בתפילה.

2. רי"ח בן זכאי – 1. בכה שמא הולך לגיהנום (ובניגוד למלך בשר ודם, כאן זה לעולם ואי אפשר לפייסו

בממון). 2. ברכם שיהיה מורא שמייים שלהם כמורא בשר ודם (הלואי...).

דף כט

(כח: משנה שנייה – כט: 8-)

תפילת עמידה / שמונה עשרה

A. מספר הברכות

A. 18 כנגד מה?

אנשי כנסת הגדולה ניסחו את הברכות, אך מאוחר יותר ביבנה שמעון הפקולי הסדיר את תפילת 18, ומאוחר יותר שמואל הקטן תיקן את ברכת המינים.

ברכת המינים	18	
אל הכבוד הרעים	18 אזכרות בתהילים כט	ר' הלל בן ר' שמואל ב"נ
אחד שבק"ש	18 אזכרות בק"ש	רב יוסף
החוליה הקטנה	18 חוליות (אחרי הצלעות)	ר' תנחום-ריב"ל

אגב:

1. כמות הכריעה -

ר' תנחום-ריב"ל - צריך לכרוע עד שיבלטו החוליות שבשדרה.

עולא - שיראה איסר כנגד ליבו.

ר' חנינא - מספיק לנענע ראשו (רבא - בתנאי שנראה שמצטער לכרוע יותר).

2. הטועה בברכת המינים - מעלים אותו.

למה את שמואל הקטן לא העלו?

a. כי הוא תיקנה, (אביי) - ולא סביר שהפך למין.
קושיות:

1. ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עוול.

תשובה - שם היה תחילה רשע.

2. יוחנן כהן גדול נהיה צדוקי.

תשובת אביי - גם הוא היה רשע (ינאי).

אך רבא סובר שלא היה רשע.

b. כבר התחיל בברכה.

3. שאר המספרים -

7 בשבת - 7 קולות במזמור כ"ט הנ"ל.

9 בר"ה - 9 אזכרות בתפילת חנה (שנפקדה בר"ה).

24 בתענית - 24 ביטויי תפילה בתפילת שלמה (מל"א, ח) - ונאמרים דווקא ביוםא דרחמי.

ב. במשנה - היקף התפילה (18 מעין 18)

ר"ג - 18, ר' יהושע - מעין 18, ר"ע - תלוי אם שגורה בפיו.

ר' יהושע מוסיף - יש תפילה עוד יותר קצרה שמתפלל במקום סכנה.

A. מה זה "מעין 18"?

רב - קיצור של כל ברכה בנפרד.

שמואל - "הבינו" - ריכוז של כל הברכות יחד.

B. באמורים -

אביי - קילל את מי שהתפלל הבינו.

דעות אחרות - אפשר הבינו, חוץ מימים שיש תוספות:

1. ר"נ-שמואל - מוצאי שבת.

קושיות:

1. רבה בר שמואל - שנוסף אותה אחרי הבינו (ברכה רביעית) כר"ע? לא פוסקים כר"ע.

2. מר זוטרא - שנשלב אותה בנוסח של הבינו? **קשיא.**

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

2. רב ביבי בר אביי – בחורף.

קושיות:

1. מר זוטרא - שנשלב אותה בנוסח של הבינו? יבוא להתבלבל.
(באתה חוננתנו לא מתבלבל כי זה בהתחלה).
2. רב אשי - שנשלב אותה בסוף (לפני שומע תפילה?) (שאז לא מתבלבל, וכמו שאמר רב אשי שבתפילה הארוכה אם שכח שאלת גשמים אומרה בשומע תפילה). רק בטעה אומרה בשומע תפילה.

(כט. 6-)

C. אגב, לגבי שכחת הוספות בתפילה:

1. שכח גבורות גשמים – חוזר. הבדלה – לא חוזר.
2. [גופא - לגבי מי ששכח שאלת גשמים -
רב אשי – לא חוזר אלא אומר בשומע תפילה.
קשה מברייטא שכתוב שחוזר!
תשובות:
1. **בציבור** לא חוזר כי ישמע בחזרת הש"ץ.
דחייה – רב אשי אמר מפני שאומרה בשומע תפילה!
2. חוזר אם נזכר **אחרי שומע תפילה**.
3. שכח יעלה ויבוא חוזר לעבודה, ואם סיים – לראש.
מגביל - **רב פפא** בריה דרב אחא בר אדא – הסיום זה דווקא **בעקר רגליו**.
רב נחמן בי"צ מוסיף לגבי התחנונים שאחרי התפילה - -
גירסא אחת – **מקל** – אם רגיל בהם, גם **עקירת רגליו אינה סיום**,
דירסא שנייה – **מחמיר** – אם לא רגיל בהם, גם **לפני עקירת רגליו נחשב סיום**.

ג. ר"א – העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים.

מאי קבע?

1. ר' אושעיא – דומה עליו כמשוי,
2. רבנן – שאינו אומרה בלשון תחנונים,
3. רבה ורב יוסף – שאינו יכול לחדש בה דבר
ר' זירא חשש להוסיף שלא יתבלבל.
4. אביי בר אבין – שלא מתפלל עם דמדומי חמה בבוקר ובערב.
במערבא דווקא קיללו את מי שעושה כך בערב, שלא יפספס זמן תפילה.

ד. תפילה קצרה

- ר' יהושע הוסיף שבמקום סכנה מתפלל תפילה קצרה.
- A. **נוסח** התפילה - יש 4 נוסחים (1 של ר' יהושע במשנה ועוד 4 בברייטא, והלכה כאחרים. הגר"א מוחק את ר' יהושע בברייטא).
- B. פירוש "**בכל פרשת העיבור**" בנוסח במשנה,
מר עוקבא: שיהיו צרכיהם לפניך אפילו ש - שתי גרסאות:
1. שה' מתמלא על עמ"י עברה כאישה עוברה.
 2. אפילו שעוברים על התורה.

דף ל

(כט: 8 מלמטה – ל: סוף פרק תפילת השחר)

חלק ראשון – תפילת הדרך, תפילה בדרך ולפני הדרך

כיון שדיברנו על המהלך במקום סכנה -

א. תפילת הדרך

A. מקור החיוב –

אליהו לרב יהודה – "המלך בקונך וצא", ר' יעקב- רב חסדא (ר"י-ר"ח) = תפילת הדרך.
וכן ר"י-ר"ח בפני עצמן.

B. הנוסח

גמרא – יהי רצון... שתוליכני לשלום...

אביי – בלשון רבים – שתוליכנו לשלום...

C. מתי?

1. ממתי – כשכבר הולך בדרך.

2. עד מתי? (בה"ג – מה המינימום של המרחק) – פרסה.

ד. איך?

רב חסדא – מעומד,

רב ששת – מהלך (ומסופר שכשהיה עם רב חסדא – נעמד)

ב. הכיוון בתפילה

A. במשנה – צריך לרדת,

אם לא יכול - יחזיר פניו

אם לא יכול - יכוון ליבו לבית המקדש.

B. בברייתות:

1. מי שיכול לרדת אבל עיכוב הדרך יפגע בכוונתו –

ת"ק – ירד, רבי – יתפלל על החמור

2. פירוט לגבי כיוון הפנים –

א"י – ירושלים – בית המקדש – קה"ק – הכפורת.

3. מה עדיף – עמידה בתפילה או סמיכת גאולה?

a. יוצא מוקדם לדרך על חמור –

בברייתא – אם יוצא לדרך בין עה"ש לזמן ק"ש, ובדרך לא יוכל לעמוד בתפילה –

ת"ק – עדיף לעמוד – ולכן יתפלל בבית, ובדרך יאמר ק"ש (וכך נהגו אבוה דשמואל, ולוי),

רשב"א – עדיף לסמוך – ולכן יקרא ויתפלל על החמור בישיבה.

b. יוצא מוקדם להעביר שיעור –

בעיה דומה לרבנים שדרשו ממוקדם בבוקר -

מרימר ומר זוטרא – ארגנו להם מניין פרטי ואיחרו קצת את השיעור.

רב אשי –

לא רצה לאחר את השיעור ולעשות מניין,

ממילא הוא נשאר עם אותה התלבטות לגבי היוצא בחמור,

את הפיתרון של ת"ק ואבוה דשמואל ולוי לא קיבל (לא מצינו),

לכן התפלל תוך כדי השיעור (ואחר כך התפלל שוב).

חלק שלישי – חיוב מוסף

א. החיוב -

A. הדעות -

ראב"ע – רק במניין,

ר"י-ראב"ע – או במניין, או כשאין במקום מניין שמתפלל.

חכמים – בכל מקרה.

B. להלכה -

כר"י - ר' חייא בר רב, ר' חייא בר אבין (מעיד על שמואל), רב יצחק בר אבדימי-רב.

כחכמים – ר' ינאי לר' חנינא קרא, וכן מעיד ר"ח על ר' ינאי שהתפלל פעמיים (שחרית ומוסף, אפילו שהיה מניין אחר במקום),

(ל: שלישי עליון)

C. כיוון שהזכרנו את ר' ינאי שהתפלל פעמיים –

a. ר' חייא בר אבא התפלל פעמיים. למה? ר' זירא מציע:

1. כי לא כיוון.

דחייה – מי שלא יוכל לכוון שלא יתפלל.

2. כי שכח יעלה ויבוא.

דחייה – הרי מי ששכח אינו חוזר כי יכול לאומרה בתפילה הבאה.

תשובה – יחיד ששכח – חוזר. שליח ציבור – אינו חוזר (הנ"ל + טרחא דציבורא).

(אגב, יחיד במניין ששכח, מן הדין גם אינו חוזר כי ישמע מהש"ץ, אבל הפוסקים כתבו שיחזור).

b. כשחוזר – שווה בין תפילה לתפילה כדי שתחונן/תלחולל עליו דעתו.

c. שכח יעלה ויבוא בלילה –

רב – לא חוזר, כי אין קידוש החודש בלילה.

אמימר – דווקא בלילה הראשון של חודש מלא. רב אשי – בכל מקרה (הרי הטעם הוא שאין קידוש בלילה!).

דף לא

פרק אין עומדים

(ל: תחילת הפרק – לב. שלישי עליון)

א. המקור לתפילה בכבוד ראש (הדחייה בסוגריים)

1. והיא **מרת נפש** (דווקא חנה)

2. אשתחוה אל היכל קדשך **ביראתך** (דווקא דוד)

3. השתחוה לה' בהדרת קדש – חרדת קודש (אולי כפשוטו – הידור)

4. עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה.

ב. אגב זה – **המעטת השמחה בעוה"ז**

1. שני סיפורים על אב"י ור' ירמיה ששמחו יותר מדי (וגילו ברעדה, בכל עצב יהיה מותר), ותיצצו שהם עם **תפילין**.

2. שני סיפורים על שמחה יתירה בחתונה, ואבי החתן (שברו כוס יקרה כדי להרגיע).

3. השיר של רב המוננא בחתונות – וי לן דמיתנן.

4. רי"ח – אסור למלא שחוק פיו בעוה"ז, עד שיהיה "הגדיל ה' לעשות עם אלה".

(נשים לב שבהתחלה אין קשר לחורבן, ורק ב-4 יש).

(לא. רבע)

ג. תפילה מתוך -

1. במשנה – **כובד ראש**.
2. ברייתא א – מתוך **הלכה פסוקה**.
(3) דוגמאות להלכה פסוקה – ההחמרה של בנות ישראל גם על דם נידה כזיבה, ההתר לפטור ממעשר תבואה למאכל בהמה, מועלים בדם הקזה).
3. מתוך **שמחה של מצווה**.
אגב – כשנפרד מחברו יפרד בדבר הלכה/דרשה, ומתוך כך זוכרהו.
(דוגמא – רב כהנא ורב שימי בר אשי).

(לא. רבע תחתון)

ד. הנהגות בתפילה –

A. ת"ר – צריך שיכוון לבו (תכין לבם, תקשיב אזנך). דוגמא מר"ע.

B. ר' חייא בר אבא

מדניאל -

1. **חלונות**.
 2. 3 פעמים ולא כל היום.
 3. **לירושלים** ולא לכל כיוון.
- עוד -
4. דוד – ערב ובוקר וצהריים ולא יחד,
 5. **חנה** – לא ישמיע קולו
 6. שלמה - קודם רינה (שבח) ואז תפילה (בקשת צרכים) (לשמוע אל הרינה ואל התפילה)

C. לימודים חנה

רב המנונא -

1. לכוון לבו ("היא מדברת על לבה")
2. יחתוך בשפתיו
3. לא יגביה קולו
4. שיכור אסור להתפלל

אגב, עוד לימודים מחנה –

ר' אלעזר – דרשות עם מוסר

1. הרואה דבר בחברו צריך להוכיחו
2. ומצד שני – הנחשד ואין בו, צריך להודיעו
3. החושד בכשר צריך לברכו (עלי ברכ את חנה).
4. שכור המתפלל = ע"ז (בת בליעל)

דרשות על הסיפור

5. ה' צבקות – חנה הראשונה שפנתה כך, ואמרה מכל צבאי צבאות שבראת – קשה לך לתת לי בן אחד?!
6. אם ראה תראה –

["ונקתה ונזרעה זרע – ר' ישמעאל – עקרה נפקדת, ר"ע – הלידה/עובר משתפרים].

לר"ש - חנה איימה שתיסתר וישקו לה מי סוטה ותתברך בילד,
לר"ע – דיברה כלשון בני אדם.

נוספים (לא: באמצע) -

7. 3 פעמים "אמתך" - לא עברתי על 3 בדקי מיתה (נידה, חלה, הדלקת הנר).

8. "זרע אנשים" -

מצד אחד – יוצא דופן – 1. רב – גבר שגברים. 2. שמואל – שמושך שני מלכים (שואל ודוד), 3. ר"ח – ששקול שמשה ואהרן.

מצד שני – רבנן – שמובלע בין אנשים (רב דימי – לא גבוה/נמוך, חכם/טיפש וכו').

9. אני האשה הניצבת עמכה – שגם עלי עמד – אסוק לשבת בד"א של המתפלל.

עוד מר' אלעזר -

10. אל הנער הזה התפללתי – שרצו לדונו למיתה על שפסק הלכה בפני רבו עלי ששחיטה כשרה בזר.

11. וחנה היא מדברת על ליבה – למה נתת לי דדים אם איני מניקה?

12. חנה הטיחה דברים כלפי מעלה (ותתפלל על ה'). (לא: 2-)
וכן אליהו ומשה הטיחו דברים בכך שכביכול האשימו את ה' בחטאי עם ישראל (יצה"ר, יותר מדי שפע גשמי).

דף לב

(לב. שליש עליון – לג. במשנה)

כיון שעסקנו במשה שהטיח דברים בחטא העגל, ממשיכים בדרשות חטא העגל.

א. דרשות על משה

A. דרשות על תפילת משה בחטא העגל

1. לך רד – רד מגדולתך, עכשיו שישראל חטאו – אתה למה לי. תשש כוחו.

2. הניחה לי – משה הבין שבכ"ז זה תלוי בו והתפלל

3. ואעשה אותך לגוי גדול – תגובת משה: 1. כסא של 3 רגליים לא שרד... 2. יאמרו שביקש גדולה לעצמו במקום להתפלל עליהם.

4. ויחל, לשון:

a. חולי – שהתחנן עד שהחלהו.

b. הפרת הנדר של ה' (לא יחל דברו),

c. חלל – שמסר עצמו למיתה (מחני נא)

d. חלות – שהחיל עליהם מדת הרחמים

e. חולין – חולין הוא לך לעשות זאת.

f. אחילו – אש עצמות (דומה ל-1)

5. אשר נשבעת להם **ברך** – כשם ששמך קיים לעולם כך שבועתך.

6. וכל הארץ הזאת אשר **אמרתי**... ונחלו לעולם – 1. ר"א – מכאן דברי ה'. 2. ר' שמואל ב"נ – אמרתי בשמך שינחלו את הארץ, מה אומר להם עכשיו?

7. מבלתי יכולת ה' (לשון נקבה) – הגוים יאמרו שתתש כוחו כנקבה, שאינו יכול בפני 30 מלכים.

8. תגובת ה' –

סלחתי כדברך – אתה צודק שכך יאמרו הגוים.

ואולם חי אני – החייתיני בדברייך – בפני האומות.

(לב: 4-)

B. לימודים ממשנה לגבי תפילה

1. ר' שמלאי: יסדר שבחו ואח"כ יתפללו² - "אשר מי אל בשמיים ובארץ... אעברה נא ואראה".
2. ר' אלעזר: תפילה < מעשים טובים (שנענה בתפילתו לראות את הארץ, ולא במעשיו).

עוד דרשות של ר' אלעזר –

- i. תענית < צדקה (גופו < ממונו).
 - ii. תפילה < קרבנות (למה לי רוב זבחיכם, ואפילו – ובפרשכם כפיכם).
 - iii. בהקשר לתפילה (וקרבנות) – מהחורבן ננעלו שערי תפילה (אך לא דמעות).
 - iv. עוד דבר מהחורבן – חומת ברזל בין ישראל לה'.
3. ר' חנין: תפילה שמאריכין בה אינה חוזרת ריקם (שהתפלל 40 יום).
והרי ר"ח – סוף בא לכאב לב! תשובה – דווקא כשמעיין בה ומצפה שתתקיים.

(לב: באמצע)

[אגב זה – ר' חמא בר"ח – אם לא נענה – שיתפלל שוב (קוה אל ה', חזק... וקוה אל ה').

אגב זה – ארבעה דברים צריכים חיזוק תורה, מע"ט, תפילה ודרך ארץ, והמקור לתפילה זה הפסוק הנ"ל – (קוה... חזק).

- C. לסיים – דרשה שקשורה לחטא העגל, קרבנות ור' אלעזר –
"ותאמר ציון – עזבני ה', וה' שכחני" – ר"ל – גם עזב וגם שכח.
ה' – לא שכחתי (1. את כל הכובים בראתי לכבודך. אני זוכר את הקרבנות שהקרבת לי במדבר).
ציון – אז אולי גם את חטא העגל לא תשכח? ה' – "גם אלה תשכחנה".
ציון – אז אולי תשכח גם מעשה סיני? ה' – "ואנוכי לא אשכחך".
וכך דרש גם ר' אלעזר – ר' אושעיא].

(לב: רבע תחתון)

B. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת

ריב"ל + ברייתא:

1. מקור – אשרי יושבי ביתך עוד יהללך סלע.
2. צריך לשהות גם אחרי (אך צדיקים יודו לשמך, ישובו ישרים את פניך)
ואכן בברייתא – החסידים שהו שעה לפני ושעה אחרי (והתפללו שעה), ומתוך שחסידים הם – תורתם ומלאכתם התברכו.

ג. אפילו המלך/נחש – לא ישיבנו/יפסיק

A. לגבי המלך –

רב יוסף מגביל – במלך גוי מפסיק (פיקוח נפש).

קשה – אפילו רואה קרון מולו לא יפסיק אלא יקצר? תשובה – כשזה אפשרי.

מצד שני – מעשה בחסיד שלא הפסיק לשר ופייסו שגם הוא לא היה מפסיק אם היה מול המלך, קו"ח לקב"ה.

(לג: 8+)

B. לגבי נחש –

a. רב ששת מגביל – בעקרב פוסק.

קשה – בברייתא נחש ועקרב ממיתים בודאות כשנופל לבור שלהם. תשובה – כי נפל.

² בדף הקודם ראינו עיקרון זה פעמיים: 1. תפילה מתוך שמחה של מצווה (רש"י – שבח לה'). 2. משלמה – לשמוע אל הרינה ואל התפילה. ראה גם להלן בדף לד. – שישאל צרכיו רק בשלוש אמצעיות.

b. ר' יצחק מוסיף שור (שהרי מרחיקים ממועד כמלא עיניו (ומתם 50 אמה)).

אגב – שור שחור בימי ניסן מאוד מסוכן וצריך לעלות על עץ מיד!

c. מצד שני – מעשה בר' חנינא בן דוסא הרגו שהרג את הערוד – לא הערוד ממית אלא החטא ממית!

דף לג

(לג. במשנה – לד. במשנה)

תוספות בתפילה

א. הסבר מיקום התוספות -

גבורות גשמים בתחיית המתים – מחיה,

שאלת גשמים בברכת השנים – פרנסה

הבדלה בחונן הדעת – רב יוסף – חכמה, רבנן – בתחילת ברכות החול.

[לגבי ברכת הדעת -

ר' אמי – גדולה דעה שניתנה בתחילת החול, ושניתנה בין 2 אותיות (כי א-ל דעות ה').

ר"א – גם המקדש, ומי שיש לו דעה כאילו נבנה המקדש.

ר' אחא קר' – גם נקמה? כן].

ב. המחלוקת לגבי מיקום הבדלה -

(ת"ק – חונן הדעת, ר"ע – ברכה 4, ר"א – שומע תפילה).

A. ר' שמן ב"א – איך יכול להיות שלא יודעים איפה אומרים?

ר"ח – כי תקנו בתפילה, אח"כ על הכוס, והענו וחזרו לתפילה ושכחו איפה.

B. היחס בין הבדלה בתפילה – על הכוס

1. המבדיל בתפילה – האם צריך גם על הכוס?

ר"ח (בכמה הזדמנויות), רבה ורב יוסף, רבא – כן.

מקשה רבה מברייטא – "טעה... מפני שיכול לאומרה על הכוס".

תשובה – "מפני שאומרה על הכוס".

הוכחת רבא (הלכתא) – כמו שבקידוש מקדש בתפילה ואז על הכוס.

ר' אחא אריכא – לא (כי יוצא בתפילה, ואז על הכוס זו ברכה שאינה צריכה).

[מה שאמר הוא:

1. בתפילה < על הכוס. (משמע שאפשר זה בלא זה).

2. אם הבדיל בשניהם – ינוחו ברכות על ראשו.

והגמרא הקשתה שזו ברכה שאינה צריכה, ולכן שינתה את מה שאמר].

2. המבדיל על הכוס – האם צריך גם בתפילה?

ר"נ ב"צ – כן (קל וחומר מהמקרה הקודם).

3. טעה בזו ובזו? חוזר לראש (שלא אמר בתפילה, ואכל בלי להבדיל על הכוס).

C. מצב בו פוסקים כר"א (בהודאה) – כשיו"ט שחל במוצ"ש

ר' זירא – ביו"ט אחר השבת הלכה כר"א כיון שאין ברכת דעת.

a. למה אמר "הלכה"? הרי מי יחלוק?

1. רבנן? ביו"ט אינם חולקים.
2. ר"ע? ממילא אין הוה אמינא לפסוק כמותו כי מוסיף ברכה.

(לכאורה אין תשובה).

b. האם באמת פוסקים בזה כר"א?

כן –

1. ר' זירא-רי"ח - בהתחלה – "הלכה כר"א".
(אחר כך תיקן – "מטין" – ויש שלא גורסים).
2. רי"ח - רבנן מודים לר"א,
3. ר' חייא ב"א-רי"ח – "נראין" – ור' זירא אומר לסמוך על גרסתו.
4. רי"צ בר אבדימי-רב – הלכה, ואמרי לה – מטין,

לא –

רב יוסף-רב ושמואל – בבבל תקנו תוספת לתוך ברכת היום – "ותודיענו".

דף לד

(לג: במשנה – לד: סוף הפרק)

א. תוספות ואמירות לא רצויות

א. האמירות ולמה משתקין אותן?

- מודים מודים – שתי רשויות
- על הטוב יזכר שמך – חייב לברך על רעה כעל הטובה
- "על קן ציפור יגיעו רחמיך" –

1. מטיל קנאה במעשה בראשית.
2. מידותיו של ה' הם גזרות ולא רחמים.

[ב. סיפורים על מתפללים שהוסיפו:

1. מתפלל לפני רבה שביקש כמו שה' חס על הציפור, רבה שיבחו ואביי הקשה ממשנתנו, ותימצו שרק רצה לחדד את אביי.
2. מתפלל לפני ר' חנינא ששיבחו יותר מדי,
אמר לו – סיימת את כל שבחי ה'? הרי גם "הגדול הגיבור והנורא" אנו אומרים רק כי משה אמר ואנשי כנה"ג תיקנו!
משל למלך שמקלסין אותו בשל כסף במקום בשל זהב.

אגב, עוד דרשה דומה של ר' חנינא –

"ועתה ישראל מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה..."

1. הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמיים.
2. לנו זה דבר גדול, אך למשה זה קטן, כמו אדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו].

ג. שמע שמע (בדומה למודים מודים)

1. הדעות –

ר' זירא – משתקין – כל הפסוק.

בברייטא – רק מגונה – מילה מילה.

2. רב פפא (בכופל כל הפסוק) – אולי פשוט לא כיוון?

אב"י – "חברותא כלפי שמיא מי איכא?!"

ב. מתפלל/חזן שטעה (פספס ברכה) –

יחזור למקום שדילג,

אם החזן אינו יודע לחזור – מחליפים אותו, והמחליף חוזר למקום הנ"ל, ולא יהא סרבן באותה שעה.

א. לגבי הסרבנות של המחליף –

מכאן משמע שבדרך כלל צריך תחילה לסרב להיות חזן, אך לא יותר מדי (כמו מלח),

אלא – מסרב, מהבהב, הולך.

ב. לאן חוזר?

במשנה – למקום שטעה,

באמוראים – שלוש ראשונות ואחרונות – לתחילתן,

באמצעיות – רב הונא – לתחילתן, רב אסי – למקום שטעה (תוס' – ר"ף).

והרי זה לא כמשנה? תשובה – כל חטיבה נחשבת ברכה אחת לעניין זה.

אגב, (לד. באמצע)

ג. עוד עניינים שקשורים לשלוש החטיבות, תוספות בתפילה ועוד:

1. רב יהודה – ישאל צרכיו רק בשלוש אמצעיות,

כר' חנינא³ – ראשונות – מסדר שבחו, אמצעיות – מבקש, אחרונות – נפטר והולך.

2. בהקשר לתוספות –

לא תמיד רע להאריך – מעשה בתלמידי שהאריך/קיצור בתפילתו ואמר ר', א שאינו

מאריך/מקצר יותר ממשה רבינו.

(מאירי – לא מדובר ב18, אלא בתוספות שאחרי)

3. בהקשר לתוספות – לא להוסיף השתחויות מיותרות – מלבד אבות והודאה תחילה

וסוף, ולא יוסיף.

A. ההשתחויות של כהן גדול ומלך –

מחלוקת בדעת ריב"ל –

מלך	כה"ג	
תחילה וסוף	סוף כל ברכה	ר"ש ב"פ
שוחה כל הזמן	תחילה וסוף	רי"צ ב"נ

B. סוגי השתחויה –

קידה – פנים,

כריעה – ברכיים,

השתחויה – פישוט ידיים ורגליים.

³ ראה הערה 2 על עוד מקומות שראינו את העיקרון של שבח לפני בקשת צרכים.

C. השתחויה בהודאה –

כאמור לעיל – צריך, וכן בברייתא – "משובח".
קשה - יש שתי ברייתות ששם זה מגונה -
תשובה – 1. הלל. 2. ברכת המזון.

ג. הטועה – סימן רע

א. במשנה - המתפלל וטעה – סימן רע לו או לשולחיו.

טעה איפה? ר' חייא-רב ספרא-תלמיד מבית רבי – **באבות**.

[גירסא אחרת – שאמר שהמינימום של **הכוונה זה באבות**].

ב. **ר' חנינא בן דוסא** הרחיב זאת – כשהתפלל על חולה – אם שגורה תפילתו בפיו – מקובל, אחרת – מטורף.

A. **מנלן?** – בורא ניב שפתיים, שלום שלום לרחוק ולקרוב, אמר ה' ורפאתיו".

אגב זה, **עוד דרשה** מהפסוק -

ר' חייא ב"א-רי"ח ר' אבהו

הנביאים לבעלי תשובה, מקום שבע"ת עומדים, צדיקים

אך צדיקים גמורים – "עין לא ראתה" גמורים אינם עומדים

צדיקים < בעלי תשובה **בעלי תשובה** < צדיקים

"שלום שלום לרחוק ולקרוב": רחוק < קרוב

הכוונה לרחוק/קרוב **מעבירות**. הכוונה לרחוק/קרוב **מה'.**

ואגב זה (לפני זה) אמירות דומות של ר' חייא ב"א-רי"ח –

1. הנביאים לעוזרים לת"ח, אך ת"ח עצמם – "עין לא ראתה".

2. הנביאים לעוה"ז, אך בעוה"ב – "עין לא ראתה".

3. ובסוף עוד אמירה – להתפלל בבית עם חלונות (לעיל לא),

ורב כהנא – לא לפרש חטאיו].

[מה זה "עין לא ראתה"?

1. יין המשומר. 2. עדן (אדה"ר היה בגן שהנהר שלו הגיע מעדן).

B. **ת"ר - שני סיפורים** בהם הציל ר' חנינא ב"ד את בניהם של:

1. ר"ג, (וידע בדיוק מתי הבריא).

2. ריב"ז (והסביר ריב"ז לאשתו שר"ל ב"ד כעבד בפני רבו ואני כשר).

דף לה - פרק כיצד מברכים

(לה. – לה: שליש תחתון)

א. **המקור לברכות הנהנין**

נראה שלושה מקורות:

1. קודש הילולים.

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בוואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

2. ואכלת ושבעת וברכת (אחרי, וקל וחומר ללפני).

3. סברא.

2. "ואכלת ושבעת וברכת" – ברכה שאחרי

זה מקור ברור, הבעיה איתו הוא שזה רק ל:

1. קמה.

והגמרא בשלב הבא תנסה לעשות בניין אב משותף עם "הלולים" כדי ללמוד לשאר, ותדחה

– רק לדברים שיש בהם **צד מזבח**.

2. נרחיב קצת – **שבעת המינים**.

והגמרא מנסה ללמוד בניין אב לשאר, אך **דוחה** – אולי דווקא באלו שיש בהם **ביכורים**.

1. ר"ע - קודש הלולים – ברכה לפני ואחרי.

"ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים לה".

a. קשה, הרי הפסוק **תפוס**:

1. אפשר לחלל ולאכול (הליל – חילול),

2. מחלוקת ר' חייא ור"ש ברבי -

דעה א – דווקא ביין ("כרם רבעי")

המקור – או – מפסוק זה (דווקא בדבר שטעון שירה (הליל)) – הפסוק תפוס.

או – גזירה שווה "תבואתו" "ותבואת הכרם" – הפסוק **פנוי**.

דעה ב – לא לומדת זאת, אלא זה בכל העצים ("נטע רבעי") – הפסוק **פנוי**.

b. **גם אם הפסוק פנוי**, הרי זה רק לאחר?

תשובה – קל וחומר מאחרי ללפני.

c. זה רק לנושא של הפסוק:

לדעה א – רק בכרם, לדעה ב – רק בנטיעות!

תשובה – נלמד בבניין אב של ה"צד השווה" מכרם וחלה -

כרם – חייב בעוללות אך לא בחלה,

קמה ("ואכלת ושבעת") – חייבת בחלה אך לא בעוללות,

הצד השווה – דבר שנהנה וחייב בברכה אחרי.

דחייה – נוכל ללמוד רק למה שיש בו **צד מזבח**.

(כמו **זית**. ואמנם כתוב "כרם זית", אז לכאורה אינו צריך לימוד הצד השווה, אך אומר

ברב פפא – אינו "כרם").

(למה לא עושים בניין אב משותף מ7 המינים ונטיעות, הרי בנטיעות אין צד מזבח ואין

ביכורים? אולי כי אפשר לדחות שיש מעשרות).

3. **סברא** – אסור להנות מהעולם הזה בלי ברכה.

ונחשב כמועל וכגוזל את הקב"ה ואת כנסת ישראל.

ב. ואספת דגנך

(עוד דרשה של ר' חנינא ב"פ, שגם בה סתירה כביכול בין שני פסוקים).

A. סתירה בין פסוקים -

"ולקחתי את דגני" - "ואספת דגנך",

"ואספת דגנך"

"ולקחתי את דגני"

הסתירה

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בוואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

0732951883 - ובטל - www.sinai.org.il

כל הזכויות שמורות לאורי בריליאנט ואתר סיני. מותר ומצווה להפיץ, כל עוד משאירים גם את שורות אלו בתחתית העמוד.

B. דעה הפוכה לנ"ל - תורה עם דרך ארץ?

הדעות -

ר' ישמעאל -

צריך גם תורה (לא ימוש סה"ת הזה מפיק" וגם דרך ארץ (ואספת דגנך).

רשב"י -

כשישראל לא (כל כך) עושין רצון ה' - צריכים לעבוד (ואספת דגנך),
כשכן עושין - לא צריכים לעבוד (ועמדו זרים ורעו צאנכם).

באמוראים -

אביי - מעשית, לרוב האנשים שיטת רי"ש עלתה בידן ושיטת רשב"י לא.

רבא - ביקש שיעבדו בשדה בניסן ותשרי, כדי למנוע עבודה בשאר השנה.

ר"י בר' אלעי - אמנם צריך לעבוד, אך יעשה תורתו קבע ומלאכתו ארעי (וחלה בזה ירידת הדורות).

דף לו

(לה: שליש תחתון - לו: שליש תחתון)

א. ברכת היין

למה השתנה דינו?

1. השתנה לעילויא.
(דחייה - גם שמן, שהרי יכול לברך בורא "פרי עץ הזית", ולמה מברך בפ"ע?).
2. מזין.
(דחייה - כל מאכל מזין (לכן הנודר "כל הזן עלי" אסור בהכל (מלבד מים ומלח)).
3. סעיד (משביע).
דחיות - האם באמת סועד?
1. והרי רבא שתה כדי לעורר תאבון בערב פסח? קצת סועד, הרבה מעורר.
2. "יין ישמח לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד". יין עושה שניהם.
3. למה לא מברכים ברכהמ"ז? כי לא נוהגים לקבוע עליו סעודה.

(לה: 6-)

ב. אגב - ברכת השמן בפה"ע (בשם שמואל ורי"ח)

- בפני עצמו - לא מברך (מזיק),
- עם פת - בטל לפת
- עם אניגרון, כשמכוון לרפואה - אז מברך על השמן בפה"ע (והחידוש - שבכלל מברך).

ג. (בהקשר לשמן) קמח חיטים -

(חיטים - בפה"א. השאלה היא האם הטחינה משנה את הברכה?)

רב יהודה - בפה"א

רב נחמן - שהכל.

קושיות על ר"נ:

1. כמו שבשמן עדיין מברכים בפה"ע ולא שהכל.
- דחייה – שם הגיע לסוף התהליך, אך בקמח עוד לא.
2. ברייתא – על קמח שעורים – שהכל.
- נדייק – קמח חיטים – אדמה.
- דחייה – גם קמח חיטים אדמה (והוזכר שעורים כדי שלא נחשוב שלא מברך כלל שלא כמו מלח שלעיתים שם בפה, בקמח שעורים לא כי עושה תולעים).

ד. קורא –

ר"י – אדמה (פרי)
שמואל – שהכל

1. סופו להקשות.

- דחייה - צנון זה אדמה, אע"פ שסופו להקשות.
2. (הסבר אחר) – כי לא נטע על דעת זה, לכן אינו פרי (אך בצנון זאת כוונתו מראש).
- (קשה – גם בצלף ((=עץ)=נצפה) מתכוון לפרי (=אביונות=פרחא) ובכל זאת מברך על שאר החלקים (העלים ותמרים) אדמה ולא שהכל?
- תשובה – שם כן מתכוון לכל דבר אכיל, כי הורדם לא פוגעת, אך בדקל – הורדת הענפים הרכים פוגעת).

[אגב, (לו. שליש תחתון)]

האם הקפריסין נחשבים פרי?

מצד אחד ראינו בברייתא לגבי ברכה שלא.
מצד שני – ר"י-רב – בערלה בחו"ל אוכל את הקפריסין – אינם פרי (אך את הפרי עצמו זרק).
דיונים על ר"י-רב:

1. איך מסתדר עם הברייתא לגבי ברכה?
תשובה - ר"י-רב כר"ע שלגבי מעשר אמר שאינם מתעשרים.
ולמה לא פשוט פסק כר"ע?
1. כי הוא פוסק כמותו רק בחו"ל שהלכה כמיקל,
2. ורצה להשמיע שהלכה כמותו לא רק במעשר (שגם בארץ זה דרבנן באילן) אלא גם בערלה, שבארץ זה דאורייתא.
2. אם פוסק כמקל בחו"ל, למה לא פסק כב"ש שגם פרי הצלף עצמו הוא ספק פרי/ירק, וממילא בחו"ל מותר בערלה.
תשובה – דעת ב"ש אינה משנה, ולכן לא פוסק כמותם אפילו בחו"ל.
3. למה אוכל הקפריסין, הרי הוא "שומר" לפרי? (התרבה מ"את פרי")
תשובות רבא -

1. כיון שהקפריסין רק במחובר ולא בתלוש.
דחיית אביי – נץ הרימון ערלה כי הוא שומר, אפילו שישנו רק במחובר!
(את זה שאינו פרי לומדים מזה שלא מצטרף לשיעור טומאה).
2. כי נושר לפני גמר הפרי.
קשה – ר"נ - מתחלי דערלה בתמרים כן ערלה אפילו שהם רק בהתחלה (כופרא)!

ניסיון תשובה – ר"נ כרי"ס שגם שלב הסמדר נחשב פרי לערלה, וממילא – גם השומר שלו באותו זמן,

אך לרבנן זה פרי רק בסוף, וצריך שהשומר יהיה עד הסוף.
דחיית הניסיון – גם לרבנן זה פרי כבר מההתחלה (לגבי איסור קציצה בשביעית).
 3. (לו: באמצע) כיון שאם תיקח אותו, הפרי לא ימות (בניגוד לנץ הרימון הנ"ל).

דף לז

(לו: שליש תחתון – לח. +8)

א. פלפלים –

רב ששת – **שהכל**,
 רבא – **כלום** (וכן ביו"כ – פטור, וכן בזנגביל) – לא ראוי לאכילה.
 קשה – ברייתא שמחייבת בערלה,
 תשובה – יבש – כלום, רטוב – פרי.

ב. תערובת של דגנים עם שהכל

A. חביץ קדרה ודייסא (דבש שמן +קמח/חיטים כתושות) -
 a. חביץ קדירה (סוף לו:)
 רב יהודה – **שהכל** (הדבש עיקר),
 רב כהנא – **מזונות** (הקמח/חיטים עיקר), וכן רב יוסף: רב ושמואל - **שכל שיש בו** מחמשת מיני דגן – מזונות.

b. רבא - (לז. רבע)

בהתחלה: תלוי – של הכפרים – מזונות (הרבה קמח – עיקר), מחוזא – **שהכל** (מעט קמח),
 בסוף – תמיד מזונות (כרב ושמואל הנ"ל).

B. רב ושמואל – "כל שיש בו/שהוא מחמשת מיני דגן - מזונות" – (סוף לו:)

"שיש בו" – אפילו הוא מיעוט בתערובת,
 "שהוא" – בא לדייק שאורז לא, אפילו שהוא רוב התערובת.

ג. אורז (אגב B)

[נקדים את הדעות –

לפני	אחרי
רב ושמואל	שהכל
חכמים	מזונות
ר"ג	מזונות
רי"ב בן נורי	המוציא ברכת המזון

קושיות על רב ושמואל וברייתות–

1. ברייתא – תחילה וסוף כמעשה קדרה (ועל מעשה קדרה – מזונות ומעין 3).
 דחיה – כמעשה קדירה – שלא מברכים כמו על לחם, אך לא כמעשה קדירה לסוג הברכה.
2. ברייתא – אורז הוא מעשה קדירה (לז. שליש)
 תשובה – זה רי"ח בן נורי, שאורז הוא דגן.

3. ברייתא

חיטה – כוסס – אדמה (כדלעיל ל,ג). יש דעה נוספת של ר"י שמברך בורא מיני דשאים].
טחנו אפאו ובישלו – אם הפרוסות קיימות – מזונות ומעין 3,
אם לא קיימות – המוציא וברכהמ"ז.

אורז – כוסס – אדמה.

טחנו אפאו ובישלו – בכל מקרה **מזונות + מעין שלוש**.

תיובתא לרב ושמואל.

[בהמשך – רב ששת – זה ר"ג.

קשה – הרישא לא מסתדרת – לר"ג אפילו דגן שלא עשאו פת מברך **ברכהמ"ז**,

תשובה – **משנים הגירסא** – שבסוף **בורא נפשות, כרבנן**].

4. ברייתא דומה עם שינוי – מזונות + **בורא נפשות** ("ולא כלום") (לז. 8-)

[בהמשך – רב ששת – זה רבנן].

5. הברייתא של ר"ג וחכמים –

שאר שבעת המינים (ר"י – וכן דגן שלא עשאו פת) –

ר"ג – ברכת המזון, חכמים – מעין שלוש (ור"ע פסק כחכמים (רוב)).

אורז (לא דגן ולא 7 המינים) – ר"ג – מעין 3, **חכמים** – בורא נפשות.

(לז: שלישי)

ד. "חביצא" – **פרורי לחם שנתבשלו/טוגנו** (רש"י: כמו קרוטונים שלנו)

בגדולים מכזית – המוציא,

בקטנים –

רב יוסף – מזונות.

אביי: **קשה** – לפי דבי רי"ש שפוררו את המנחות לפחות מכזית – למה אם אכלן נחשב מצה

לפסח?

תשובות:

1. מדובר שערסן ואפאן שוב.

דחיה – צריך לכתוב "והוא שאכלו בכדי אכילת פרס".

2. מדובר שבלחם המקורי נשאר כזית, והוא מחיל שם לחם גם על הפירורים הקטנים.

רב ששת – המוציא,

רבא – בתנאי שנשאר לו תואר לחם.

(רא"ש – תנאי זה רק בקטנים, אך בגדולים לא צריך.

אך זה קשה מלעיל ג3 – שאם אין הפרסומות קיימות – מזונות. ומסביר תוס' – ש"לא קיימות" זה שאין כזית).

ה. **סוגי מאפים – האם חייבים בחלה** (לז: 10-)

A. **טרוקנין** (כובא דארעא – בלילה רכה בחור בתחתית הכירה) –

• האם חייב?

גמרא – **חייב,**

רי"ח – **פטור** (גירסת הרא"ש – חייב),

• שלב ב (לח. +1) – מה **מברכים?**

רב יוסף – מזונות.

(מר זוטרא – אא"כ קבע סעודה – המוציא).

• מר בר רב אשי – **יוצא בפסח.**

B. טריתא – פטורה.

מה זה?

1. בלילה רותחת (פנקייק?)
2. לחם הודי (בצק על שיפוד, ונמשח תוך כדי בשמן/ביצים).
3. לחם לכותח (אפוי בשמש וקצת עבש, ומשמש לערבוב עם חלב ומלח).

קשה – והרי בבריתא לחם כזה חייב,

תשובה – שם אמנם אפה בשמש אך לא התכוון לכותח, הראיה שעשה את הלחם עם צורה מסודרת ולכן חייב.

דף לח

(לח. 9+ - לט. באמצע)

א. פירות וירקות סחוטים ומרוסקים

A. מיץ פירות דבש תמרים)

מר בר"א – שהכל,

וכר' יהושע (שבתרומה אין חומש, בניגוד לר"א).

B. טרימא (כתוש, אך לא לגמרי) –

רבא נזכר שמותר לעשות מתרומה טרימא, מכאן שנשאר בפה"ע.

ב. שתיתא (מקמח קליות)

רב שמואל

שהכל מזונות

הדעות

העמדת רב חסדא: אין מחלוקת בלילה רכה – כי מכון לרפואה בלילה עבה

קושיית רב יוסף לרב - בשבת אסור לגבל שתיתא עבה, אך מותר רכה, מכאן שאינו לרפואה (שהרי רפואה בשבת אסור).

תירוץ – אכן מכון לרפואה, אך ראויה גם לאכילה.

לגבי **ברכה** – תלוי בכוונה – ולכן שהכל (וגם זה חידוש – כי יכולנו לחשוב שלא יברך כלל, קמ"ל שמברך כיון שנהנה).

לגבי **שבת** – תלוי ב"מה יאמרו", וכיון שראוי גם לאכילה – מותר.

(לח. רבע תחתון)

ג. נוסח המוציא

צריך לשון עבר,

A. לכן "מוציא" – כן "א-ל מוציאם ממצרים"

"המוציא" – רבנן – כן ("המוציא לך מים מצור החלמיש"), ר' נחמיה – לא ("המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים").
ורבנן – זה נאמר שבעתיד יאמרו כך על העבר.

B. סיפור על בן רב זביד שברך "מוציא" כדי להתרחק מהמחלוקת, אך ר' זירא זלזלז (שהיה צריך לברך המוציא, להראות שהלכה כחכמים).

(לח: 5)

ד. ירקות אפויים (שלקות) -

A. פשט משנה – נשאר אדמה (דומיא דפת),

B. רב חסדא –

רב – אדמה, עולא-רי"ח – שהכל,

ורב חסדא מפשר – במצב רגיל שאכיל חי, אם בישל – שהכל (כמו שום, שהבישול מקלקלו), רק במצב שבחי שהכל והבישול מתקן – אדמה (כמו כרוב). (אם הבישול לא מתקן ולא מקלקל לא ברור בגמרא).

C. רב נחמן – בלי קשר לטיב הירק לפני/אחרי

שמואל – אדמה, עולא-רי"ח – שהכל,

[ורב נחמן – זה מחלוקת תנאים אם יוצאים במצה מבושלת: ר"מ – כן (שמואל), רי"ס – לא (רי"ח). דחייה חד סטרית – גם שמואל יסתדר עם רי"ס, כי צריך "טעם מצה"].

D. שיטת רי"ח (לח: שליש תחתון)

ר' חייא ב"א – אדמה

ר' בנימין ב"י – שהכל

האמוראים כר' חייא (אדמה):

1. ר"נ ב"צ – עולא טעה בעקבות ר' בנימין

2. ר' זירא – 1. ר' חייא ב"א דייק יותר מרי"ח. 2. הוא חזר בפניו על מה שלמד. 3. היה תורמוס שבושל 7 פעמים ורי"ח ברכ אדמה. 4. ר' חייא ב"א ראה את רי"ח אוכל זית במלח (=בישול) ומברך תחילה וסוף. דחייה – אולי ברכ שהכל ובורא נפשות (בהו"א כרי"צ ב"א (מד:)) שבורא נפשות זה רק על בשר וביצים. לפי הדחייה בורא נפשות זה על כל דבר.

E. קושיית רי"צ ב"ש על ר' חייא – משנה בפסחים שלא יוצאים במרור מבושל.

תירוץ (כדלעיל לגבי מצה) שם זה כי צריך טעם מרור.

[אגב, איך ברכ על זית, הרי בלי הגרעין אין שיעור? תשובה – מספיק זית בינוני, וזה היה גדול ללא גרעין].

F. מחלוקת תנאים

שני תלמידים שהיו לפני בר קפרא והיו לפנייהם כרוב מבושל ובשר, אחד ברכ על הבשר (כי שלקות שהכל, ומברך על החביב), ואחד חשב שצריך על הכרוב (כי שלקות אדמה).

דחייה – גם לשני שלקות שהכל, אך עדיין הכרוב עדיף כי מזין.

[בר קפרא כעס על שניהם – על הראשון שלא שאל, ועל השני שזלזל. ושניהם לא הוציאו שנתם].

דף לט

(לט. באמצע – לט: שורה אחרונה)

תזכורת מהדף הקודם:

A. מיץ פירות – שהכל,

B. טרימא (כתוש, לא לגמרי) – עץ.

ירקות חתוכים, מרק

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בוואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

ובטל" - 0732951883 www.sinai.org.il

כל הזכויות שמורות לאורי בריליאנט ואתר סיני. מותר ומצווה להפיץ, כל עוד משאירים גם את שורות אלו בתחתית העמוד.

- א. פרימא – (גרגלידי דלפתא – חתך ראשי לפתות)
 גדולים – אדמה,
 קטנים – רב הונא: – שהכל (שינוי לרעה), רב יהודה – אדמה (שינוי לטובה – למתק).
- ג. מרק ירקות (ללא הירקות) –
 מיא דסלקא – אדמה,
 מי שבת (שמיר, ואותו עצמו לא אוכלים) –
 מתלבטים אם זה להעביר זוהמה (שהכל) או למתק (אדמה) –
 ומכריעים שאדמה (מברייטא לגבי תרומה שמזכירה שהשבת נותן טעם).
- ב. קמח בתבשיל סלק – רב כהנא:
 1. הרבה קמח – מזונות, מעט – שהכל.
 2. בכל מקרה שהכל – כי הקמח רק לדבק.

ד. פרוסה מול שלימה

(בשתי הסוגיות הבאות נאמרו הרבה פירושים. אנו הולכים בכיוון ששתיהן עוסקות באותו נושא).

A. פת צנומה

יש לפניו פת שלימה וצנומה (חתוכה לפרוסות) –
 ר' חייא בר אשי – יכול על הפרוסות,
 ר' חייא – על השלימה (דין בברכה – שהברכה תסתיים עם הבציעה, ובחתוכה אין בציעה).

[רבא – גם מסכים לחשיבות הבציעה,

אבל סובר שיברך ואח"כ יבצע (כי כשמברך עם הבציעה, בסיום הברכה זה כבר פרוסה, אז במה זה שונה מברכה על פרוסה).

B. שלימה ופתיתים (נלמד לפי ר"ת, שברור שבלחם אין חשיבות לגודל)

• פרוסה (גדולה) – שלימה:

המחלוקת:

רב הונא – הם שווים (ומה שירצה)

רי"ח – דווקא על השלמה

• חיטים (פרוסה) < שעורים (שלם), גם לפי רי"ח,

כי חשוב < שלם.

1. תלייה במחלוקת בתרומה – מה עדיף – בצל שלם קטן או חצי גדול (אותו גודל, אך עדיף לכהן

כי בצל גדול טעים יותר (??)).

דחייה – שם עקרונית החשוב עדיף (גדול), אלא שהשלם יותר מתקיים.

2. רנב"צ – ירא שמיים (מר בריה דרבינא וכן שלמן) –

יצא ידי שניהם ויברך על שלימה (שעורים) ופרוסה (חיטים) יחד.

(אגב, כמו שבפסח עושים לפי כולם ("לחם עני"),

ואגב – בשבת מברך על שתיים שלמות (ור' זירא בצי חתיכה גדולה ואין חשש לרעבתנות).

לרש"י

(לרב הונא גדול < שלם)

• פרוסה – שלימה:

1. המחלוקת:

רב הונא: בשוים – מה שירצה, בפרוסה גדולה – עדיף הגדולה.

רי"ח – דווקא על השלמה

2. רנבי"צ – ירא שמיים (מר בריה דרבינא וכן שלמן) -
יצא ידי שניהם ויברך על **שלימה ופרוסה** (גדולה) **יחד**.

- **חיטים (פרוסה) < שעורים (שלם)**, גם לפי רי"ח,
כי חשוב < שלם.

תלייה במחלוקת בתרומה - מה עדיף – בצל שלם קטן או חצי גדול (גדול).
דחייה – שם עקרונית החשוב עדיף (גדול), אלא **שהשלם יותר מתקיים**.

דף מ

(מ. שורה ראשונה – מא. שורה 4)

חלק א - ברכה בציעת הפת

א. הפסק בין הברכה והבציעה לאכילה

גביל תורי - צורך השוורים, ובעקיפין מתיר לו לאכול	הבא מלח - צורך האוכל, ובעקיפין של הברכה	טול ברוך - צורך הברכה	ר	ר"ח	ר' ששת
	הפסק	לא הפסק	לא הפסק	לא הפסק	לא הפסק
הפסק	לא הפסק	לא הפסק	לא הפסק	לא הפסק	לא הפסק
לא הפסק	לא הפסק	לא הפסק	לא הפסק	לא הפסק	לא הפסק

ב. רבא בר שמואל-ר' חייא – לא יבצע לפני שיש מלח ולפתן לכ"א,

(שלא יפסיק לבקש אח"כ מלח),

אא"כ מדובר בפת נקייה שטעימה גם ללא מלח.

עוד דרשות שלו:

1. מי רגלים לא כלים בעמידה (כי חושש שיפריץ. רב כהנא – בעפר תיחוח או במדרון – כלים).
2. בריא לאכול מלח אחר האכילה ולשתות מים אחר השתייה.
(וכן בשתי ברייתות + ברייתא שגם אחר האכילה ישתה).
אגב, עוד דברים שטוב לאוכלם:
1. טובים אך לא הרבה: עדשים וחרדל.
2. טובים תמיד – דגים קטנים, קצח (הטעם, אך הריח מסוכן).

חלק ב – שיטת ר"י לברך במדויק

במשנה – ר"י – בורא מיני דשאים.

ר' זירא או ר' חנינא בר פפא:

1. אין הלכה כר"י.
2. טעמו – "ברוך ה' יום יום".
3. (אגב – בדברים רוחניים: מלא - מחזיק, ריקן – אינו מחזיק).

(מ. במשנה)

חלק ג – שינוי בברכות + ברכת שהכל

א. ברך על של עץ אדמה – יצא.

כר"י – שאם קטף ביכורים ואחר כך נקצץ האילן, לת"ק – לא קורא, לר"י – קורא (העיקר הקרקע).

ב. ברך על אדמה עץ – לא יצא.

החידוש – שגם בחיטה לר"י לא יצא (אפילו ש"פרי עץ הדעת" לדעתו היה חיטה), כי עץ זה דווקא

כשאותו גזע יגדל עוד פירות.

ג. בדיעבד יוצא בהכל ב"שהכל"

האם גם בפת ויין?
ר' הונא – לא,
ר"ח – כן.

לכאורה זה **כמחלוקת הבאה** [+ דחייה]
אמר "כמה נאה **פת** זו, ברוך **המקום** שבראה" –

ר' יוסי – לא [דחייה: בשהכל – כן, אך כאן **שינה ממטבע הברכות**].
ר"מ – כן [דחייה: בשהכל לא, כי **לא הזכיר את הפת**, אך כאן כן].

(מ: שליש)

ד. אגב נושא שינוי הברכה -
בנימין הרועה בברכת המזון ברך "**ברוך מריה דהאי פיתה**", רב – יצא (כר"מ).
קושיות ותשובות:

1. והרי צריך הזכרת השם לרב? אמר **רחמנא**.
2. והרי צריך 3 ברכות? אכן יצא רק **בראשונה**.
3. אם כן, מה החידוש? שאפשר ברכה מ"ז בלשון חול (ואפילו לא תרגום מילולי).
(צל"ח שואל – לכאורה החידוש שפוסק כר"מ?)

[אגב – המחלוקת מה ברכה צריכה:
רב – **שם ה'** (ראית אביי מידוי מעשרות – "ולא שכחתי" מלהזכיר **שמך**).
שמואל - **מלכות** (ויתרץ: "ולא שכחתי" מלהזכיר **שמך ומלכותך**).

(מ: במשנה)

ה. **על מה מברכים שהכל לכתחילה**

A. (במשנה+ ברייתא) **על דבר שאין גידולו מן הארץ –**

דוגמאות - בשר בהמות עופות ודגים, חלב ביצים וגבינה, מלח כמהין ופטירות.
שאלה על פטריות – הרי בנודר מפרי הארץ – מותר, אך **מגידולי קרקע – אסור**.
תשובה – הם מתרבים מהלחלוחית שבארץ ("גדלים בקרקע") – וזה מספיק לנדרים,
אך **לא יונקים מתוך הארץ** (וזאת כוונת המשנה והברייתא).

B. **דברים שהתקלקלו (לא לגמרי) –**

הברכה: לת"ק – שהכל, ר"י – במין קללה – כלום.
דוגמאות – בברייתא – פת שעפשה, יין שהכרים, תבשיל שעובר צורתו,
במשנה – חומץ, גובאי, נובלות.

מה זה נובלות?

הסבר ראשון -	בשמש	ברוח
זה מחלוקת ר' זירא ור' אילעא		
קושיות:	מובן	לא מובן
1. לר"י כיון שזה "מין קללה לא מברכים כלל.		ומתמצים – התכוון לשאר.

למה מין קללה?

מובן	לא מובן	2. מקשים על ת"ק – למה לא מברכים את הברכה המקורית
הסבר שני –		
אצלנו לפי כולם זה בשמש		
אצלנו – אין מחלוקת:		
המחלוקת ב"נובלות תמרה" (נחשבים "קלים שבדמאי" ופטורים).		
קושיות:		
1. מדויק שבדאי טבל - חייבים		
מובן	לא מובן, הרי זה הפקר? תשובה – העני לקח ועשה כ"י.	
קשיא	מובן - אצלנו – בשמש ושם – ברוח.	
2. למה אצלנו כתוב "נובלות" ושם "נובלות תמרה"?		

דף מא

(מא. שורה 5 –

חלק א – קידמות בברכות

הקדמה - שני סוגי קדימות בברכות (כאמור בדף לט):

- בברכות שוות, והשאלה על איזה **לברך** ולפטור את השני.
- ברכות לא שוות, ברור לכולם שמברך **שתי ברכות**, והשאלה היא איזה **להקדים**.

א. במשנה –

ר"י – מין שבעה, **רבנן** – חביב.

במה נחלקו:

- לפי כולם: נחלקו **בברכות שוות**
- האם נחלקו גם **בברכות שונות**:
עולא + ר' אמי/ר"צ נפחא – **לא נחלקו** (אלא **חביב** עדיף),
ר' אמי/ר"צ נפחא – **נחלקו**:
ר"י – מה שבפסוק קודם,
כ"י יוסף/ר' יצחק – **שכל המוקדם בפסוק מוקדם לברכה**,
וממילא – כל מה שבפסוק מוקדם ממה שלא.
ורבנן – חביב עדיף,
כ"י חנן – שדורש את הפסוק **לשיעורים**.

(מא: +7)

ב. גם ה"ארץ" השני קובע -

ולכן רב המנוא – תמר < רימון

ג. מאמרים מוסגרים:

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בוואטסאפ, ספוטיפיי ועוד - www.sinai.org.il ובטל' - 0732951883
כל הזכויות שמורות ל**אורי בריליאנט** ו**אתר סיני**. מותר ומצווה להפיץ, כל עוד משאירים גם את שורות אלו בתחתית העמוד.

1. (מא. חצי ראשון) קושיה על שבברכות שונות מברך פעמיים, **והרי - ברייתא** שגם בברכות שוות (צנון וזית) **מברך על אחד** ופותר את השני, תשובה – שם מדובר שאחד **עיקר** ופותר את הטפל. [ואמנם משמע שבסיפא ר"י חולק ואומר להקדים הזית, אך חסורי מחסרא ושם מדובר שאין עיקר (ולעולא – בברכות שוות)].
2. (מא. שליש תחתון) הדרשות לשיעורין מ"ארץ חיטה" – **חיטה** – שבבא לבית טמא, בגדיו נטמאים רק אחרי זמן כדי אכילת פרס (חצי ככר) חיטים. **שעורה** – עצם כשעורה מטמאת **גפן** – רביעית יין לנזיר (גם למדידת מוצק כמו ענבים. ולא רביעית מים) **תאנה** (יבשה (=גרוגרת)) להוצאת שבת **רימון** – חור כרימון מבטל שם כלי **זית** – רוב השיעורים **דבש** (תמרים) – ככותבת הגסה ליו"כ.

חלק שני – ברכה על אוכל במהלך סעודת פת

א. תאנים וענבים – (לא באים ללפת הפת, שאז ודאי שלא מברך, **אלא למתק את פיו**. מה שרב פפא מגדיר "**שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה**") –

הסבר	אחרי	לפני	
ר' חייא	לא	לא	פת/יין פוטרם כל מאכל/משקה
ר"ה ור"נ	לא	כן	לפני כן – כי אינה טפלה, אחרי לא – ברכה מ"ז פוטרת הכל
ר' ששת	כן	כן	רק פת הב"ב נפטרת מהלחם כי היא מזינה

ב. רב פפא – והלכתא (צבענו **בצהוב** את המקרה של הסעיף הקודם) לרש"י – פסק כרב ששת, לתוס' – פסק כר"ה ור"נ:

הסבר	אחרי	לפני	תוס'	רש"י	
טפלים ללחם	לא	לא	חלק עיקרי כמו בשר, אורז	ממש עם הפת (טפילה)	מחמת הסעודה בתוך הסעודה
לפני כן – כי לא טפלים אחרי לא – כי נחשבים מזון ומשביעים	לא	כן	פירות וכד'	באים להשביע כמו כרוב	שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה

הם לא נחשבים מזון כלל	כן	כן	אוכל כמו פירות ויין ממש אחרי, אבל לפני ברכהמ"ז	פירות וכד', שרגילים להביאם אחרי ובאו בתוך הסעודה	לאחר הסעודה (כמו לפתן פירות)
--------------------------	----	----	---	---	---------------------------------

דף מב

(מב. שורה 5 – מב. 8 שורות מלמטה.

נדלג על הקטע הראשון שעוסק בת הבאה בכיסנין)

א. המשך ברכה על מאכלים במהלך הסעודה⁴

(הכל לפי שיטת תוס').

א. מאכל שלאחר המזון (לפני ברכהמ"ז)

לעיל (בדף הקודם) רב פפא – מברך לפני ואחרי (משמע – כל מאכל, אפילו בשר וכד'. וגם אצלנו אומר רב פפא – סיים אסור מלאכול עוד ללא ברכה ראשונה).

מה נחשב "לאחר הסעודה"?

רב הונא בריה דרב נתן חשב - לאחר סיום אכילת הלחם, אך בגמרא יש שלבים אחרים:

1. רב פפא - לאחר סילוק הלחם/שולחן (ולכן אכל)

יוצאי דופן:

a. ר' זירא כשהתארח אצל ראש הגולה - אין סיום, כיון שלא יודע מה יביאו

להם ומתכוון להמשיך לאכול עד ברכהמ"ז (וכן כל אורח).

b. רב – גם לאחר הסילוק, אם רגיל למשוח ידיו בשמן, השמן מעכב (וכן רב

כהנא).

2. ר' חייא בר אשי-רב – נטילת ידיים (מים אחרונים).

ב. [משנה] - יין ופרפרת שלאחר המזון

בדף הקודם ראינו שמברך לפני מאכל שבתוך המזון אם אינו חלק מהסעודה, ומברך לפני ואחרי

מאכל שלאחר המזון. כעת מחדשת המשנה שני יוצאי דופן:

A. אם ברך על היין/פרפרת שלפני, פטור מברכה ראשונה על מה שאחרי.

(מנהגם היה לאכול יין ופרפרת לפני ואחרי הפת).

הערות על זה:

1. מגבילה הגמרא: (תחילת הגמרא) דווקא כשקובע סעודתו על היין (כלומר שמתכוון כבר בהתחלה לאוכלם גם אחרי). אצל רוב האנשים זה בשבתות או כשיוצא מבית המרחץ וכד', אך זה לאו דווקא (אביי למשל לא קבע על היין גם ביו"ט, וברך על כל כוס כי נמלך לשתות).

2. שואלת הגמרא: (מב: שלישי) האם גם יין שבתוך הסעודה פוטר את היין שאחרי?

⁴ הכל לפי שיטת תוס'.

רב ור"נ – כן,

רב כהנא, רב ששת, ר"ה, ר"י ותלמידי רב – לא (כי היין שבאמצע נועד לשרות המזון והוא שתייה פחות חשובה).
והקשו על רב ור"נ ממשנתנו "בא להם יין בתוך המזון... לאחר המזון", ובשניהם יש ברכה! ומתירים שמדובר בשני מקרים נפרדים.

8. פרפרת שבתוך הסעודה – (מב: שליש תחתון)

פירות וכד' בתוך הסעודה - לעיל לרב פפא – מברך לפני ולא אחרי.
כעת מחדשת המשנה - אם הפרפרת היא סוג של פת הבאה בכיסנין (תוס') –
הפת פוטרת אותה, אך להפך לא.

בית שמאי חולקים "אף לא מעשה קדירה", כלומר:

1. על הרישא (שברך על הפת) - שלדעתם הפת לא פוטרת פרפרת, ואף לא מעשה קדירה.
2. על הסיפא (שברך על הפרפרת) - שברכה על הפרפרת לא רק שלא פוטרת פת, אלא גם לא פוטרת מעשה קדירה.

ב. פת הבאה בכיסנין

מה זה?

1. רש"י – פת הבאה עם הקליות אחרי ברכה מ"ז, עם הרבה תבלינים ואגוזים (אחרונים – כי אין כזית בכדי א"פ).
2. ר"ח – כיסים (כמו בורקס).
3. רה"ג – כעכים (קשים ופריכים).
4. רמב"ם – בצק עם שמן ודבש וכו'.

מה דינו?

רב יהודה בר חביבא, ובבביתא: ר' מונא-ר"י, וכן פסק שמואל – המוציא.
ר"י – אין הלכה כר' מונא, אלא מזונות, שמואל – אא"כ קבע סעודה.

דף מג

(מב: 8 מלמטה – מג: שורה אחרונה)

א. מתי אחד מברך לכולם

A. פת

במשנה – רק אם הסבו,
בבביתא – אפילו שרק ישבו, תשובה – שם קבעו מראש לאכול יחד.
[סיפור שתלמידי רב התלבטו בזה אחרי פטירתו, ובא ההוא סבא ופשט להם כנ"ל].

B. יין

במשנה

לאחר המזון – אחד מברך,
בתוך המזון – כ"א, מברך לעצמו, כי בית הבליעה לא פנוי (ולא מרוכזים לצאת יד"ח (רש"י)).

באמוראים (כנראה – לאחר המזון)

רב (1) – גם **בלא הסבו**

רי"ח – רק **בהסבו** (כמו פת)

רב (2) – **אף פעם** (אפילו שהסבו)

קשה מברייטא על שתי שיטות רב שבאורחים כשלא הסבו – לא, אח"כ כשהסבו – כן.

תשובה – רב (1) – שם **דעתם** לעבור מקום, לכן צריך הסבה.

רב (2) – כיון שהסבו **לפת**, מועיל גם ליון.

(מג. באמצע)

ב. ברכה על המוגמר

משנה – מי שברך על היין מברך על המוגמר,

והחידוש – אפילו שיש שם אדם חשוב יותר, בכל זאת – כיון שהתחיל במצוות (יין) מסיים (מוגמר).

ובאופן דומה – רב: מי שנוטל מים אחרונים ראשון מברך, אפילו שיש שם אדם חשוב יותר.

[סיפור – כשרבי הורה לרב ליטול ראשון, בזה הוא בעצם אמר לו לברך].

(מג. שליש תחתון)

ג. ברכה על ריח

A. מתי מברכים?

רבא בר ירמיה – **משתעלה תמרתו**,

[**לא לפני** – כי צריך להסמיך הברכה להנאה (מג"א), **ולא אחרי** שכבר הריח – כמו בברכות האכילה שקודם מברך ואז נהנה, אפילו שכאן הריח זה משהו שלא ממש קיים לפני שהריח אותו (צל"ח)].

B. סוגי ברכות וסוגי בשמים

[הברכות שנפגוש: עצי בשמים, שמן ארצנו/ערב, עשבי בשמים, שנתן ריח טוב בפירות].

1. על המוגמר – רב/זעירי – בורא עצי בשמים (אפילו שהעץ עצמו נשרף).

קשה – ברייתא שמברכים רק על עצים שהעץ עצמו **בריה בלי שריפה** (אפרסמון, הדס)?
תשובות:

גרסתנו: **תיובתא**. אבל בה"ג: הכוונה להדס וכל הדומה לו (גם המוגמר).

2. על שמן –

שמן אפרסמון (שרף (ערוך)) –

ר"י – בורא שמן ארצנו, רי"ח – **בורא שמן ערב**.

שמן שכבשו בו עץ בושם (כשרתא) –

כשהבושם שלם	כשהבושם טחון בשמן	כשהבושם כבר לא בשמן כלל
-------------	-------------------	-------------------------

לא עץ	לא עץ	רב אדא בר אהבה
לא עץ	עץ	רב כהנא
עץ	עץ	נהרדעי

מחלוקת בראשונים אם
שמן או כלום.

(מג: +1)

3. עץ, עשב, פרי

סמלק (יסמין) חילפי דימא (שבלת נרד) – עץ.

מקור – "... ותטמנם בפשתי העץ" (ריטב"א – שונה מהגדרת עץ לברכת הפרי, רשב"א – לא שונה).

נרקום (ורד) – של גינות (קשה) – עץ, של השדות (רך) – עשב.

סיגליות – עשב.

אתרוג – שנתן ריח טוב בפירות.

[אגב, ברכת האילנות בימי ניסן].

C. המקור לברכה על ריח – רב זוטרא בר טוביא-רב: "כל הנשמה תהלליה", הנשמה נהנית מהריח.

אגב, עוד מימרות שלו:

1. עתידים בחורי ישראל ליתן ריח טוב כלבנון.
2. שכל אחד יפה לו הקב"ה אומנותו.
3. לעניין יציאה לבד בלילה (1- נראה ומזיק לו, 2 – נראה ולא מזיק, 3 – אינו נראה).
הוא ואבוקה – 2, הוא וירח – 3.
4. נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים.

(מג: באמצע)

D. דיני קדימות

1. עץ (הדס) שמן (שכבשו בו עץ, שלרב כהנא ונהרדעי לעיל – ברכתו עץ) –
ב"ש – **שמן** (וכן מכריע ר"ג, כי שמן משמש גם לריח וגם לסיכה, וכן פסק רי"ח,
ב"ה – **עץ** (שהרי זה המקור. וכן נהג רב פפא, אך לגרסת הגמרא באמת לא התכוון לפסוק כך וטעה, אך הרי"ף לא גורס
שטעה).

2. שמן ויין -

ב"ש – **שמן**

ב"ה - **יין**

[ואם הוא ת"ח, את השארית נותן לראש השמש כדי שלא יישאר בידיו, אא"כ השמש גם
ת"ח, שגנאי הוא לת"ח נלצאת מבושם לשוק.

אגב, **ת"ר** - ששה דברים שהם גנאי לת"ח:

1. לא יצא מבושם. הגבלות: 1. רי"ח – כשחשודים על משכב זכר. 2. רק בבגדו, אך בגוף
ממילא יורד בזיעה (ושתי דעות לגבי שיעור).
2. לא יצא יחידי – משום חשד, אא"כ יש לו שיעור קבוע בזמן זה.

3. לא יצא במנעל מטולא, וכן אמר ר' חייא ב"א. הגבלות: 1. ר' חייא ב"א התכוון לטלאי ע"ג טלאי, אך בטלאי אחד גם הוא עצמו יצא. 2. רק בחלק העליון. 3. רק בדרך. 4. רק בימות הקיץ.
 4. לא יספר עם אשה בשוק, אפילו אשתו או קרובתו (כי לא יודעים זאת).
 5. לא יסב עם חבורת עמי הארץ, שמא יגרר אחריהם.
 6. לא יכנס אחרון לבית המדרש.
- יש אומרים:**
7. לא יפסע פסיעה גסה (נוטל 1/5 ממאור עיניו. ולתקן – יין קידוש בליל שבת).
 8. לא ילך בקומה זקופה, כדוחק רגלי שכינה.

דף מד

(משנה – סוף הפרק)

חלק א - מברך על העיקר ופוסט את הטפל

הדוגמא במשנה – מברך על המליח ופוסט את הפת.

[ולמה כל כך רוצה מליח עד שהוא עיקר? כי אכל מפירות גינוסר (תוס').]

[דרשות על פירות גינוסר ועוד:

1. תיאור ר"ח שהיה אוכל כמות עצומה ולא שבע [רבה בב"ח מתאר שהיו הולכים עם ר"ח ומביאים 1000 פירות, ומתאר את גודלם (שלכלי של ג' סאה נכנסו רק 100), ור"ח אכל הכל לבדו ואז נשבע שלא שבע כלל ויכול להמשיך ולאכול].
 2. כשאכלו:
פניו של ר' אבהו החליקו מרוב שמחה וזבוב היה מחליק מהם,
שערותיהם של ר' אמי ור' אסי היו נושרות,
ר"ל היה מורד.
- עוד על שבח פירות ארץ ישראל:
3. פירות הר המלך -
היתה כמות עצומה של קוצצי תאנים (שאכלו 60 ריבוא קערות טונה בשבוע).
אילן היה מוציא 40 סאה 3 פעמים בחודש.
 4. (אגב זה, בעיר גופנית היו 80 זוגות אחים כהנים שנישאו ל80 זוגות אחיות כהנות).
(אגב, רב – סעודה חייבת מלח, ר"ח – סעודה חייבת שריף (תבשיל עם מרק)).

חלק ב - ברכה אחרונה (ומים)

משנה –

A. על פירות 7 המינים -

ר"ג – 3 ברכות

חכמים – מעין 3.

B. שיטת ר"ע – אפילו אם שלק הוא מזונו – ברכת המזון.

C. מים -

לצמאו – ת"ק – שהכל, ר"ט – בורא נפשות.

א. על פירות 7 המינים -

ר"ג – 3 ברכות

חכמים – מעין 3

A. מקור (דברים ח)

(ח) **שבעת המינים** - ארץ חטה ושעורה וגפן ויתאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש:

(ט) **הפסקה: ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומתכרית תחצב נחשת:**

(י) **ציווי הברכה:** ואכלת ושבעת וברכת את יקונך אלהיך על הארץ הטבה אשר נתן לך:

ר"ג – כל 7 המינים כלולים בציווי הברכה (וההפסקה באה להוציא כוסס חטים),

חכמים – ההפסקה מצמצמת רק ללחם (שכתוב בפסוק ט).

B. פסיקה -

ריב"ל כחכמים.

(ור' חנינא מוסיף – כל תבשיל של חמש מיני דגן – מזונות ועל המחיה).

C. נוסח הברכה -

כמו הנוסח שלנו. דגשים:

- חותם בשני שבחים (ארץ ופירות, כמו שרב חתם במוסף שבת ור"ח: "מקדש ישראל וראשי חדשים"),
- בארץ – על פירותיה (רי"ח) בחו"ל – על הפירות (רב חסדא)

(מד: +1)

ב. ברכה אחרונה "בורא נפשות" - האם אומר על:

ביצה, בשר		ירק	מים	
מר זוטרא	כן	לא	לא	ר' יצחק בר אבדימי-רב
רב שימי בר אשי	כן	כן	לא	ר' יצחק
רב אשי	כן	כן	כן	ר' פפא

קשה על רב פפא ממשנה בנדה - יש שטעון ברכה לפניו ולא לאחריו.

תשובה:

1. מצוות (לבני מערבא זה לא נכון)
2. ריח.

[אגב הזכרת הביצה, שבחי הביצה:

- **מאותו גודל** - ר' ינאי-רבי: הביצה טובה מכל דבר בגודל זה.
 - **מיותר גדול** - רבין: ביצה צלוייה טובה מ6 לוגים של סולת.
- רב דימי – תלוי: צלוייה קצת – כנ"ל, צלוייה ממש – רק מ4 לוגים, מבושלת – רק מדבר באותו גודל.

ג. ר"ע – אם השלק מזונו מברך ג' ברכות. איך זה יתכן? בכרוב, שהוא מזין.

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בוואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

(מד: באמצע) מאמר מוסגר על כרוב ומאכלים נוספים:

ברייטא א (+ הוספות הגמרא) –

1. **טחול** – יפה לשיניים וקשה למעיים, לכן ילעס וירק.
2. **כרישין** – להפך, לכן יבשל הרבה ויבלע בלי ללעוס.
3. **ירק חי מוריק** (מחוויר) (ר' יצחק-) בסעודה שאחרי הקזת דם, [עוד מאמר של ר' יצחק על ירקות – מי שאוכל ירק לפני 4 שעות – יש לו ריח רע וזה לא בריא].
4. **קטן** שלא גדל כל צרכו מקטין (עוצר גדילה), ואפילו גדי קטן שמן, ודווקא שלא הגיע לרבע.
5. **דבר שהיה בו נפש**, ואפילו דגים קטנים.
6. **ובשר הצוואר שקרוב לנפש** (ללב ולמעיים) משיב את הנפש.
7. **כרוב טוב למזון** (אף למזון, וגם לרפואה),
8. **תרדין לרפואה**.
9. **אוי לבית (בטן) שאוכל לפת**.

קשה – הרי רבא ביקש לפת?

תשובות – הלפת טוב בתנאי ש:

1. אביי (ורב לפניו) - מבשל עם **בשר**,
2. רבא (ור"ח לפניו) - שותה אח"כ **יין** (ובשר)
3. שמואל (וכן רב פפא) – **מבשלו** הרבה.

ברייטא ב – דג קטן מלוח (אגב הזכרת הדגים הקטנים שמחיים).

יכול להמית ביום ה-7,17,27/23 למליחתו.

תנאים – 1. לא צלוי לגמרי. 2. לא שתה אח"כ שכר.

ד. ברכה ראשונה על מים

לצמאו – ת"ק – שהכל, ר"ט – בורא נפשות.

A. לצמאו – לאפוקי ששותה כי **נחנק**, שלא מברך כלל.

B. **פסיקה** – רבא בר רב חנן – **פוק חזי מאי עמא דבר**.

דף מה – פרק שלושה שאכלו

(מה. תחילת פרק שביעי -

א. המקור לזימון

רב אסי – גדלו לה' איתי ונרוממה שמו יחדיו.

ר' אבהו – כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו.

[אגב,

1. מהפסוק הראשון ("איתי") רב חנן ב"א לומד משם שהעונה לא יגביה קולו מהמברך,

2. אגב זה – ר"ש ב"פ – המתרגם לא יגביה קולו מהקורא, וכן בברייטא (וכן להפך).

ב. האם אפשר זימון בשניים?

A. **באמוראים** – מחלוקת רב ורי"ח.

B. **בתנאים** –

ראיות שלא:

1. משנתנו – "שלושה שאכלו חייבין לזמן".
דחייה – שלושה חובה, שניים – רשות.
 2. שלושה שאכלו אינם רשאים להתחלק.
והרי גם אם יתחלקו עדיין יהיה זימון בשניים? אלא שאין.
דחייה – יש זימון בשניים, אך בשלושה עדיף (מצווה ועושה).
 3. השמש מצטרף לשניים גם בלי רשות, כי סביר שרוצים בכך כדי שיהיה להם זימון.
משמע שלשניים אין זימון.
דחייה – כנ"ל – יש זימון בשניים, אך בשלושה עדיף.
- ראיה **שכן** – נשים רשאיות לזמן לעצמן, למרות שאין חייבות.
אז כך גם גברים יכולים לזמן.
- דחייה** – סוף סוף שם יש 3 ומעלה "דעות", שזה מספיק לרשות.
[ולמה נשים ועבדים ביחד לא? (הרי יש 3 דעות)? תשובה – פריצותא].

(מה: +10)

C. מי אמר שאסור –

1. רב –
שהרי אמר רב – שלושה שאכלו ואחד יצא לשוק, קוראים לו כדי לזמן ממקומו בשוק. משמע שבלעדיו אי אפשר.
דחייה – שם כבר התחייבו בשלושה.
2. רי"ח –
רי"ח – שניים שאכלו, אחד יוצא בברכת חברו (שומע כעונה), והסביר ר' זירא שהחידוש הוא שיוצא אך לא מזמנים יחד.

D. דיונים על המימרות: (מה: באמצע)

a. גופא – רב: אפשר לצרף אחד שיצא לשוק והוא באזור.

תנאים:

1. אב"י – קרוב מספיק לשמוע ולענות.
 2. מר זוטרא – דווקא 3, אך עשרה לא (לשם ה' אינו אינו דרך ארץ).
(רב אשי – 3, וכל שכן 10 (שהרי האחד שנעלם פחות מורגש).
- b. ראינו שגם בשניים, אחד יוצא בברכת חברו. אך אומר אב"י (וברייתא) – מצווה לחלק.

(מה: שליש תחתון)

g. עוד דינים של זימון –

A. מתי חלק מפסיקים לשאר

רבא (ור' זירא) – אחד מפסיק לשניים (רש"י – דרך ארץ) אך שניים לא לאחד (אך יכולים לפני משורת הדין כמו רב פפא ועוד אחד שהפסיקו לבנו).

B. כשאין אדם גדול מהשאר –

יהודה בר מרימר, מר בר ר' אשי ורב אחא מדפתי חשבו שלא מזמנים
אך אמר מרימר – בכל מקרה מזמנים.

C. מרימר – אין זימון למפרע (אחרי שכבר ברכו).

D. הגיע באמצע זימון -

שתי דעות, ולא פליגי –
"רבותי נברך" – (רב זביד) ברוך ומבורך.
"ברוך שאכלנו..." – (רב פפא) אמן.

[דיון באותו סגנון של "ולא פליגי, הא... והא... -
ברייטא 1 - אחרי כל ברכה וברכה לא יענה אמן.
ברייטא 2 - אחרי בונה ירושלים יענה (זה סיום הברכות מדאורייתא).
[אביי בקול ורב אשי בלחש].

דף מו

(מו. שורה 1 – מז. שורה 11)

המשך ענייני זימון

א. מי בוצע ומי מזמן

בסעודת הודיה שר' אבהו ארגן לר' זירא,

בציעה -

ר' אבהו נתן לאורח (אולי כי הסעודה לכבודו, נחשב בעה"ב).
ר' זירא – בעה"ב בוצע (ע"פ רי"ח, כדי שיבצע בעין יפה (רשב"י)), ושכנע את ר' אבהו.

ברכה -

ר' אבהו – אורח (רי"ח – רשב"י, כדי שיברך את בעה"ב, והגמרא מביאה את נוסח הברכה).
ר' זירא – מי שבצע (רב הונא מבבל)

(מו. באמצע)

ב. עד היכן ברכת הזימון?

תוס' – יחיד שחיכה לשניים לזימון, עד איפה מחכה לפני שממשיך לאכול?

רב נחמן – זימון (זימון והזן ברכות נפרדות),

רב ששת – זימון + הזן (ברכה 1).

נימא כתנאי (לכמה חלקים (אנשים) ניתן לפצל את הברכה):

		זימון	הזן	הארץ	ירושלים	הטוב והמטיב
נימא	ברייטא א	1		2	3	זימון והזן הולכים
כתנאי	כרב ששת – 3					ביחד – כרב ששת
	ברייטא ב	1	2	3	4	זימון והזן נפרדים
	כרב נחמן - 4					כר"נ
הדחייה	ברייטא א	1	2	3		פועלים מחברים
	כרב נחמן – 3			פועלים		את הארץ וירושלים
	ברייטא ב -	1		2	3	כדעה שהטו"מ
	כרב ששת - 4					דאורייתא

(מו. 6-)
אגב הנ"ל –

ג. ראיות שברכת הטוב ומטיב אינה דאורייתא

1. רב יוסף – שפועלים לא אומרים.
 2. רב – מכך שפותחת בברוך (והרי בבריתא: ברכה הסמוכה לברכה קודמת אינה פותחת בברוך, אלא מכאן שנתקנה מאוחר יותר על שנקברו אנשי ביתר)
 3. ר"נ בי"צ – שאין אומרים אותה בבית האבל אלא דיין האמת (ולת"ק – אומרים כרגיל), (ומר זוטרא שילב נוסח של דיין האמת באמצע הטוב והמטיב).
- (מו: שליש עליון)

ד. להיכן חוזר?

(תוס' 2 – אחד שיצא לשוק ורק ענה להם לזימון והקשיב עד סוף ברכה ראשונה, כשיברך, מאיפה מברך?)
אביי – מההתחלה,
רבנן – מהארץ (וכן הלכה).

ה. מנהגי הסעודה של הפרסיים וחז"ל

1. מי יושב איפה ומי מכובד

בשתי מיטות –

פרסים – החשוב מסב ראשון, והשני מסב לראשו (לשמאלו, ליד ראשו, שזה מכובד מרגליו, ולא מדברים אלא בתנועות ידיים),
רב ששת (בריתא) – השני לרגליו (מימינו, וכך מדבר איתו בקלות)

שלוש מיטות –

השני למעלה ושלישי למטה.
(ואפילו שכך קשה לגדול לדבר עם השני, כבוד השני עדיף).

2. מים ראשונים –

הגדול (ומיד מביאים לו את השולחן שלא יחכה. וכן בבריתא, אך בראשונים – אם כולם מברכים יחד אז הגדול אחרון שלא יחכה)).

3. מים אחרונים –

פרסיים – הגדול אחרון (ומשאירים לו את השולחן עד אז שימשיך לאכול),
הברייתא – הגדול תמיד 5 לפני הסוף (מצד אחד מעין ראשון – וכך גם יזמן (כדלעיל מג. רב, וכסיפור עם רבי ורב), מצד שני – לא ראשון ממש שלא יחכה לכולם, אלא ראשון מתוך חמישה).

וכן עוד ברייתא –

לא מכבדים את הגדול להיות ראשון במים אחרונים (א"כ הם 5 ומטה).

[אגב, גם לא מכבדים בדרכים ובגשרים.

ומסופר על אביי ורבין שהלכו בדרך, ורבין לא כיבדו בדרך אך כן בפתח בית הכנסת, והסביר על פי רי"ח שמכבדים רק בפתח הראוי למזוזה].

2:30 - להוסיף בהקדמה שמצד שני יותר מכובד להיות ליד הראש מאשר ליד הרגליים

ובהתאם לזה להסביר ב2:47

ולקצר את ההמשך

דף מז

(מז. שורה 11 – מח. שורה 9)

א. המשך מנהגי/דיני הסעודה

- רב - המסובין לא יאכלו/יטעמו עד שיטעם הבוצע.
- ברייתא – כשאוכלים מקערה אחת:
 - שניים ממתינין זל"ז, שלושה לא.
 - הבוצע לוקח מהקערה ראשון (ויכול לכבד אחר).
- רבב"ח - הבוצע לא יאכל עד שהעונים (רב חסדא – רוב העונים) יאמרו **אמן** (זה חלק מהברכה).
למה מספיק רוב? כי מי שמאריך יותר מדי טועה.

[אגב – דיון לגבי "אמן"]

1. **ארוכה** – רב חסדא (כאמור) – טעות, בן עזאי – מאריכין ימיו (וסביר שאינם חולקים, ותלוי כמה ארוך).
2. **לא:** חטופה (בהתחלה), קטופה (בסוף), יתומה, מהירה מדי.
3. **בן עזאי** – **קללות** למי שעובר על הנ"ל, **ואריכות** ימים למי שמאריך.

המשך דיני זימון

(מז. שליש תחתון למשך 10 שורות)

ב. שכאחד הצטרף מאוחר לסעודה

1. **האם מצטרף לדימון?**
 אם השניים עדיין אוכלים – מצטרף.
 אם סיימו –
רב – לא יכול להצטרף,
שמואל – כל עוד יש עדיין פוטנציאל שהשניים יכאלו עוד, מצטרף (לא הסיחו דעתם מהסעודה).
 2. **האם החדש הוא המזמן?**
 רב אחא לתלמידי רב – לא. אלא יש עדיפות למי שהיה בהתחלה.

ג. על אלו מאכלים ואנשים מזמנים?

העיקרון במשנה הוא שמזמנים רק על דבר המותר באכילה, וכאן נפרש את החידוש לכל אחת מהדוגמאות במשנה ונדלג על הקטע של עם הארץ (מז: שליש – אמצע).

מזמנים (מז. שליח תחתון)		הסבר/חידוש	
		לא מזמנים (מז. באמצע)	הסבר/חידוש
מאכלים			
דמאי	הסבר - כיון שיש לו פוטנציאל להיות עני, נחשב ראוי (רק לב"ה).	טבל	חידוש – אפילו טבל דרבנן (עציץ שאינו נקוב).
מע"ר שניטלה תרומת מעשר	חידוש – שהלוי לקח את המעשר עוד בשיבולים. (אביי - אך אחרי המירוח בכרי לא, כי אז כבר התחייב בתרומה (דיגון)).	מע"ר שלא ניטלה תרומתו	חידוש – שהקדימו בכרי, היינו חושבים שגם כאן יש פטור מתרומה גדולה.
מע"ש והקדש	חידוש – שבעה"ב פדה, ולא	מע"ש והקדש	חידוש – שנפדו לא טוב:

מסכת ברכות. להורדת החוברת. ולשיעור' הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר. ביואטסאפ. ספוטיפיי ועוד -

0732951883 - ובטל" www.sinai.org.il

כל הזכויות שמורות **לאורי בריליאנט ואתר סיני**. מותר ומצווה להפיץ, כל עוד משאירים גם את שורות אלו בתחתית העמוד.

שנפדו	נתן חומש (הוחידוש שאינו מעכב).	שלא נפדו	1. במע"ש – על אסימון (לא צורה). 2. בהקדש – על גבי קרקע. (יש דעות בתנאים שמועיל, והחידוש של משנתנו שאינו מועיל).
-------	--------------------------------	----------	---

אנשים

שמש שאכל כזית כותי	חידוש – אפילו שאינו קבוע והרי הוא עם הארץ? 1. אבי – בכותי חבר. 2. רבא – כותי אינו עמ"ה (לפי הגדרת רבנן להלן שעמ"ה לא מעשר, וכותים כן מעשרים).	שמש שאכל פחות מכזית נכרי	אין חידוש, והובא אגב הרישא. חידוש – אפילו שמל ולא טבל (כרי"ח).
		בריייתא - עם הארץ	(ת"ח עם עם הארץ, כי אינו ראוי שיאכלו איתו, אך שלושה עמי הארץ מזמנים).
		נשים עבדים וקטנים	אך רב אסי – קטן מצטרף , ומבארים שהוא כריב"ל – שהכוונה שמצטרף לעשרה. וכן עבד (לא רק לזימון). (ומקשים מכך שר"א היה צריך לשחרר את עבדו בשביל מניין. ועונים שהיו לו שני עבדים והיו חסרים שניים. ומותר לשחרר כי זה צורך מצווה דרבים).

השלמות:

א. עוד צירופים לשלושה או עשרה (מז: 7-)

1. רב הונא – בהתחלה - **ארון** עם ס"ת לעשרה.
ר"נ – והרי אינו איש!
בסוף – תשעה, **כשנראים כעשרה**.
2. רבי אמי – בהתחלה – שבת מצטרפת לשלושה, **ר"נ** - והרי אינו איש!
בסוף – שני ת"ח המחדדים זא"ז בהלכה.
3. רי"ח – קטן פורח (קטן מ13 שהביא 2 שערות) וכן בבריייתא.

אך הגמרא – אין הלכה ככל אלו (יש מחלוקות בראשונים מה באו לשלול כאן), אבל – ר"נ: קטן (תוס' – פורח) שיודע למי מברכים מצטרף לשלושה (ומדגימים מאבי" ורבא שידעו איפה הקב"ה בילדותם).

ב. **מי נחשב עם הארץ** (מז: רבע – אמצע)

בריייתא א –

- ר"מ – שאינו אוכל חולין בטהרה
- חכמים – שאינו מעשר

בריייתא ב –

- ר"א – שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית
 - ר' יהושע – שאינו מניח תפילין
 - בן עזאי – שאין לו ציצית
 - ר' נתן – שאין לו מזוזה
 - ר' נתן בר יוסף – שאינו מגדל את בניו לת"ת
 - אחרים – שלא משמש ת"ח, וכן ההלכה (רש"י – לומד מהם סברות הדינים, כלומר גמרא)
- ואגב זה מובא סיפור שרמי בר חמא לא צרף לזימון את רב מנשיא בר תחליפא כי חשב שהוא עם הארץ (שלא שימש ת"ח) ונענש על כך ונפטר, כי:
1. רב מנשיא כן שימש.
 2. אמנם הוא עצמו לא שימש, אך הקשיב לאלו שכן ולכן ידע את ההלכה הנכונה ונחשב ת"ח.

דף מח

(מח. שורה 9 – מח: 3-)

המשך דיני זימון

א. כמה מתוך העשרה צריכים לאכול לחם?

A. בעשרה

רב – מספיק 9.

רב יהודה לר' זירא – גם 7,8

לגבי 6

ר' זירא – חשב שאולי לא (אולי צריך רוב ניכר)

ר' ירמיה – כן (מספיק רוב).

B. (בשלושה

רשב"ג ורבא – מספיק שטבל בציר, גרוגרת, וכד' – מצטרף.

ר"ף – דווקא בעשרה, תוס' ור"ש – גם בשלושה.

C. האם המזמן עצמו יכול רק לשתות יין?

שמעון בן שטח – כן (בסיור עם ינאי המלך),

ר' חייא ב"א – ר"ח – לא, אלא צריך לאכול כזית דגן, ומה שרשב"ג אמר שמספיק גרוגרת – זה להצטרף אך לא להוציא.

(מח: +7)

ב. תוקף ונוסח ברכת המזון

חשוב להפריד בין שתי שאלות⁵ –

המקור – שהוא מדאורייתא, ויש חיוב לברך על שלושה נושאים (המזון, הארץ וירושלים), אך ללא נוסח מסוים.

הנוסח – שבו יש שלבים רבים החל מהתנ"ך (כפי שנלמד כאן - A) ועד האמוראים (כפי שנלמד בדף הבא)

⁵ הרשב"א כאן: הא דאמרי' משה תקן להם ברכת הזן יהושע תקן להם ברכת הארץ וכו', ק"ל והא קיי"ל בסמוך דברכות אלו מדאורייתא כינהו, וי"ל דמטבען הוא שטבעו להן, דאי מדאורייתא אם רצה לאומרה באי זה מטבע שירצה אומרה, ואתו משה ויהושע ודוד ושלמה ותקנו להן מטבע לכל אחת ואחת בזמנה...

A. רב נחמן -

(רשב"א – הכוונה לנוסח, לא למקור החיוב)
הזן – משה,
הארץ – יהושע,
בונה ירושלים – דוד ושלמה,
הטוב והמטיב – כנגד הרוגי ביתר.

B. ברייתא א -

סוקרת את סדר הברכות כנ"ל,
ולגבי "רצה" של שבת:
חכמים – באמצע ברכת הנחמה (ירושלים) בדווקא.
ת"ק – באמצע ברכת הנחמה, אך בדיעבד גם בארץ.
ר"א – או בנחמה או בארץ.

C. ברייתא ב - המקור מהתורה

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך",

זימון	הזן	ארץ	ירושלים	הטו"מ
ת"ק אלוהיך (דאורייתא)	וברכת	על הארץ	הטובה	אשר נתן לך
רבי גדלו לה' איתי (אסמכתא, זזה דרבנן), וראינו עוד מקורות בדף מו.	כנ"ל	כנ"ל	כנ"ל	ביבנה

(מח: רבע תחתון)

נספח -

ברייתא ב' מביאה מקורות לעוד שלושה סוגי ברכות, שלפי אחת הדעות לומדים מהפסוק הנ"ל.

א. **ברכה לפני** (מלבד המקורות בדף לה.).

1. **ת"ק** - קל וחומר מאחרי

2. **רבי** - אשר נתן לך (משנתן חל, ברך).

3. **ר' יצחק** - וברך את לחמך ואת מימך

4. **ר' נתן** - משאול – כי הוא יברך הזבח, אחרי כן יאכלו הקרואים (ברכת מצוות אכילת הזבח)

ב. **ברכת התורה** (מלבד מה שראינו בדף כא.).

1. **ר"ש** – קל וחומר מחיי עולם לחיי שעה.

2. **ר' חייא בר נחמני – ר"ש** – גזירה שווה מברכת המזון ("אשר נתן לך" – "ואתנה לך את לוחות האבן")

3. **ר' יהודה ב"ב** – "על הארץ הטובה" – מיותר ונלמד לתורה ("כי לקח טוב")

ג. **ברכה על הרעה מעין הטובה**

ר"מ – ה' (רחמים) **אלוהיך** (דין) ... אשר נתן לך

דף מט

(מח: 3 - מט: במשנה)

חלק א - נוסח הברכות בברכת המזון

א. ברכת הארץ -

ברייתא א - דברים שצריך להוסיף בברכה:

ר"א - ארץ חמדה טובה ורחבה

נחום הזקן - ברית,

ר' יוסי - תורה (פלימו - ברית לפני תורה),

רב - ברית ותורה לא חובה, כיון שנשים אינן אומרות (וכך רב חסדא נהג)

ר' אבא - הודאה תחילה וסוף (ולפחות 1, ואם כלום זה מגונה).

לא יחתום - "מנחיל ארצות"

ב. ירושלים

1. ברייתא א -

ר"א - מלכות בית דוד

רב - מלכות לא חובה, כיון שנשים אינן אומרות (וכך רב חסדא נהג)

2. פתיחת וחתימת הברכה

ברייתא א -

לא יחתום "בא"י מושיע את ישראל" (בור).

ברייתא ב (דילוג של 5 שורות) -

ר"ס בר"י - או בונה ירושלים או מושיע ישראל,

באמוראים -

רבה בר רב הונא אצל הריש גלותא - פתח באחד (ישראל/ירושלים) וסיים בשניהם.

הקשה על רב חסדא - והרי לרבי לא חותמים בשניים עניינים (כאן יש 11 שורות שדנות בזה, ראה להלן).

(ובהמשך אגב זה מסור שרב חסדא ברך אצל הריש גלותא וטעה ולא הזכיר ברית תורה ומלכות כי סבר כרב שאינם חובה כי אינם בנשים).

רב ששת - חתימה כעין הברכה, פותח וחותם באותו אחד.

רב נחמן - לא משנה במה פתח, תמיד חותם בבונה ירושלים לבד (וזה כוול את ישועת ישראל).

למעשה אנו פותחים בשניים וחותמים באחד (ירושלים).

השלמה (מט. באמצע)

גופא: רבי - לא חותמים בשניים.

הקשה לוי לרבי

1. על הארץ ועל המזון/פירות? הארץ מוציאה מזון.

2. מקדש ישראל והזמנים/וראשי חודשים? ישראל מקדשים את הזמנים.

3. מקדש השבת וישראל והזמנים? רבי - אכן זה קצת יוצא דופן, אך הגמרא מבארת

שזה אותו עניין (שה' מקדש), ואילו תשועת ישראל ובניין ירושלים הם שני עניינים.

ג. הטוב והמטיב

1. (מט. +12) **האם צריכה מלכות בהתחלה**, מחלוקת תנאים (אבא יוסי בן דוסתאי ורבנן) - אם היא דאורייתא – לא צריכה (כי היא סמוכה לברכה הקודמת),⁶ אם דרבנן – צריכה (כי אינה סמוכה ובהנחה שסוברים כרב (מ): שברכה חייבת גם מלכות).

2. (מט. רבע תחתון) רבה בב"ח-רי"ח – **צריכה מלכות**.

מה החידוש? הרי כבר אמר שברכות חייבות מלכות, ואם רצה לחדש שהיא דרבנן, שיאמר זאת!

תשובה - בא לחדש שצריכה עוד מלכות באמצע הברכה, כדי להשלים את המלכות של ירושלים.

קשה: שישלים גם את של הארץ? אלא לא צריך בהם מלכות כי הן סמוכות לחברתם.

תשובות:

1. בירושלים צריך יותר מבארץ, כי מזכיר בה מלכות בית דוד.
2. רב פפא – אכן הכוונה היא שמוסיף פעמיים מלכות (בשביל ירושלים והארץ), וכך אנו עושים ("אבינו מלכנו אדירנו בוראנו", "המלך הטוב והמטיב").

(מט. 7-)

חלק ב – שכח רצה או יעלה בברכת המזון

הדין	ביאור	
ר' גידל בשם רב	שכח, אומר נוסח מיוחד	רב מגשיא ב"ת – רב – כשלא התחיל הטוב והמטיב.
ר' שילא בשם רב	חוזר לראש (וכך עשה ר"נ)	רב מגשיא ב"ת – רב – כשכבר התחיל הטוב והמטיב. רב נחמן – בחג/שבת.
בשם שמואל	לא חוזר	רב נחמן – זה ביום חול (ראש חודש) שאינ חובת אכילת פת , אך בשבת וחג, ובתפילה, אם שכח חוזר לראש או אומר הנוסח המיוחד.

(מט: באמצע, חוזר למשנה בתחילת הפרק)

חלק ג – על איזה כמות מזמנין ומברכים?

ת"ק (ר"מ) – כזית, ר"י – כביצה.

קשה -

מי שיצא מירושלים עם בשק קדשים קלים, ונפסל ביציאה, ולא עבר את צופים, על איזה כמות צריך לחזור ולשרוף בתוך ירושלים: ר"מ – כביצה, ר"י – כזית.

תשובות -

⁶ אמנם כן צריכה "ברוך אתה ה'", ומסביר רש"י שזה כי כל הברכה עוסקת בעניין אחד של הודאה, וממילא נחשבת כברכה קצרה (כמו ברכות הנהנין והמצוות) ולכן מתחילה בברוך ולא מסתיימת בברוך.

1. ר"ח – מוחלפת השיטה (תוס' – אצלנו).
2. אב"י – כל תחום והסברה שלו:
אצלנו –
ר"מ – "ואכלת" בכזית (ושבעת זו שתיית 7 מינים - מעין שלוש), ר"י – "ושבעת" כביצה (כ. שביעה זה ביותר, ואכן תוס' כאן – זה דרבנן, אך רשב"א – אב"י חולק וזה דאורייתא)
בקודש –
ר"מ – כמו שאוכל נטמא (או מטמא) רק בכביצה, ר"י – כמו שאוכל פסול אסור בכזית.

דף נ

(מט: במשנה – נ: 5 שורות מלמטה)

חלק א – נוסח הזימון

א. נברך או ברכו

במשנה: 3- נברך, 4 – ברכו.

אך שמואל – לעולם אל יוציא אדם עצמו מהכלל (אלא "נברך")
והמשנה התכוונה שאפשר ברכו, אך עדיף נברך,

ראיה מהמשנה הבאה שאין חובה לברכו – מכך ש6 נחלקים ל3+3.
וכן בברייתא, שאפשר שניהם, והנקדנין יבקרו אותו אם יאמר ברכו.

ב. ניסוחים עדיפים (תלמיד חכם) ופחות עדיפים (בור)

1. בברייתא הנ"ל – ובטובו ולא ומטובו (מחלק מטובו).
והרי – שמ"ב פ"ז – "ומברכתך יברך בית עבדך לעולם" בבקשה זה שונה (לא לבקש יותר מדי, מלבד בדברי תורה (פתח פיר ואמלאהו)).
2. רבי ברייתא – "ובטובו חיינו" ולא "ובטובו חיים" (שלא יוציא עצמו), וכן ההלכה.
נהרב לאי גורסים בברייתא להפך, כדי שיכלול את כולם.
3. ר"ח – "נברך שאכלנו משלו", ולא "למי שאכלנו משלו" (נשמע כמודה לכמה גורמים).
(והרי בסוף ההגדה – "לפיכך אנחנו חייבים להודות... למי שעשה... את כל הניסים האלה" שם זה ברור שזה רק ה").
4. ר"ח – "ברוך שאכלנו משלו", ולא "ברוך על המזון שאכלנו" – שלא ישמע שמברך את המזון, אא"כ יש 10 שאז מזכיר את ה'.

(נ. באמצע)

ב. נוסח שונה למאה ומעלה:

A. הדעות –

ר"ע – אין הבדל, ר"ס הגלילי – יש.

המחלוקת מובאת במשנה פעמיים –

ת"ק – אין הבדל.

ר"ס הגלילי – תיאור ההבדל.

ר"ס הגלילי – לפי רוב הקהל הם מברכים.

ר"ע – כמו שבבית כנסת תמיד אומרים "ברכו".

B. הלימוד –

"במקהלות ברכו אלוקים, ה' ממקור ישראל" (תהלים) –

ר"ס הגלילי – יש כמה סוגי קהל.

ר"ע – "במקהלות" כשנקהל על הים בקריעת ים סוף, אפילו עוברים (ב"מקור") אמרו שירה (ור"ס – ממקור).

C. רב חמא אצל הריש גלותא חיפש לעשות זימון ב100 (כרי"ס הג'), אך אמר רבינא – הלכה שר"ע.

[אגב מה שר"ע אמר שאומרים ברכו את ה',
רי"ש אומר "ברכו את ה' המבורך", ורבא אמר שלמרות שאין חובה יש לעשות כך כי: 1. גם לר"ע זה בסדר. 2. כך העם נוהג].

(9 לפני המשנה)

חלק ב – חלוקת הקבוצה בזימון

א. אגב הסיפור הקודם, שזימנו אצל הריש גלותא בשלושות כי את הזימון הגדול ממילא לא יכלו לשמוע (ולא זימנו בעשרות כדי שלא יקפיד הריש גלותא).

ב. אחד שברך לפני כולם, הם עדיין יכולים לזמן איתו, אך הוא לא יצא ידי חובה.

ג. המשנה – אסור לחלק קבוצות ולהוריד את דרגת הזימון.

מה החידוש בכך שלשלושה אסור להתחלק? שחייבים אפילו ש:

1. אפילו שעוד לא אכלו בפועל (או שאכלו פחות מכזית)
2. שכל אחד אוכל מכיכר שלו.
3. שלושה שבאו מ3 קבוצות של 3 ופרשו מהקבוצה – חייבים ומצטרפים לזמן קבוצה חדשה, אא"כ כבר זימנו עם הקבוצות הישנות ולא ברכו (רא"ש – אפילו שאכלו מחדש קבוצה חדשה, לא מתחייבים שוב בזימון), לומדים זאת מכלי שנשבר לחצי ואז תוקן, שהטומאה הישנה לא חוזרת.

ד. צירוף 2 קבוצות – או שרואים זה את זה (משנה) או שיש שמש אחד לשתי הקבוצות (ברייתא).

(ב: רבע עליון)

חלק ג – יין מזוג ומאיסת הפת

א. ר"א – אם מזוג – גפן, אחרת – עץ.
חכמים – בכל מקרה גפן.

דיונים:

1. רי"ס בר"ח – רבנן מודים בכוס של ברכה (צריך ברכה מן המובחר).
2. מה עושים עם יין לא מזוג? לקורייטי (אנומלים – יין דבש ופלפלין).

ב. שימוש בפת

A. הברייטא מרחיבה שזה גם נפקא מינה לנט", לגירסתנו – אם זה גפן אז לא נוטלים, ויש גרסאות אחרות.

יוצא שלר"א ידיו יהיו מלוכלכות ובכ"ז מתיר ליטול ידיים וללכלך את הפת.
וזה כשמואל שעושה כל צרכיו בפת (בפשטות – אפילו שהפת יימאס (בניגוד לשמואל בשבת נ:, אך תוס' – לשמואל רק אם הפת לא תימאס ולר"א גם אם תימאס).

B. ארבעה דברים שלא עושים שלא יימאס הפת:
לא שמים עליו/מעליו בשר חי, כוס מלא, קערה + לא זורקים (גם אם לא יימאס).

C. לגבי זריקת אוכל –

מר זוטרא זרק לרב אשי בשר מבושל למקום נקי והם דנו אם זה מותר,

ברייטא 1 – אסור לזרוק גם את שאר האוכלין – תשובה: כשיימאס

ברייטא 2 – בשאר מותר – תשובה: כשלא לא יימאס.

באופן דומה – ברייתא: מותר להזרים יין ולזרוק קליות ואגוזים ומאפים באון שלא יימאסו (בקץ ולא בחורף).

דף נא

(נ: 6 שורות מלמטה – ועד סוף פרק שלושה שאכלו).

א. שכח לברך

A. רב וברייתות - שכח לברך והאכל בפיו

מובא אגב הדין על דברים מאוסים בדף הקודם.

משקה – יבלע,

מוצק – יפלוט ויחזיר (ימלא פי תהילתך)

ואם יימאס – ישים בצידי פיו.

B. שכח לברך ואכל,

אם מתכוון עוד לאכול - רב חסדא – ברור שיברך! (למה לחטוא פעמיים, וצריך להבין את ההו"א)
רבינא – מרחיב שגם אם סיים לאכול יברך, כמו שמברכים אחרי טבילה. דחייה – שם לפני הטבילה הוא טמא,
אך כאן יכל לברך ולא ברכ, הוא נדחה ולא יכול לתקן.

(נא. רבע עליון)

ב. איספרגוס

מובא אגב הדין על יין מזוג, שגם האיספרגוס נעשה עם יין חי.

איספרגוס – תערובת של יין או שכר עם כרוב.

בריתות:

1. למה מועיל ולמי מזיק:

- a. טוב ללב, עיניים, מעיים (והרגיל בו – לכל גופו, והמשתכר – קשה לכל גופו).
- b. יפה ללב עיניים טחול,
- רע לראש, מעיים, תחתונות (טחורים) – מעמידים ביין לא ישן, שאז קשה למעיים (ראיה מנדרים).

c. (בדילוג) בדיוק להפך מהקודם! מעמידים בעשוי משכר.

2. איך שותים אותו

a. שישה דברים:

- חי + כוס מלאה,
- מקבל בימין ושותה בשמאל,
- לא מפסיקים בשתייה + ולא מדברים אחרי,
- מחזיר למי שנתן לו (וכן ברייתא של ר"ש שגילה לו סוריאלי שר הפנים שמי שלא עושה כך מסתכן עם שדים או מלאכי חבלה (וכן לקחת את החלוק לבד וליטול ידיים ממי שכבר נטל).
- יורקים אחריו (וכן עוד ברייתא, שאם לא ירק – לוקה) – מעמידים בשכר (רב אשי – אפילו לפני המלך, שלא יסתכן).
- אוכלים אחריו משהו ממינו – מעמידים בשל שכר.

b. אוכלים אחריו פת. מעמידים בשל יין.

c. לא יורקים. מעמידים בשל יין.

[אגב הזכרת העצות של סוריאלי שר הפנים, אותן עצות אמר מלאך המוות לריב"ל, אך במקום האיספרגוס אמרלו לא להיתקל בנשים שחוזרות מלוייה, ומה לעשות עם זה קרה).

(נא. רבע תחתון)

אגב שישה דברים באיספרגוס, ואגב כוס של ברכה בדף הקודם

ג. עשרה דברים בכוס של ברכה

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בוואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

ר' אבהו/ברייטא (לר"ח רק ה4 הראשונים. נשלב את הביאורים והשאלות תוך כדי)

1. הדחה - מבפנים
2. שטיפה - מבחוץ
3. חי (ומוזג במים בברכת הארץ רמב"ם)
4. מלא – נחלה בלי מיצרים/שני עולמים
5. עיטור – בתלמידים/בכוסות יין חי
6. עיטוף – בטלית/סודר
7. נוטלו בשתי ידין – שאו ידיכם קודש
8. מעביר ליד ימין – הראשונים התלבטו אם שמאל תסייע ורב אשי מחמיר מספק
9. מגביה טפח – כוס ישועות אשא
10. נותן בו עיניו – שלא יסיח דעתו מהכוס/ברכה
11. י"א שולחו לאשתו – שתתברך אשתו.
[ומסופר שעולא אכל אצל רב נחמן ולא שלח את הכוס לאשתו של ר"נ ילתא, כי אמר שברכת האישה תלויה באיש, ובכעסה היא שברה 400 חביות, אז הוא מזג עוד כוס ושלח ואמרה לה שהוא מדבר דברים בטלים].
12. (לא מהברייטא) – לא מדברים ממזיגת הכוס.
13. לא מברכים על כוס זוגית ("הכון לקראת אלוקיך ישראל").
[אגב זה – הכון לקראת אלוקיך ישראל, גם במצב הגוף בברכה, ולכן עומד או מסב – ישב.
מהלך – ר' אבהו/ברייטא – יעמוד, הלכתא – ישב].

8:03 – להדגיש שהכוונה היא לראשונים בגמרא ולא למפרשים הראשונים

דף נב

(נא: תחילת פרק אלו דברים – נב: 9 שורות מלמטה)
במשנה יש 8 דברים שבין ב"ה לב"ש, היום נעסוק בשבעה מתוכם.

א. קידוש והבדלה

A. קידוש –

משנה + ברייתא:

ב"ש – יום, יין

1. שהיום גורם ליין שיבוא.
2. היום בא קודם.
3. (בגמרא בהמשך – כמה שיותר להקדים עדיף).

ב"ה – יין, יום

1. בלי יין אין קידוש.
2. היין תדיר.

והלכה כב"ה. למה נצרך:

1. לפני הבת קול.
2. כר' יהושע שאין משגיחין בבית קול.

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

B. סדר ברכות ההבדלה (נב. +3)

החלוקה לשיטת ר"מ ור"י נמצאת ברבע התחתון של נב.; שם רב הונא בר יהודה ראה את רבא שברך על הבשמים לפני הנר ושאל שזה לא כב"ה במשנתו, ורבא ענה לו שיש מחלוקת במחלוקת ב"ש וב"ה.

משנה ר"מ	ב"ש	נר	מזון	בשמים	הבדלה
	ב"ה	נר	בשמים	מזון	הבדלה
בריייתא א	הבדלה סתם	יין	נר	בשמים	הבדלה
	עם ברכהמ"ז	מזון	יין	נר	בשמים
בריייתא ב ר"י	ב"ש	מזון	נר	בשמים	הבדלה
	ב"ה		מזון	בשמים	נר
			מזון	נר	בשמים
			מזון	נר	בשמים

במשנה ובבריייתא ב לא כתוב איפה היין, **בבריייתא א** כתוב יין-הבדלה (= "יום"), וברור לנו שזה ב"ש ולפי ר"י (שהרי לב"ה לר"י בשמים-נר, ולב"ה ר"מ המזון אחרי!) **וקשה** על דעת ב"ש בכניסת שבת!

תשובה -

בכניסת שבת – יום-יין כי עדיף להקדים.
ביציאת שבת – יין-יום שלא נראה כבורחים מן השבת.

(נב. באמצע)

C. בא להם יין לאחר המזון

לב"ה יברך עליה ברכת המזון ואחר כך יברך גפן וישתה, אך לב"ש – **יברך עליה לפני ברכת המזון!**

וזה קשה על ברייתא א – ששם לב"ש חייבים כוס בברכהמ"ז! עד כדי כך שאפילו שיצאה שבת, יכול לשבת לאכול לפני הבדלה, כדי שיוכל לברך ולהבדיל על אותה כוס. מנסים לתרץ שבמשנה הכוונה היא שמברך לפני אך שותה רק אחרי, אך זה לא ייתכן כי:

1. שהרי חייב קודם לטעום, ואז הכוס תהיה פגומה (שיטעם בידו) ומשמע שיש שיעור מצומצם.
2. מפורש בר' חייא – לב"ש מברך לפני ושותה

אלא – תרי תנאי אליבא דב"ש.

(נב: 9-)

D. נוסח ברכת האש

ב"ש – שברא מאור האש
ב"ה – בורא מאורי האש.

שני הסברים:

1. רבא – המחלוקת על ההתחלה, שלכולם צריך לשון עבר, ברא בסדר, בורא – מחלוקת.

דחיית רב יוסף – פסוקים שבורא זה גם עבר.

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

2. רב יוסף – המחלוקת על הסוף –
 ב"ש – מאור – האש היא להבה אחת,
 ב"ה – מאורי – יש הרבה סוגי להבות יחד (צבעים שונים),

(נב. 9-)

ב. דינים שקשורים לטומאה

הקדמה - גזירות דרבנן בעניין טומאה:

1. שני עושה משקה ראשון (מהתורה אינו מטמא כלל, ואם כבר אז שלישי).
2. משקה ראשון יכול לטמא כלי להיות שני (מהתורה רק אב מטמא כלי ואדם. גזירה משום משקים של זב, ואם נגע מגבו – רק גבו טמא (שיהיה היכר, שלא ישרפו תרומה)).
3. סתם ידיים שניות לטומאה (מהתורה הן כמו מצב שאר הגוף).
4. ראשון עושה את הידיים שניות. לגבי שני, זה מחלוקת במסכת ידיים (ג, א-ב, ואנו כחמים שלא).
5. נטילת ידיים – (מהתורה כאמור אין מושג של טומאת ידיים, אלא הידיים ככל הגוף. חכמים גזרו על טומאת ידיים, ומתוך כך) גזרו גם על נטילה לפני לחם, אטו כהנים שאוכלים תרומה (גזירה לגזירה).
6. האם חוששים לניצוצות שיעופו מבפנים לגב הכלי?
ב"ש – חוששים, ולכן אסור להשתמש בכלי אפילו שרק גבו טמא, שמא המשקה יעביר הטומאה מהכוס לידיו.
ב"ה – לא חוששים, ולכן מותר להשתמש בכלי שרק גבו טמא.

A. מה קודם – נטילת ידיים או יין (מוזגין את הכוס ושותין)?

ב"ש: נט"י, יין, לחם.
 ב"ה: יין, נט"י, לחם.

ביאור המחלוקת:

לב"ש – ידיים < משקה < כוס, כלומר:

אם לא יטול ידיו,
 הידיים יטמאו משקה שבגב הכוס להיות ראשון,
 והמשקה יטמא את הכוס (רק בגבו).
 (הידיים עצמם לא יכולות לטמא את הכוס כי הן שניות ולא מטמאות כלי).
 ב"ה לא חוששים לזה, כי אין בעיה שהכלי יהיה טמא מגבו.

לב"ה:

שני טעמים:

טעם ראשון - כוס טמא < משקה < ידיים, כלומר:

אם יטול ידיו ולא ינגבם טוב,
 שמא הכוס כבר טמא מגבו (כי נטמא ממשקה ראשון) ויטמא את המשקים שעל ידיו להיות ראשון,
 והם יטמאו את הידיים להיות שני,
יוצא שהנטילה לא הועילה לו!
 [הכוס עצמה לא תטמא את הידיים, כי היא שני. רק גב הכוס טמא, כי נטמא ממשקה].

ב"ש לא חוששים לזה, כי ממילא לא ישתמשו בכלי כזה כי אסור.

טעם שני – תכף לנטילת ידיים סעודה.

(גב: רבע עליון)

B. איפה להניח את המגבת?

לב"ש – על השולחן.

לב"ה – על הכסת.

(הכסת – השתמשו בטמא, השולחן – ב"ה – טמא, ב"ש – לא טמא)

לב"ש – הכסת < המים במגבת < ידיו (ולא חששו לשולחן כי לדעתם אסור להשתמש בשולחן שני).

לב"ה – השולחן (שני) < המים במגבת < האוכל (וידיו) (והם מוסיפים ("דבר אחר") שחששו יותר לשולחן מלכסת, כי לטומאת אוכל יש עיקר מהתורה, לטומאת ידיים אין).

ג. מה קודם – ניקוי הרצפה או מים אחרונים?

שניהם חוששים מלגרום הפסד לפירורין הגדולים מכזית,

ב"ש – ינקו קודם הפירורין, כי מותר להשתמש בשמש עם הארץ.

ב"ה – שמש ת"ח יאסוף חתיכות גדולות מכזית, ואסור להשתמש בשמש עם הארץ, ואז אין בעיה להרטיב את השאר, אך בכל זאת אח"כ יטאטא כי אסור לדרוך וגורם לעניות (תוס').

(בכל המשנה הלכה כב"ה, מלבד פה שב"ש (או שהופכים השיטות וגם פה זה ב"ה)).

(רבע תחתון – דילוג ל9- שראינו בתחילת א).

דף נג

(גב: 9- - נג: סוף הפרק)

נמשיך במשנה, עוד דין אחד עם מחלוקת וכמה דינים ללא מחלוקת.

חלק א - נר הבדלה

א. נר ששבת

A. שבת ממלאכת איסור

אבל של יולדת או שהיה דלוק מע"ש מותר.

ובכל זאת – של גוי אסור.

B. נר של עכו"ם

a. מתי אסור

מצד אחד – במשנה לא מברכים על נר של עכו"ם – שלא שבת.

מצד שני – גוי-ישראל-ישראל – כן, גוי-ישראל – לא.

הגמרא מניחה שהמעבר בין האנשים לא משנה, כי אז אין הבדל בין שני המקרים.

אלא כנראה שיש **התחדשות של האש**, אבל לא התחדשות מוחלטת (אחרת לא יהיה איסור להוציא להבה),

ולכן באמת אם אם עובר **זמן** ממוצ"ש, **מן הדין מותר**

אבל גזרו – שבנר ישיר מנכרי או נכרי מנכרי אסור, שמא ישתמש מנכרי מיד במוצ"ש.

אבל דרך ישראל לא גזרו.

b. חשש שזה של נכרי (נג. באמצע)

1. ת"ר - ראה מחוץ לעיר אור בעיר, אם רוב גויים – לא מברך, חצי חצי – מברך (זה רק ספ"ס,

- כי אולי של יהודי, ואם של גוי - אולי לא עשו בו מלאכה בשבת).
2. ת"ר + רב - ראה אדם עם אש מיד במוצ"ש, אם גדול - סביר שזה גוי, אם תינוק - בודק אחריו.

ב. צריך נר שנעשה להאיר

1. כבשן

- a. כשרואה אור מרחוק ולא יודע מה הוא, אם עבה **כבשן** - לא.
- b. (בעקבות ברייתות סותרות) - בכבשן תנור וכיריים - בהתחלה לא, בסוף כן.
2. **אור בבית הכנסת**, סתירה בין ברייתות:
- a. אם יש אדם חשוב אז לא (כי הודלק לכבודו).
- b. גם כשיש אדם חשוב, אם יש חזן (שמש) מותר.
- c. גם כשיש שמש, אם יש ירח - לא.
3. **לא על נר של מתיים** (נג. שליש תחתון) - כי נעשה לכבוד. איך יודעים? רב - אם מכבים ביום.

ג. עד שיאותו לאורו (נג: +1)

ברייטא - צריך לראות ולהנות מהאור.

1. ר"י-רב, רב אשי - מספיק **שלנר יש פוטנציאל, ולא צריך לעמוד קרוב** (וכך נהג ר"י בפועל שברך על של אדא דיילא שכנו הרחוק, וכן עוד אמוראים לפי הגירסא של הרשב"א שכך עשו). והברייטא - באה לשלול נר ש"עמיא ואזלא".
2. רבא, עולא וחזקיה - צריך **של אדם יש פוטנציאל** להנות, לכן **צריך להיות קרוב** מספיק להכיר בין סוגי מטבעות
3. **ליהנות בפועל** - אין דעה כזו, אך נהגו להסתכל על הציפורניים.

ד. כוח הנר

1. כאמור - עמיא ואזלא - לא.
2. ת"ר - גחלים לוחשות - כן (שמכניס קיסם ונדלק), א(ע)וממות - לא.
- ה. ר"י-רב - **אינו חובה כל כך**, ולא חייבים לחזר אחריו, ור' זירא קיבל זאת.

חלק ב - בשמים

- א. לא של **עכו"ם** - במסיבת עכו"ם שסתמה **לע"ז** (מה טעם קאמר) (סוף נב):
- ת"ר - מריח מחוץ לעיר מהעיר, מסתמא זה ממסיבה, ולכן - אם הרוב גויים - לא מברך, ר' יוסי - אפילו רוב ישראל לא מברך כי: 1. חלק מקטרות לע"ז. 2. חלק זה לגמר את הכלים, וביחד זה רוב.

ב. (נג. רבע תחתון) **שנועד לריח טוב ולא להעביר זוהמא**

1. לא של **מתיים**.
2. רב הונא - בשמים של **בית הכסא ושמן** של סוף הסעודה להוריד הזוהמא, [אגב, בסוף עמוד ב - מי שרגיל בשמן, האם מעכב את הברכה: **ברייטא א -**

ר' יזואי – לא,
ר' אחא – רק בשמן מבושם,
ר' זילאי ור' זוהמאי – כן (כמו שכהן מזוהם פסול לעבודה)

ברייתא ב – (על פיה ר"נ ברי"צ הלך) -
"והתקדישתם (מים ראשונים) והייתם קדושים (מים אחרונים) כי קדוש (שמן) אני (ברכת המזון)."

3. קשה – למה מברך בחנות בשם? כי זה נועד גם להריח כדי שירצו לקנות.
 4. **לגמר את הכלים** (לעשן בשמים מתחת לבגדים) – לא מברך (הבושם עצמו לא להריח, ועל הריח מהבגד לא מברך כי המקור לא קיים).
- ולכן המהלך בע"ש בטבריא ובמוצ"ש בציפורי לא מברך, כי אז היו מגמרים.

(נג: שליש עליון)

חלק ג – שכח לברך – האם חוזר ועד מתי?

א. שכח לברך, האם חוזר?

ב"ש – חוזר, ב"ה – לא חוזר.

1. רק בשוגג, במזיד חייב לחזור.
 2. ב"ה – זו דרישה מוגזמת, ב"ש – כמו שהיה חוזר לו שכח ארנק.
 3. משמע שגם לב"ה טוב לחזור, וסיפורים על תלמיד ורבה בב"ח שחזרו ומצאו ארנק/יונת זהב.
- להלכה:** רמב"ם – לא חוזר (ב"ה), רא"ש ור' יונה – חוזר (ב"ש), ויכול לאכול מעט פת במקום החדש ולברך שם.

ב. עד מתי מברך? משנה – עד שיתאכל.

רי"ח – כל עוד אינו רעב.

ר"ל – 1. באכילה מועטת - **שצמא** מחמת האכילה. 2. באכילה מרובה - שילך **4 מילין** (72 דקות). לתוס' להפך.

(נג: רבע תחתון)

חלק ד – "אמן"

א. כשלא שמע כל הברכה -

כדי לצאת – חייב לשמוע כל הברכה.

כדי לענות סתם (כשלא אכל) – בכותי חייב לשמוע כל הברכה בישראל לא.

אחר כותי חייב לשמוע כל הברכה, אחר ישראל לא.

ב. מה עדיף- לומר את הברכה או אמן?

ברכה	אמן
רב ורב הונא לבניהם – חיטפו את הברכה!	ברייתא - ר' יוסי, ומסביר ר' נהוראי שולחים את החייילים הפשוטים ראשונים.
תנאי היא	ברייתא – ממהרין למברך יותר מן העונה.

ג. אמן על ברכה של ילדים

רב – לא, כי מברכים להתלמד,
חוץ מברכות ההפטרה – כיון שמותר להם לקרוא, גם הברכה אמיתית.

דף נד

(נד. תחילת פרק הרואה – נד: 4 שורות מלמטה)

חלק א - שבח במקום שנעשה בו נס

במשנה - הרואה מקום שנעשה בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה.

א. מקור – יתרו שברך את ה' על הניסים.

ב. האם על של יחיד לא? והרי לרבא ולמר בריה דרבינא צריך?

אכן צריך: יחיד – רק הוא, לעמ"י – כולם.

(נד. 10-)

ג. ת"ר – פירוט של מקומות בהם ארעו ניסים, שעל כולן צריך להודות ולשבח את ה':

1. מעברות הים - "ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה".
2. מעברות הירדן - "ויעמדו הפהנים נשאי הארון ברית-ה' בַּחֲרֵבָה בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן הַכֵּן, וְכָל-יִשְׂרָאֵל עֲבָרִים בַּחֲרֵבָה עַד אֲשֶׁר-תִּמְצוּ כָּל-הַגּוֹי לַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן".
3. מעברות נחלי ארנון – האמורים התחבאו במערות משני צידי העמק, וארן הברית חיבר את ההרים והם נמחצו, וראו זאת שני המצורעים – את והב: "עַל-כֵּן, יֹאמַר, בְּסֶפֶר, מִלְחַמַת ה' אֶת-וְהַב בְּסוּפָה, וְאֶת-הַנָּחָלִים אֲרֹנוֹן. וְאֲשֶׁד, הַנָּחָלִים, אֲשֶׁר נָטָה, לְשִׁבְתָּ עָר; וְנִשְׁעַן, לְגִבּוֹל מוֹאָב".
4. אבני אלגביש – 1. אבני הברד שנעצרו "על גב איש". 2. האבנים שירדו על האמוריים במלחמת יהושע עם חמשת המלכים בבית חורון.
5. אבן (הר של 3X3 פרסאות) שביקש עוג לזרוק על ישראל – מסורת. ובאו מלים וניקבו את ההר ונחת על צוארו, ונשתרבבו שיניו לתוך ההר כדי שיתקע, וקפץ משה ופגע בקרסולו ומת. אבן שישב עליה משה במלחמת עמלק.
6. אשת לוט -
7. עליה – ברוך דיין האמת, על לוט – ברוך זוכר הצדיקים (אברהם).
8. בליעת חומת יריחו – כתוב שנפלה אך הכוונה היא שנבלעה (כיון שהיתה מרובעת, לא יכולה ליפול הצידה).

(נד: שליש תחתון)

חלק ב - ברכת הגומל – הודאה על נס פרטי

א. ר"י-רב - ארבעה צריכים להודות (תהלים קז) - יורדי הים, הולכי מדברות, חולה שנתרפא, חבוש שהשתחרר.

ב. צריך מניין ומתוכם שני ת"ח - וירוממוהו בקהל-עם ובמושב זקנים יהללוהו.
וקשה שלכאורה צריך 10+2.

ג. ניתן להשתמש גם בנוסח אישי + לענות אמן (כפי שקרה כשרב יהודה חלה והתרפא, ורב חנא הודה לה' והוא אמר אמן).

נספח – מזמור קז מחולק ומודגש:

א הדו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. **ב** יאמרו גאולי ה' אשר גאלם מיד-צר. **ג** ומאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְבֵּי מִצְרָיִם.

ד תנו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו. ה רעבים גם-צמאים נפשם בהם תתעטף. **ו** ויצעקו אל-ה' בצר להם ממצוקותיהם יצילים. **ז** וידריכם בדרך ישרה ללכת אל-עיר מושב. **ח** יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. **ט** כי-השביע נפש שקקה ונפש רעבה מלא-טוב.

י ישיבי חשה וצלמות אסירי עני וברזל. יא כי-המרו אמרי-אל ועצת עליון נאצו. יב ויכנע בעמל לבם כשלו ואין עזר. יג ויצעקו אל-ה' בצר להם ממצוקותיהם יושיעם. יד יוציאם מחשך וצלמות ומוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּן. טו יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. טז כי-שבר דלתות נחשת וברזל ברזל גדע.

יז אולים מדרר פשעם ומעונותיהם יתענו. יח כל-אכל תתעב נפשם ויגיעו עד-שערי מות. יט ויצעקו אל-ה' בצר להם ממצוקותיהם יושיעם. כ ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם. כא יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. כב ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברנה.

כג יודי הים באניות עשי מלאכה במים רבים. כד המה ראו מעשי ה' ונפלאותיו במצולה. כה ויאמר ויעמד רוח סערה ותרוםם גליו. כו יעלו שמים ירדו תהומות נפשם ברעה תתמוגג. כז יחוגו וינועו כשפור וכל-חַקְמָתָם תתבלע. כח ויצעקו אל-ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם. כט יקם סערה רעה ויגון. מ שפך בוז, על-נְדִיבִים; יתעם, בְּתֵהוּ לֹא-דֶרֶךְ. מא אל-מחוז חפצם. לא יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם.

לב וירוממוהו בקהל-עם ובמושב זקנים יהללוהו.

לג ישם נהרות למדבר ומצאי מים לצמאון. לד ארץ פרי למלחה מרעת יושבי בה. לה ישם מדבר לאגם-מים וארץ ציה למצאי מים. לו וישוב שם רעבים ויכוננו עיר מושב. לז ויזרעו שדות ויטעו כרמים ויעשו פרי תבואה. לח ויברכם ויברכו מאד ובהמתם לא ימעט. לט וימעטו וישחו מעצר רעה ויגון. מ שפך בוז, על-נְדִיבִים; יתעם, בְּתֵהוּ לֹא-דֶרֶךְ. מא וישגב אביון מעוני וישם כצאן משפחות. מב יראו ישרים וישמחו וכל-עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ. מג מי-חכם וישמר-אלה ויתבוננו חסדי ה'.

דף נה

(נב: 4- - נו. 10+)

אגב הזכרת הצלה מסכנות שונות,

א. שלישיות הקשורים לסכנות, שמירת החיים ולתלות בה' בזה:

1. צריכים שימור – חולה חתן וכלה, ויש דעות נוספות ל: חיה, אבל, ת"ח.
2. שלושה דברים שהארכה בהם מאריכה ימיו:
 - a. המאריך בתפילתו
 - b. בתנאי שאינו מעיין בה (מצפה שיתקיים) שזה מביא לכאב לב ומזכיר עוונותיו.
 - b. נאריך על שולחנו – כך יתן בקלות לעני שיבוא.
- חיזוק** – (יחזקאל מא, כב) - **הַמַּזְבֵּחַ** עַץ שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת גְּבוֹה וְאָרְכוֹ שְׁתֵּי-אַמּוֹת וּמִקְצְעוֹתָיו לוֹ וְאָרְכוֹ וְקִירֵתָיו עֵץ, וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשֵּׁלֶחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה', שֶׁהַשֵּׁלֶחַן מִכֹּפֶר בַּמָּקוֹם הַמַּזְבֵּחַ.
- c. המאריך בבית הכסא
- קושיה – ברייתא שזהו אחד מעשרה דברים שגורם לתחתוניות. תשובה – במאריך ותולה (מתכופף יותר מדי).

חיזוק – ר' יהודה בר' אלעאי היה בודק עצמו בדרך לביהמ"ד 24 פעמים (ולכן פניו בהקו משמחה).

3. שלושה דברים שמקצרים ימין של אדם:

a. שאינו מוכן לקרוא בתורה (מתוך גאותו) – כי הוא חייך ואורך ימין

b. אינו מוכן לזמן (על כוס) – ואברכה מברכך

c. מנהיג עצמו ברבנות – מיוסף שמת קודם אחיו.

4. שלושה צריכים רחמים (שה' ידאג שיהיו טובים) –

a. מלך טוב – לב מלך ביד ה'.

b. שנה טובה – תמיד עיני ה' בה מראשית השנה

c. **חלום טוב** – וְתַחֲלִימֵי יְהוָה יִי (ישעיהו). ה' דואג שיחלום חלום טוב שיתגשם וזה מחיה אותו).

5. שלושה דברים שה' מכריז עליהם בעצמו –

a. רעב – כי קרא ה' לרעב,

b. שובע – וקראתי אל הדגן

c. פרנס טוב – ראה קראתי בשם בצלאל.

[אגב הזכרת בצלאל (נה. שליש תחתון) –

1. אין מעמדין פרנס על הציבור בלי לקבל הסכמתו ("ראה קראתי", "ראו קרא ה'

בשם בצלאל").

2. בצלאל – על שם חכמתו, שכביכול היה בצל א-ל וידע שה' ציוה קודם על המשכן

ואחר כך על הכלים.

3. ידע לצרף אותיות שבהם נבראו שמייים וארץ (שגם בו וגם על הבריאה כתוב

חכמה בינה ודעת).

4. [לימוד שה' נותן חכמה למי שכבר יש בו (נפש החיים – יר"ש) – 1. יאהב חכמה

לחכימין. 2. ובלב כל חכם לב נתתי חכמה].

(נה. 9-)

אגב מה שנאמר שחלום טוב הוא בידי ה'.

ב. ענייני חלומות

1. מימרות של רב חסדא:

a. החלום הכי גרוע הוא שהוא מתענה.

b. חלום שלא נפתר כאיגרת שלא נקראה (הכל תלוי בפיתרון).

c. לא כל הפרטים מתקיימים.

d. עדיף חלום רע מטוב (שמביא לתשובה).

e. השמחה או העצב הם עצמם קיום החלום (עונש/שכר), וכן רב יוסף.

f. חלום רע קשה ממלקות (והאלוקים עשה שיראו מלפניו – ע"י חלומות רעים).

2. לא הכל מתקיים:

a. רב חסדא הנ"ל (1 c).

b. ר' יוחנן-רשב"י - "מה לתבן את הבר", בכל בר (תבואה) יש גם תבן (קש), כך בכל חולם יש

דברים בטלים.

c. ר' ברכיה – לא הכל מתקיים, ניוסף שחלם שגם אמו תשחתחוה לו.

3. ר' לוי – התגשמות חלום טוב יכולה לקחת 22 שנה (כמו ביוסף, שחלם ב17, עמד לפני פרעה 30, ואביו הגיע 9 (7+2) שנים אח"כ).

4. רב הונא – לאדם טוב מראים חלום רע כדי שלא יחטא ולכפר על חטאיו המעטים.

חיזוק מבריייתא – דוד לא ראה חלום טוב ואחיתופל לא ראה חלום רע.

קושיא – רב חסדא-ר' ירמיה בר אבא "לא תאונה אליך רעה" – שלא יבהילוהו חלומות רעים!

תשובות:

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בוואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

- a. הוא עצמו לא רואה (רב חסדא) אך מראים לאחרים עליו (רב הונא).
קשה מר' זעירא - מי שלא רואה חלום 7 ימים נקרא רע!
b. הוא עצמו רואה וזוכר שזה היה רע ועושה תשובה (רב הונא) אך לא זוכר את החלום עצמו (רב חסדא).

5. פיתרון לחלום רע (נה: שליש)

- a. [לרב חסדא לעיל 1] – פשוט לא יפתור אותו.
b. בשם רי"ח – יעשה הטבת חלום אצל שלושה.
יאמר להם שראה חלום טוב והם יאשרו, ויאמרו 3 פסוקי הפוכות, פדויות ושלומות.
c. **תיקון** בברכת כהנים – אמימר/מר זוטרא/רב אשי – כשלא יודע אם חלם חלום טוב או רע מבקש מה' שיחזק או ירפא את החלום.
[אגב זה השניים האחרים אמרו שיטה להמנע מעין הרע כשנכנס לעיר, ושבים הראשון למחלתו לא יספר].
d. שמואל – על חלום רע אמר את הפסוק "**וחלומות השוא ידברו**"
(אך על חלום טוב אמר את הפסוק על נביאים "בחלום אדבר בו").
(רבה הסביר את הסתירה שזה תלוי אם זה ע"י מלאך או שד)).
e. כל החלומות הולכים אחר הפה (מהרש"א – דווקא בחלומות לא ברורים).
1. ר' בנאה – קיבל 24 פתרונות לאותו חלום (וכולם התקיימו).
2. מקור – ר' אלעזר – "ויהי כאשר פתר לנו כן היה".
6. **רי"ח - חלומות שמתקיימים** – חלום של שחרית, חלום שחלם עליו חברו, חלום ששנאמר הפתרון שלו כבר בחלום, וי"א – חלום שנשנה פעמיים.
7. **חלומות הם מהרהורי ליבו של האדם**
מקור – מדינאל לנבוכדנאצר (דניאל ב, כט-ל) – "אנתה (אנת) מלכא רעיונך על-משכבך סלקו מה די להא אחר דינה... ורעיוני לבבך תנדע".
מקור מסברא – לא חולמים על משהו לא הגיוני כמו דקל זהב.
סיפורים – שמואל לשבור מלכא ור' יהושע בר' חנינא לקיסר "ניבאו" להם על מה יחלמו על ידי שהכניסו להם דמיון לראש.

דף נו

(נו. שורה 10 –

המשך ענייני החלומות

a. בר הדיא פותר החלומות עם של רבא ואביי

כאמור, הכל הולך אחר הפה (הפיתרון).

החלום	רבא	אביי
1 "שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו"	פשט – הסחורה תתקלקל, ומרוב צער לא תרצה לאכול	לפי הסיפא - עסקיך יצליחו, ומרוב שמחה לא תחשוב על לאכול.
2 פסוקים "בנים ובנות תוליד ולא יהיו לך כי ילכו בשבי"	כפשטו	יתחתן את בנותיך
3 "בניך ובנותיך נתונים לעם אחר"	אשתך תמות ותישא אחרת שתגדל את ילדיך	תחתן את ילדיך לקרובי אשתך

4	"לך אכול בשמחה"	עסקיך יתקלקלו, ותקרא את הפסוק כדי להרגיע לבך.	פשט – עסקיך יצליחו, תאכל בשמחה ותקרא פסוק זה
5	"זרע רב תוציא השדה ומעט תאסוף כי יחסלנו הארבה"	סיפא	רישא
6	"זיתים יהיו לך בכל גבולך ושמן לא תסוך כי ישל זיתך"	סיפא	רישא
7	"וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"	יעלילו עליך שגגבת את אוצר המלך, ואנשים יעשו בעצמם קל וחומר שכעת יחשדו גם בהם (וכך ארע).	יהיה ראש ישיבה ומנהיג עם שם טוב ואימה על הציבור
8	חסה על החביות	הסחורה תהיה מרה	הסחורה שלך תוכפל (כעלי החסה שהם רחבים ועם כפלים)
9	בשר על החביות	היין יחמיץ, ויצטרכו בשר כדי לאוכלו איתו.	היין יהיה מבושם וטוב ויקנו ממך יין ובשר
10	חבית תלויה על הדקל	המחיר ירד - ולכן ירצו את הסחורה כדבר מתוק	המחיר יעלה כדקל
11	רימונים על החביות	סחורתך תהיה שנואה, כטעמו החלש של הרימון	המחיר יעלה כרימון יקר
12	חבית שנפלה לבור	הסחורה תיפסד ותזרוק אותה לבור	יחזרו אחרי סחורתך כמו שמנסים להוציא חבית
13	חמור עומד לידנו ונוער	הסופר כתב בטעות ו "וכל פטר חמור" ואז מחק	תהיה ראש ישיבה ויהיה לך מתורגמן
14	רבא הלך	הדלת החיצונה נפלה	אשתך תמות
15	לבד, אסונות	שיני נשרו	ילדיך ימותו
16	במשפחה	שני יונים עפות	שתי נשים תגרש (אחרי שאשתך תמות)
17		שני ראשי לפתות	תקבל שתי מכות ממקל עבה (וכך קרה באותו יום כשניסה להפריד קטטה).
18	רבא שילם שכר	חומות הבית נפלו	יהיו לך נכסים בלי מיצרים
19		הבית של אביו נופל והאבק מכסה אותי	אביו ימות והתלמידים יבואו אליך

20	הבית שלי נפל וכולם לוקחים תורתך תתפרסם בעולם את הלבנים
21	ראשי נבקע ומוחי יוצא החוצה הנוצות שבכרית שלך יצאו מהכרית...
22	קראו לפני את ההלל יקרו לך ניסים

סוף הסיפור -

היו בספינה ובר הדיא חשש שמא רק לרבה יקרה נס וירד, ונפל ספרו שבו היה כתוב "הכל הולך אחר הפה", רבא לא מוחל על אשתו, ומקללו שימסר למלכות שלא תרחם עליו. בר הדיא יצא לגלות לרומי כדי לכפר, שם שומר האוצר שאל אותו על חלומותיו שמשמעותם היתה שתולעת אוכלת את בגדי המלך, ולא רצה לשלם ובר הדיא בתחילה לא הסכים לפותרם, ורק בסוף פתר כשכבר היה מאוחר. והרגוהו במיתה אכזרית על ידי חלוקת גופו לשניים בשני דקלים. (נ: 3+)

ב. עוד סיפורי חלומות

A. איברים נושרים/נחתכים

1. לחיים – ר"ש לבן דמא – אלו שיעצו עליך רעה ימותו. רבי לבר קפרא:

2. חוטם – חרון האף משמיים הסתלק.
3. ידיים – לא תצטרך למעשה ידך (תתעשר)
4. רגליים – תרכב על סוס
5. (באדר תמות – בהדר,
6. ולא תראה את ניסן – לא תבוא לידי ניסיון.

B. רי"ש פותר את חלומות הצדוקי (על העבר, וכולם היו נכונים)

1. השקה שמן לזיתים – בא על אמו.
2. עקרתי כוכב, בלעתי אותו – גנבת יהודי (שנשמלו לכוכבים) מכרתו וגמרת את הכסף.
3. עיני נשקו זא"ז – באת על אחותך,
4. נישקתי את הירח – באת על אשת ישראל.
5. דרכתי בצל הדסים – באת על נערה מאורסה במשכב הפוך (שעושים לה חופה מהדסים).
6. עורבים סביב מיתתי – אשתך זינתה עם הרבה אנשים.
7. יונים סביב מיטתי – זנית עם הרבה נשים.
8. שני יונים עפות ממני – הוצאת שתי נשים ללא גט.
9. קילפתי ביצה – הפשטת מתים מבגדיהם (בתחילה הכחיש, אך באה אישה והאשימה שהוא לובש את בגדי בעלה המת).
10. אבי אמר לי שיש לי נכסים בקפודקיא (ואין לי) – יש ממון בקורת העץ (קפא) העשירית (דיקא).

(נ: באמצע)

ג. פתרונות כלליים על פי פסוקים

(הבלטנו את החלומות שמקשרים בין הסעיפים השונים)

1. באר מים חיים – שלוש דעות - שלום/ תורה/ חיים

2. חלומות שמבשרים על **שלום** – **נהר**, **ציפור**, **קדרה** (בלי בשר)
ריב"ל – בשלושתם יש גם פסוקים רעים, לכן ימהר ויאמר את הפסוק הטוב.
3. המשך ריב"ל – עוד דברים עם שני פסוקים -
ענבים, הר, שופר, כלב, אריה, תגלחת, **באר**, **קנה**, **שור**
4. קנה – חכמה, קנים - בינה
קרא (דלעת), קורא (ענף דקל רך), קירא (שעוה), **קנה** – טובים.
דלעת – מראה שהוא יר"ש.
5. ת"ר - חמישה דברים **בשור** –
אכלו – מתעשר,
נגחו – בנים מתנגחים בלימוד תורה,
נשכו – ייסורים,
בעטו – דרך רחוקה,
רכב על השור – עולה לגדולה, רכב השור עליו (ברייטא אחרת) – ימות.
6. חמור – יצפה לישועה
7. חתול -
שונרא – טוב (שירה נאה), שינרא – שינוי רע.
8. ענבים -
לבנות – טוב, שחורות – בזמן טוב שלא בזמן רע.
9. סוס -
לבן – טוב, אדום – בנחת טוב רדוף לא טוב.
10. ישמעאל בן אברהם – תפילתו נשמעת.
11. גמל – ניצל מדין מיתה ("אעלך גם עלה", "גם ה' העביר חטאתך לא תמות").
12. פינחס – פלא נעשה לו
13. פילים – פלא/ות.

דף נז

(נז. שורה 1 – נז: 12-)

המשך פירושי חלומות (כמעט כולם **טובים**)

1. שמות כתובים עם נו"ן (נס) – הונא (1), חנינא, חנניה, יוחנן (2)
2. הספד כתוב – חסו (הס) עליו ופדו אותו (פד).
3. חלומות מהתפילה –
 - יהא שמיה רבה – בן עזה"ב
 - קריאת שמע – ראוי לשכינה
 - מניח תפילין - גדולה
 - מתפלל – יפה לו, אם לא סיים
4. הבא על –
 - אמו - בינה
 - נערה מאורסה - תורה
 - אחותו - חכמה
 - אשת איש – בן עזה"ב וחלק חברו
5. צמחים שונים
 - חיטים - שלום
 - שעורים – **סרו** עוונותיו

- גפן (נז. באמצע) – לא תפיל
- שורקה (זמורת גפן) - משיח
- תאנים – תורתו משתמרת
- רימונים – יצפה ליותר תורה/מצוות
- זיתים
- פרי – עסקיו יצליחו
- עץ – 1. בנים 2. שם טוב
- שמן – מאור תורה
- תמרים – תמו עוונותיו
- הדס - נכסים
- אתרוג – הדור לפני קונו
- לולב – לב אחד לקב"ה

6. בעלי חיים

- עזים – שנה/ים מתברכת
- אווז – חכמה, בא עליה – ראש ישיבה (וכן קרה לרב אשי).
- תרנגול – בן/ים.
- תרנגולת – תרביצה (גינה) נאה וגילה.
- ביצים – תלויה בקשתו, נשברו – התקבלה (וכן אגוזים, קישואים, כלי זכוכית).

7. פעולות של האדם

- נכנס לכרך – נעשו חפציו (מחוז חפצם)
- מגלח ראשו – סימן יפה
- יושב בספינה שנישאת בגובה על המים – שם טוב
- נפנה – סימן יפה (בתנאי שלא ניגב)
- עולה לגג – עולה לגדולה
- יורד מהגג – 1. ירד. 2. לא ירד.
- קורע בגדיו – קרעו גזר דינו
- עומד ערום –
- בבל – ערום מעבירות
- א"י – ערום ממצוות
- נתפס ע"י שוטר – שומרים עליו משמיים
- נכנס לאגם/יער – יהיה ראש ישיבה (י"א שבתנאי שיש פעמון)/החוזר על השיעור

(נ. 8-)

8. ברייתות

- מקיז דם – עוונותיו מחולים (סדורים להימחל)
- נחש – הנחש שך – פרנסתו תוכפל, הוא הרגו – אבדה פרנסתו.
- משקין – טוב, מלבד יין, ולת"ח תמיד טוב.

(נ. 2+)

9. ברייתא עם שלישיות, 2 טובים ו-1 רע

- מלכים – דוד שלמה ואחאב.
- נביאים – יחזקאל ישעיהו וירמיהו.
- כתובים ארוכים – תהלים משלי ואיוב.
- כתובים קצרים – שה"ש קהלת וקניות (איכה).
- חכמים – רבי ר"א ב"ע ור"ש ב"א.
- תלמיד חכמים – בן עזאי בן זומא ואחר.

כל מיני... חוץ מ... (נז: רבע), נכתוב רק את יוצאי הדופן:

- חיות - מפיל (בלי אוקף) קוף וקיפוד.
- כלי מתכת - מר, פסל וקרדום.
- פירות - תמרים שנרשו.
- ירקות - ראשי לפתות לא מחוברים.
- בגדים צבעוניים - תכלת.
- עופות - ינשוף כוס ועטלף.

אגב זה - שלישיות שונות (לא חלומות)

- נכנסים לגוף והגוף לא נהנה מהן - דודבנים תמרים רעים ופגי תמרה.
- אין נכנסים, והגוף נהנה - רחיצה סיכה ותשמיש המיטה.
- מעין עולם הבא - שבת שמש ותמשיש נקבים (להתפנות).
- משיבין דעתו של אדם מדאגותיו - קול מראה וריח נעימים.
- מרחיבין דעתו של אדם - דירה, אישה כלים נאים.

אגב זה, מספרים נוספים

- 5 שהם 1 מ-60 - אש, דבש, שבת, שינה, חלום
- 6 דברים שהם סימן יפה לחולה - עיטוש, מזיע, משלשל, קרי, חולם
- 6 דברים מרפאים - כרוב, סלק, נענע, קיבה, רחם, יותרת הכבד (סרעפת) + דגים.
- 10 מחזירים ומחזקים את המחלה.

(נז: רבע תחתון)

10. מת בבית -

אכל ושתה - טוב.

לקח: כלים - טוב, נעליים - רע.

נתן: טוב, עפר וחרדל - רע.

דף נח

(נז: 12 - - נח: 13)

חזרה לברכות הראייה

במשנה - רואה מקום שנעקרה ע"ז - ברוך שעקר עבודת כוכבים מארצנו.

א. בברייתא - 1. הוספה לברכת המשנה שהשם **ישיב** לבם. 2. ברכה על **מרקוליס** קיים.
רב המנונא (ורב אשי מדעת עצמו) - הברכה על המרקוליס בתוך 5 ברכות על מראות
בבבל, בין השאר יש ברכות על השמדת בבל.

עוד על השמדת בבל:

- מר בריה דרבינא מסלק חול מבבל.
- ר' ירמיה ב"א - נתקלה בבל נתקללו שכניה, בניגוד לשומרון.

ב. רב המנונא - ברכה על אוכלוסי ישראל (חכם הרזים) ועכו"ם (בושה אמכם)

1. **הרחבת הברכה:**

ת"ר - שאין דעתם דומה זה לזה...

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בוואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

ובטל" - 0732951883 www.sinai.org.il

כל הזכויות שמורות **לאורי בריליאנט ואתר סיני.** מותר ומצווה להפיץ, כל עוד משאירים גם את שורות אלו בתחתית העמוד.

- בן זומא – כל אלו לשמשני.
 [מימרא שלו על שכולם נבראו לשמש את היחיד + אורח טוב ורע].
 2. ישי אבי דוד בא באנשים (באוכלוסה).
 3. דינים: לא בבבל + 60 ריבוא.

- ג. רואה חכמים ומלכים (שחלק/נתן מחכמתו/כבודו ליראיו/לבריותיו)
 • רי"ח – לרוץ לקראת מלכים,
 • (נח. באמצע) רב ששת והצדוקי בקבלת המלך,
 (נח. שליש תחתון) עוד על מלכות הארץ = מלכות הרקיע: רבי שילא
 ובוועל המצרית,
 [אגב זה שתי דרשות על הפסוק לך ה' הגדולה –
 1. ר' שילא – מעשה בראשית, יצא"מ, עמידה השמש,
 מפלת רומי, נחל ארנון, מלחמת סיסרא, עמלק, גוג.
 2. ר"ע בברייטא – קריעת ים סוף, בכורות, תורה,
 ירושלים, מקדש.

(נח: +1)

- ד. רואה בתי ישראל
 בישובן – ברוך מציב,
 בחורבן – דיין האמת,
 (ובעכו"ם – פסוקים).
 סיפור על רב חסדא שנאנח על בית רב חנא שחרב ועולא ניסה לפייסו.
 ה. הרואה קברי ישראל – אשר יצר אתכם בדין... מחיה המתים.
 וקברי עכו"ם כמו ברואה אוכלוסי עכו"ם.
 (נח: באמצע) עוד ברכה עם מחיה המתים (רואה חברו אחרי 12 חודש) + סיפור.
 ו. משנה הבריות (בהקנים ועוד)
 נולד כך – משנה הבריות,
 קרה פתאום – דיין האמת.
 [ועל דבר יפה – שככה לו בעולמו].

דף נט

(נח: 13 - - נט: 3-)

המשך ברכות הראייה

חלק א – שכוחו וגבורתו מלא עולם

א. על הזיקין – שכוחו וגבורתו מלא עולם

מה זה?

שמואל – כוכב שביט (נופל),

שמואל – לא עובר את קבוצת כסיל, ואם יעבור יחרב העולם.
 והרי עובר?

1. זיוו עובר.
2. זה הוילון שנקרע.

3. כוכב בכסיל נעקר מצד אחד ובצד השני כוכב אחר נבעת.

עוד על **כסיל** - כסיל (חום) וכימה (קור) משלימים זא"ז.
כימה (קור) – עוקץ כימה (עקרב) מונח בנהר דינור ומתחמם.
בכימה 100 כוכבים מפוזרים/מכונסים.
עש (יותא) – זנב טלה, שחסרים בה כוכבים (כדי לסתום את כימה בסוף המבול).

ב. על הזוועות - רעידת אדמה

למה יש רעידות אדמה?

1. בעל האוב – 2 דמעות של ה' על צער בניו (רב קטיהא שלל כי אז אמורים להיות 2 רעידות).
2. ה' סופק כפיו זו אל זו.
3. ה' נאנח
4. ה' בועט ברקיע.
5. ה' דוחק את רגליו תחת כיסא הכבוד.

ג. הרעמים

למה יש רעמים?

1. העננים מתחכים זה בזה.
2. העננים שופכים מים זה לשזה.
3. ברק פוגע בענן ושבר את הברד ומוריד גשם.
4. הרוח על הפתח החלול של הענן.

ד. הרוחות – סופה

אבי:

1. לא תתחיל בלילה.
2. לא תהיה שתיים רצופות לגמרי.

ה. ברקים

רבא – אפילו אחד.
צריך לבקש רחמים על ברק לבן/צהוב בלילה.

אגב זה:

1. רבא לבקש רחמים גם על עננים ממערב לדרום ואחד מול השני.
 2. עננים קלושים בבוקר לא מסמנים שיבוא גשם.
 3. הרעמים גורמים לתשובה,
 4. קשת -
- ר' אלכסנדר – ליפול על פניו (כמראה כבוד ה'),
במערבא – רק לברך.
[הברכה: זוכר הברית + נאמן בבריתו].

חלק ב – עושה מעשה בראשית

א. האם הקודמים לא היו מעשה בראשית?

1. אבי – על שתי הקבוצות מברך שכוחו + מעשה בראית.
2. רבא – בקבוצה הראשונה בוחר אחד מהם, בשנייה – דווקא מעשה בראשית.

ב. דברים נוספים שמברכים עושה מעשה בראשית:

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בוואטסאפ, ספוטיפיי ועוד -

1. ריב"ל – רקיע בטהרתה.

ת"ר – כשהדברים הבאים חוזרים למקומם בבריאת העולם (מול מזל טלה):

2. חמה בתקופתה במקום שהיתה בבריאת העולם (וזה אחת ל-28 שנה, ויוצא שתקופת ניסן מתחילה

בשעה הראשונה של הלילה בליל יום רביעי (נקרא שבתאי) – שעת בריאת השמש).

3. לבנה בגבורתה

4. כוכבים במסילותם (אחד מחמש כוכבי הלכת שאפשר לראות)

5. מזלות כסדרן (שרואה את מזל טלה עולה מקצה המזרח בדיוק באמצע ולא צפון או דרום)

ג. פירוט לגבי הנחלים -

דווקא בקטע שבו בני אדם לא שינו:

פרת – מהגשר ומעלה לא נגעו בו אדם (השתנה בתקופות שונות)

נהר דגלת (חידקל) – משביסנא.

חידקל – מימיו חדים וקלים (גורמים לשותם להיות חריף)

פרת – מפרין ומרבין (את הזרעים)

(נט: +6)

ד. הים הגדול – שעשה את הים הגדול.

מחלוקת בהבנת השו"ע האם זה דווקא האוקינוס או גם ים התיכון.

בתנאי שלא ראהו 30 יום (לפרקים).

חלק ג – הטוב והמטיב

א. על הגשמים

(שו"ע – שהיתה בצורת ואז באו גשמים)

במשנה – הטוב והמטיב, ברייתא – מודים... ואילו פינו... רוב ההודאות אל ההודאות.

1. שמע – הטוב והמטיב, ראה – מודים,

2. (לריטב"א) הרבה גשם – הטוב והמטיב, מעט – מודים,

3. יש לו קרקע – הטוב והמטיב, אין לו – מודים,

מקשים ממשנתנו - בית חדש – שהחיינו,

ומתרצים: כשרק הוא נהנה - שהחיינו, כשעוד נהנים – (גשם) – הטוב והמטיב.

קשה:

1. לידת בן – הטוב והמטיב. תשובה – גם אשתו שמחה.

2. ירושה – דיין האמת + הטוב והמטיב. תשובה – יש אחרים.

3. על שינוי יין – הטוב והמטיב. תשובה – יש חבורה.

דף ס

(נט: -3 - סא. +6)

א. בנה בית חדש או קנה כלים חדשים - שהחיינו

ישנן 3 דרגות בשמחה שלו (מהכי שמח לפחות):

שאינ לו כזה כלל			שכבר יש לו כזה (מירושה).		שכבר קנה כזה בעבר
איכא דאמרי 1	רב הונא	ר' יוחנן	מברך	לא מברך	(לא מברך)
			מברך	מברך	(לא מברך)
איכא דאמרי 2	רב הונא	ר' יוחנן	מברך	מברך	לא מברך
			מברך	מברך	מברך
בבביתא	ר"מ	ר"י	מברך	לא מברך	לא מברך
			מברך	מברך	בהו"א - לא לתשובה - כן

ב. על הרעה מעין על הטובה ועל הטובה מעין על הרעה

מברך על ההווה (רעה/טובה) – גם אם בעתיד יהיה הפוך (מעין על הטובה/רעה).
דוגמאות:

רע עכשיו וטוב בעתיד – שיטפון,
טוב עכשיו ורע בעתיד – מציאה

ג. תפילת שווא

דוגמאות:

1. דוגמא ראשונה – היתה אשתו מעוברת והרי לאה התפללה ודינה הפכה לבת?
a. נס.
b. בתוך 40 יום.
חיזוק – ברייתא שיתפלל תוך 40 שיהיה זכר.
קושיא – תלוי מי הזריע קודם? תשובה – הזריעו בבת אחת.
2. היה בא בדרך ושמע צעקה
סיפור על הלל + דרשת הפסוק "משמועה רעה לא ירא" + רבא
אגב זה – שני סיפורים על אמוראים שפחדו בדרך.

(o. שליש תחתון)

ד. תפילת הנכנס והיוצא מהכרך

- A. הברכות: ת"ק – 2 (עתיד), בן עזאי 4 (עבר ועתיד).
B. הכרך – רב מתנא: 1. דווקא שאין דנים. 2. אפילו שדנים, שמא לא יהיה עד לטובתו.
C. תפילות דומות נוספות בבביתא:
בכולם יש ברכה לפני, תיקון של אביי, ותוספת של הגמרא לאמירה אחרי.

1. מרחץ
אביי – לא יפתח פה לשטן.
סיפור על ר' אבהו
2. להקיז דם
אביי – ניתנה רשות לרופא לרפאות.
בית הכיסא

אביי – שלא יעזבוהו לגמרי,
 אחרי (גמרא) – ברכת אשר יצר.
 חתימת הברכה:
 רב – רופא חולים,
 שמואל – רופא כל בשר,
 רב ששת – מפליא לעשות.
 [רב פפא כרגיל מחבר את שניהם].
 3. נכנס לישון
 שמע, והיה אם שמוע, המפיל, יהי רצון,
 כשמתעורר (גמרא) – אלוקי נשמה.

(ס: באמצע)

D. המשך הנ"ל – סדר הברכות בבוקר
 ברכות השחר לפי סדר פעולות היום, ציצית, תפילין, נט"י, רחיצת פנים (מעביר שינה),

ה. לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה

A. מקורות:

1. במשנה – ובכל נפשך – אפילו נוטל את נפשך.
 2. במשנה - בכל מאורך – בכל מידה ומידה שמודד לך.
 3. ר' אחא – ר' לוי – חסד ומשפט אשירה לך ה' אזמרה.
 4. ר' שמואל בר נחמני – באלוקים אהלל דבר.
 5. ר' תנחום – צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא.
 6. רבנן – ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך.
- B. ר"ה-ר"מ ור"ע – כל דעביד רחמנא לטב עביד.
 סיפור ר"ע עם החמור וכו'.
 [עוד מימרא של רב הונא-ר"מ].

דף סא

(סא. +6 - סא: רבע תחתון)

א. בשני יצריך

- במשנה – "בכל לבבך" – בשני יצריך (לכוון לשם שמיים גם בדברים הגשמיים).
 A. וייצר ה' אלוקים את האדם –
1. ר"נ בר"ח – יצר טוב ויצר רע.
 - קשה – הרי גם לבע"ח יש יצר הרע.
 2. ר"ש בן פזי – אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי.
 3. ר' ירמיה ב"א – האדם נברא דו פרצופין, אחור וקדם צרתני, וכמו שנרחיב בסעיף הבא.
- B. בריאת האדם והאשה – צלע, רב ושמואל:

זנב

פרצוף

אחור וקדם צרתני	מובן	ר' אמי – אחרון למעשה בראשית וראשון לפורענות (לא בחטא הראשון כי הנחש ראשון, אלא במבול).
וייצר	מובן	אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי
זכר ונקבה בראם	מובן	עלה במחשבה לבראות שניים ובסוף ברא אחד
ויסגור בשר תחתנה	מובן	במקום החתך
ויבן	1. קליעת שיער.	מובן
	2. בנאה כמין אוצר לקבל הולד.	

C. לדעה של שני פרצופים – ר"נ: הזכר הלך ראשון.

1. תניא - לא יהלך אדם אחרי אשה/אשתו, ואם בנהר – אין לו חלק לעוה"ב. [אגב – המרצה מעות כדי להסתכל בה לא ינקה ממהנום].
2. מנוח - ר"נ: עם הארץ היה (וילך מנוח אחרי אשתו).
3. דחיית רב נחמן בי"צ מאלקנה ואלישע, אלא הכוונה אחרי **עצתה**.
4. ראיית רב אשי מרבקה – "ותלכנה אחרי האיש".
4. חומרת האיסור – רי"ח: אחורי בית כנסת <עכו"ם> אישה <אריה>.
- [היתרים לגבי בית כנסת, לא אסור אם: 1. משא. 2. פתח נוסף. 3. חמור. 4. תפילין. (בדף ח: 5. רץ. 6. בית כנסת נוסף].

(סא. 4-)

D. יצר הרע –

1. למה דומה: רב – כזבוב המבאיש את השמן (שם טוב), שמואל – חיטה.
2. ברייתא – שתי הכליות יועצות, אחת לטובה מימינו ואחת לרעה משמאלו. [ברייתא עם תפקידי האיברים] (סא: +6)
3. רי"ס הגלילי - אצל הצדיקים יצר הטוב שופטם, אצל הרשעים יצר הרע, בינוניים – שניהם.
- [רבא – אנחנו בינוניים, אב"י – אינך נותן חיות לאחרים! רבא – אני יודע את נפשי...].
- רבא – שיא העוה"ז בנברא לרשעים ושיא העולם הבא לצדיקים].

(סא: שליש)

ב. בכל נפשך ובכל מאודך

למה הזכיר שניהם -

ר"א – כי יש שגופו חביבי ויש שנפשו חביבה.

ר"ע – נפשך זה לא רק ייסורים אלא אפילו נוטל את נפשו.

סיפור הריגתו של ר"ע.

דף סב

(סא: רבע תחתון – סב: שליש תחתון).

חלק א – מורא מקדש

א. לא יקל ראש כנגד שער המזרח

רב – מן הצופים ולפנים + רואה

ומוסיף רי"ח – גם שאין גדר, ושהשכינה שורה (יש מקדש).

ב. הנפנה לצרכיו – אסור שצדו הקדמי או האחורי יופנה לירושלים.

ויש שתי ברייתות – מהמחמיר למקל:

ר"ע – אפילו בחו"ל אסור! (וכן פסק רבה ולכן בבל פנה לצפון/דרום).

ת"ק וחכמים – רק בארץ (כמו גליל, יהודה),

ת"ק – גם מהצד, חכמים – רק ממול המקדש.

רי"ס – לא אסרו אלא ברואה.

(סב. +1)

חלק ב - דיני שירותים

א. אגב הנ"ל - מסופר על ר"ע שנכנס אחר ר' יהושע לשירותים ביהודה, ובן עזאי התפלא, ואז בן עזאי עצמו עשה זאת לר"ע... תורה היא וללמוד אני צריך!

ומה למד:

1. שנפנים ביהודה צפון דרום.
2. שנפנים בישיבה.
3. שלא מקנחים ביד ימין.

ב. למה לא מקנחים בימין? (אמוראים ותנאים)

סיבות רוחניות:

1. שהתורה נתנה בימין
2. שקושרים בה תפילין
3. שמראים בה טעמי תורה
4. שכותבים בה סת"ם

סיבה פיזית:

5. שהיא קרובה לפה

(סב. שליש)

ג. שמירה מהמזיקים שיש בבית הכיסא

1. ר' תנחום – צניעות מגינה
2. ר' אמי ור' אסי – צניעות ושתיקה
3. לא להיות לבד - האומנת של אב"י גידלה לו שה שילך איתו גם לשירותים.
4. רעש – אשתו של אב"י קשקשה בספל עם אגוז (ואחרי שנהיה ראש ישיבה שאז צריך יותר שמירה – שמה לו יד על הראש).
5. הגנה מכשפים: בהמשך הגמרא בברייתא: בן עזאי – משמש ושב ואל תשב ותמשמש. ואם שכח ועשה זאת, יש נוסח שאומרים כדי להגן "לא לי לא לי וכו".

(סב. מתחת לאמצע)

ד. איפה נפנים (כמה צריך להרחיק)?

A. ביום

מאחורי גדר	בבקעה	
עולא (מקל)	מיד (גם אם שומעים)	שלא שומעים
איסי בר נתן	שלא שומעים	שלא שומעים + לא רואים (רבא התרחק מיל – אולי כדעה וז).

קושיות על איסי בר נתן:

1. כשיש גדר - שומרי הטהרות נפנים **מיד** מאחורי הגדר (בלי להתרחק).
2. כשאין גדר ומתרחקים כדי להתפנות – כל עוד רואים את הטהרות בסדר. משמע **שרואים!**

תשובות:

1. בשומרי טהרות הקלו, כדי שיוכלו לשמור.
2. רב אשי (לגבי הקושיא השנייה) – גם איסי ב"נ התכוון שלא רואה את פרועו, אבל כן רואה אותו.

B. בלילה

אמוראים רבים – בלילה לא צריך להתרחק

רב – המליץ להפנות מוקדם בבוקר ובלילה כדי שלא להתרחק, וכן רבא בלילה התפנה ברחוב כשאין אנשים.

אך קשה – ת"ר: איזהו צנוע? הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום! משמע שצריך להתרחק! תשובות:

1. הכוונה **כדרך** שנפנה ביום (שיגלה טפח מקדימה ושניים מאחורה).
2. רב אשי – שגם בלילה יתפנה **בקרן זווית** ולא חשוף.

ה. עוד מימרות וסיפורים על צניעות בבית הכיסא

1. ספדן הספיד מת שהיה צנוע, ואמר ר"נ שאם לא ידוע שהיה צנוע בבית הכיסא – אי אפשר לקרוא לו צנוע.

(בב: +12)

2. סיפור רב ספרא ור' אבא - ר' אבא שאל אם אפשר להיכנס ורב ספרא שהיה בפנים אמר שאפשר, ור' אבא הוכיח אותו על זה (י"מ – על **שדיבר**, וי"מ – על **שנתן לו להיכנס** כשהוא בפנים), ונלמד מבית הכיסא שתחת המקדש שהיה ננעל כדי שלא ידברו/ייכנסו. ואילו רב ספרא עשה זאת כי חשש לסכנה אם רב ספרא יתאפק.
 3. רומאי הוציא בכל את ר' אלעזר מהשירותים, ובא רומאי והרג את הרומאי.
 4. דוד לשאול (שמ"א כד) – הצניעות שלך בשירותים הצילה אותך מדי.
- שאול נכנס למערה להתפנות, ודוד לא הרגו אלא רק כרת את כנף מעילו, ואחר כך אמר לשאול שחם על חייו: **"ואמר להרגך, ונתקס עליך"** – למה מדבר על עצמו בגוף שלישי ושני?
- אלא: התורה אמרה להרגך (רודף), והצניעות שלך בעניין השירותים חסה עליך -

"גדרות הצאן" – גדר לפנים מגדר, מערה לפנים ממערב,
וגם שם – "להסך את רגליו" – עשה מבגדיו כמו סוכה לכסות עצמו.

(ב. 5-)

ו. עוד עניינים שונים על התפנות וצניעות בבית הכיסא

1. עוד מבן עזאי – לא לשכב על הקרקע, לא לשבת על קורה (ב. 1+)
2. שמואל – שינה בעמוד השחר טובה לגוף, וגם להתפנות בעמוד השחר.
3. בר קפרא – לא לעכב את האכילה, שתייה, התפנות, מכירת הסחורה (תאנים).
4. אב"י – כשיוצאים בשבילי מחוזא לכיוון השדות לא להסתכל לצדדים, שמא נשים מתפנות שם.

חלק ג - עוד דרשות על דוד

1. דוד ביזה את בגדי שאול, לכן כשהזדקן "ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו".
 2. (שמ"א כו) – כששוב דוד יכל להרוג את שאול ולא הרג, אומר לו:
"אם ה' הסיתך בי – ירח מנחה".
וכיון שקרא לה' מסית, ה' שלח את השטן להסית את דוד לפקוד את ישראל והעם נענש.
עוד דרשות על אותו סיפור:
- a. "ויתן ה' דָּבָר בְּיִשְׂרָאֵל, מִהַבְּקָר וְעַד-עֵת מוֹעֵד, וַיָּמָת מִן-הָעֶם, מִדָּן וְעַד-בְּאֵר שָׁבַע, שְׁבַע עָלֶיךָ אִישׁ" –
ר' חנינא - "עת מועד" – מזמן שחיטת התמיד עד זריקת דמו על המזבח (זמן קצר).
ר"ח – סוף זמן תמיד של שחר – חצות היום.
- b. **בפסוק הבא:**
"וַיִּשְׁלַח יְדוּ הַמֶּלֶךְ יְרוּשָׁלַם לְשִׁחְתָּהּ, וַיָּנָחֶם ה' אֶל-הַרְעָה, וַיֹּאמֶר לַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁחִית
בְּעַם רַב עֲתָה הָרַף יָדְךָ" –
רב – תהרוג את הגדול שבהם וזה יספיק, והרג את אבישי בן צרויה ששקול כנגד
הסנהדרין.
c. ובפסוק מקביל בדבה"י כא, טו – "וַיִּשְׁלַח הָאֱלֹקִים מֶלֶךְ לִירוּשָׁלַם, לְהַשְׁחִיתָהּ ,
וּכְהַשְׁחִיתָהּ **רָאָה** ה' וַיָּנָחֶם עַל-הַרְעָה, וַיֹּאמֶר לַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁחִית רַב עֲתָה הָרַף יָדְךָ".
מה ראה ה'?
- רב – יעקב,
שמואל – אפר השה של יצחק,
ר"צ נחפא – כסף הכיפורים של המניין הראשון בבמדבר.
ר"ח – ביהמ"ק.

דף סג

(סב: שליש תחתון – סד. +3)

חוזרים למשנה (נד).

חלק א – המשך מורא מקדש

א. אסור להיכנס להר הבית במקלו, מנעלו, פונדתו (פאויץ')

הגמרא לא עוסקת בזה.

ב. איסור קפנדריא

A. במשנה – לא יעשה קפנדריא (קיצור דרך) דרך הר הבית

הסבר לשוני: נוטריקון: אדמקיפנא אדרי, איעול בהא.

B. איסור קפנדריא בבית כנסת

מגילה כח. – גם בבית כנסת אסור לעשות קפנדריא (אפילו בית כנסת שחרב).

מתי מותר?

1. ר"נ - אם נכנס **שלא על מנת** לעשות קפנדריא, ואז החליט שכן. ובדומה לזה – ר' חלבו – הנכנס **להתפלל** יכול לעשות קפנדריא אח"כ. מה זה מוסיף? כס"מ – שבמקרה זה מותר אף לכתחילה, וי"א אפילו מצווה לצאת מפתח אחר.
2. אם היה שם **שביל** לפני שבנו בית כנסת.

ג. איסור רקיקה

במשנה – "רקיקה אסורה מקל וחומר".

A. רב ביבי – מי שרוקק בהר הבית כאילו יורק לעינו של הקב"ה.

B. מקור במשנה: קל וחומר.

1. ברייתא א - קו"ח מאיסור **מנעל** (שבמנעל אין ביזיון וברקיקה יש).
2. ברייתא ב - וחומר **מלבישת שק** (שבשק אין ביזיון, ואין לבוא בשק בפני מלך בשר ודם (אסתר), וברקיקה יש ביזיון).

C. האם מותר לירוק בבית כנסת?

רבא – מותר,

1. שהרי המקור **ממנעל**, ומנעל מותר בבית כנסת.
2. **דוחה רב פפא** – אמנם ממנעל א"א ללמוד אבל אפשר ללמוד **מקפנדריא** שאסור.

2. **כמו בבית של אדם** – על קפנדריא מקפידים, אבל על מנעל ורקיקה לא מקפידים.

ד. ברכות וענייה על ברכות במקדש

אין עונים אמן במקדש, אלא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

נחמיה ט, ה: וַיֹּאמְרוּ הַלְלוּם... קוּמוּ בָּרְכוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם מִן הָעוֹלָם עַד הָעוֹלָם וּבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדָךְ וּמְרוֹמָם עַל כָּל בָּרָכָה וְתִהְיֶה לָּהּ.

ממילא – אומרת המשנה: כיון שהעונים מאריכים, **גם המברכים מאריכים**:

במקום לומר ב18 למשל: ברוך אתה ה' חונן הדעת,
היו אומרים: ברוך אתה ה' אלוקי ישראל **עד העולם** ברוך חונן הדעת.
אבל כשהמינים אמרו שמכאן מוכח שיש רק עולם אחד, שינו:
ברוך אתה ה' אלוקי ישראל **מן העולם ועד העולם** ברוך חונן הדעת.

(ג.ג. שלישי)

חלק ב – שאלת שלום בשם ה'

א. שאלת שלום בשם ה'

במשנה – התקינו שיהא שואל בשלום חברו בשם ה'.

מקורות והסבר הגמרא למה צריך את כל הפסוקים:

1. בועז לקוצרים – "ה' עמכם".
אבל אולי הוא אמר את זה מדעתו? לכן מביאים ראייה ממלאך:
2. המלאך לגדעון – "ה' עמך גיבור החיל".
אבל אולי זה כי הוא מלאך ובא בשליחות המקום?
3. ואל תבזז פי זקנה אִמָּךְ (משלי כג) –
זו תקנה קדומה, ואל תבזז לה.
ולמה מותר להגיד שם ה'?
4. עַתָּה לַעֲשׂוֹת לָהּ הַפְּרוֹת וְתוֹרְתָךְ (תהלים קיט) –
מותר להפר את התורה כדי להגדיל שם שמיים.

(ג.ג. אחרי השלישי)

חלק ג – עת לעשות לה' + מדרשים שונים

א. רבא - שני פירושים ל"עת לעשות לה'" –

1. פירוש שני – כנ"ל – יש עת שצריך להפר את התורה כדי לעשות לה'.
2. פירוש ראשון – בעת שאנשים מפרים את התורה, יש לעשות לה'.

ב. אמירות נוספות קשורות:

1. תנאי הלל הזקן – **בשעת המכניסים פזר**, בשעת המפזרים כנס.
אם ראית דור שהתורה חביבה עליו – פזר, אחרת – כנס.
ובדומה: בר קפרא – **במקום שאין איש היה איש**.
(אביי – ואם יש איש, אל תהא איש, אפילו ששניכם שווים).
2. **בר קפרא** – בכל דרכיך דעהו, והוא יישר אורחותיך – אפילו **לדבר עבירה** (רש"י – כמו אליהו בכרמל).
(אגב בר קפרא, עוד מימרא שלו:
ילמד את בנו אומנות נקייה כמו תפירת קישוטים לבגד).

(ג.ג. שורה רחבה 1)

ג. אגב עצת בר קפרא, עצות של רבי:

1. לא להרבות רעים בתוך ביתו
 2. לא להכניס אפוטרופוס לתוך ביתו
 3. לא להרבות ביין –
- למה נסמכה פרשת נזיר (במדבר ו) לסוטה (במדבר ה) – שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין.

מסכת ברכות. להורדת החוברת, ולשיעורי הגמרא להאזנה וצפייה בעשר דקות באתר, בוואטסאפ, ספוטיפיי ועוד –

(ואגב - נסמכה סוטה **לתרו"מ** (במדבר ה לפני סוטה) – שמי שלא נותן תרו"מ לכהן סוף נזקק לכהן עם אשתו,
ואגב תרו"מ – מי שנותן תרו"מ **מתעשר**,
ואגב עושר – מי שמשותף שם שמיים בצערו כופלים לו **פרנסתו**,
ואגב צער – מי שמתרפה מדברי תורה לא יהיה לו כח לעמוד **ביום צרה**.

(ג. 11-)

ד. סיפור ר' חנינא אחיין של ר' יהושע, שהיה מעבר שנים בחו"ל

(מדובר אחרי מרד בר כוכבא, תלמידי ר"ע התפזרו, ור' חנינא עבר לבבל.
ולמרות אמורים לעבר בארץ ("כי מציון תצא תורה"); כיון שכשירד לא הניח כמותו בארץ,
עת לעשות לה' – ועיבר בחו"ל. אך אח"כ התרבו החכמים בישראל ושלחו שליחים שיפסיק
לעבר (ואפילו התירו דברים שאסר כדי שלא יררו אחריו) – "גדיים שהינחת נעשו תיישים",
ואיימו עליו בנידוי עד שהפסיק.

(ג. 12+)

חלק ד – נכנסו רבותינו ליבנה פתחו בכבוד אכסניה

1. גכ
2. גכ
3. גכ
- 4.

3. גכ

דף סד

(סד. +3 - סוף מסכת ברכות)

עוד מימרות על תורה ותלמידי חכמים

א. ר' אבין הלוי

1. כל הדוחק את השעה.
סיפור על רבה ורב יוסף.
 2. יענך ה' ביום צרה, ישגבך שם אלוקי יעקב.
 3. כל הנהנה מסעודה עם תלמיד חכם
 4. לך לשלום
- ב. ילכו מחיל אל חיל
ר' לוי בר חייא – בתפילה לתורה.
ר' חייא בר אשי-רב – לת"ח אין מנוחה בעוה"ז ובעוה"ב.
ג. ר"א-ר' חנינא – תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם.

הדרן עלך הרואה וסליקא לה מסכת ברכות